

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

***Odysseia* – strukturální interpretace**

Bc. Petra Vítková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

***Odyseia* – strukturální interpretace**

Bc. Petra Vítková

Vedoucí práce:

Mgr. Kryštof Boháček, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Obsah

1	Úvod	6
2	Autorství	8
2.1	<i>Homérská otázka</i>	8
2.2	Vývoj <i>Homérské otázky</i>	10
2.2.1	Určení doby vzniku homérských básní a antické bádání po Homérově identitě	10
2.2.2	Homérská studia v 18. století – F. A. Wolf, analytici a unitáři, K. Lachmann a Ch. G. Heine	11
2.2.3	Vývoj analýzy, ovlivněné vývojem společnosti na přelomu 19. a 20. století – Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff.....	14
2.2.4	Proměna dosavadního paradigmatu bádání v homérské vědě – Milman Parry .	17
3	<i>Odysseia</i> v kontextu vývoje <i>Homérské otázky</i>	20
4	Strukturální rozdělení <i>Odysseiy</i>	23
4.1	Metodologická východiska.....	23
4.1.1	Narativní metoda zkoumání textu	23
4.1.2	Kruhová struktura	24
4.2	<i>Télemacheia</i>	26
4.2.1	Počáteční sněm bohů.....	26
4.2.2	Situace na Ithace	26
4.2.3	Télemachos v Pylu.....	28
4.2.4	Télemachos ve Spartě	30
4.2.5	Ženiši plánují Télemachovu smrt	31
4.2.6	Struktura <i>Télemacheiy</i>	33
4.3	<i>Odysseova dobrodružství</i>	36
4.3.1	Božské shromáždění.....	36
4.3.2	Nymfa Kalypsó	36
4.3.3	Odysseus u Fajáků.....	38
4.3.4	Struktura první části Odysseovy návštěvy u Fajáků	41
4.3.5	<i>Odysseovo vyprávění</i>	43
4.3.6	Struktura první části <i>Odysseova vyprávění</i>	48
4.3.7	<i>Nekyia</i>	49
4.3.8	Struktura malého eposu <i>Nekyia</i>	51
4.3.9	<i>Odysseovo vyprávění, 2. část</i>	53
4.3.10	Struktura druhé části <i>Odysseova vyprávění</i>	55
4.3.11	Druhá polovina příběhu o Odysseovi a Fájácích	58

4.3.12	Strukturální reflexe příběhu o Odysseovi a Fajácích.....	59
4.4	<i>Odysseova pomsta ženichům</i>	62
4.4.1	Bohyně Pallas Athéna.....	62
4.4.2	Ženiši.....	63
4.4.3	Strukturální rozdělení části o <i>Odysseově návratu</i>	74
5	Reflexe <i>Odysseiy</i>	79
5.1	Malé eposy <i>Odysseiy</i>	79
5.2	Strukturální zařazení Kalypsó a Pallas Athény.....	81
5.3	Naše interpretace a <i>Homérská otázka</i>	82
6	Závěr.....	84
7	Resumé.....	86
8	Zdroje.....	88
8.1	Pramenné zdroje.....	88
8.1	Příručky.....	88
8.2	Monografie.....	89
8.3	Články a studie.....	90
8.4	Elektronické zdroje.....	91
9	Seznam obrázků.....	92
10	Seznam příloh.....	93

1 Úvod

Cílem této diplomové práce je předložit strukturální interpretaci Homérova eposu *Odyseia*. Výklad bude veden s důrazem na kontext Homérovy druhé básně *Iliady* a další epické tradice. Zároveň stejně podstatné při interpretaci bude přihlídnutí k vývoji homérských studií, které nám poskytují náhled na teorie týkající se homérských textů a Homéra samotného. Proto se na začátku práce budu zabývat tzv. *Homérskou otázkou*, při jejímž výkladu bude stěžejní zpracování této problematiky Wolfgangem Schadewaldtem v jeho díle *Z Homérova světa a díla* či studie Sylvie Fischerové *Odyseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*.

Abychom po tomto uvedení do homérské problematiky plynule přešli k strukturální interpretaci Homérova díla, je nutno nejdříve uvedené teorie v kontextu uplatnit na samotnou *Odyseiu*. Tento postup nám umožňuje vyhodnotit strukturální složení *Odyseiy*.

Klíčovou součástí práce je otázka vzájemné provázanosti formy a obsahu, tj. rekonstruktivní pokus o nalezení myšlenkového jádra skrze strukturální interpretaci. Důležitou metodologickou částí rozboru bude tzv. narativní metoda. Využijeme její strukturální a hermeneutický přístup k interpretaci a také k rekonstruování struktur příběhu. Dále budou využívány intertextuální a kontextuální přístupy, zejména v rámci textově imanentní interpretace.

Jedním z výstupů diplomové práce je vytvoření přehledného schématu všech struktur, které budeme schopni pomocí metodologických postupů zrekonstruovat. Tyto struktury by měly být nástrojem, s jehož pomocí a v kontextu hermeneutického přístupu lze pátrat po již výše zmíněném myšlenkovém jádru eposu *Odyseia*. Předlohou k vyhledání a vytvoření těchto strukturálních modelů nám bude Erwin Cook, který ve svém díle *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey* rekonstruuje struktury *Iliady* a *Odyseiy*.

Práce bude završena reflexí celé *Odysseiy* v kontextu veškerých informací získaných během interpretace básně. Záměrem je podat přehledné shrnutí souvislostí, které propojují jednotlivé části *Odysseiy* a zhodnocení zpracování příběhu na úrovni struktury. To vše v kontextu teorií o *Homérské otázce*, které byly během práce uplatněny na text básně *Odysseiy*.

2 Autorství

2.1 Homérská otázka

U literárního díla se čtenář zajímá o to, kdo daný text vytvořil – tedy o autora. Určení autorství může mít svá úskalí. Jsou tři nejběžnější situace, které mohou nastat. Zaprvé, autor díla je známý a nezpochybnitelný. Dále ale může nastat situace, že autor je neznámý, takovýto případ je běžný u lidové slovesnosti. Třetí možností je, že autor je neznámý nebo se zpochybňuje pravost jeho autorství, ale namísto něho existuje konkrétní osoba, o které se uvažuje jako o autorovi daného díla. Tuto eventualitu lze dobře spatřit na zpochybňování autorství Williama Shakespeara. Biografické údaje o životě Williama Shakespeara jsou neúplné, jsou pouze v malém množství a zároveň je o sobě poskytl výhradně sám autor. Tudíž vznikly různé teorie, že hry, které jsou připisovány Shakespeareovi, jsou dílem jiné osobnosti té doby. Jednou z těchto osobností je Francis Bacon. Stal se kandidátem na post autora Shakespeareovských her na základě svého postavení a filosofického učení. Jiná teorie tvrdí, že hry napsal Christopher Marlowe, který měl jako tajný špión předstírat svou smrt a díla pak vydávat pod pseudonymem. Dalším možným autorem má být Edward de Vere, hrabě z Oxfordu. Hrabě pocházel z aristokratických kruhů a měl správné vzdělání, aby byl schopen napsat divadelní hru. Avšak byl vznešeného původu, a proto musel chránit své jméno, aby nebylo spojováno s tak nízkou profesí, jako bylo povolání dramatika.¹

Výše jsou uvedeny tři základní možnosti, které mohou nastat při určování autora. Tomuto členění se naprosto vymykají řecké eposy *Iliada* a *Odysseia*. Obecně je za autora považován antický básník Homér.² Avšak jeho autorství není nijak doloženo, a protože jsou obě básně rozdílně napsané, začaly postupem času vznikat různé teorie o tom, kdo tyto dva rozsáhlé texty vytvořil a jakým způsobem vznikaly.³ Každý badatel,

¹ CRYSTAL, D., CRYSTAL, B., *The Shakespeare Miscellany*, s. 158 – 161

² BLOOM, H., *Homer's the Iliad*, s. 9

³ BLOOM, H., *Homer*, s. 14

zabývající se básněmi *Iliada* a *Odyseia*, se s tímto problémem setká. Obecně se tato záležitost nazývá *Homérská otázka*.

Wolfgang Schadewaldt nám poskytuje otázky týkající se problematiky *Homérské otázky*, které udávají směr homérovského bádání. Například: „Jak vypadá přirozené básnictví? Jak působí na básnictví prostředí a dobová situace? Jak se v něm skládají obyčej a tradice? Jak v něm panuje živě organická, nade všechna pravidla povznesená, a přece nerozborně pořádající norma? Jak se přenášelo společenstvím, pěveckým cechem? A jak se k tomu všemu staví Básník?“⁴ Tyto otázky mají charakter, odpovídající pojetí uměleckého díla u Hyppolyte Taineho, pro kterého je takovéto umělecké dílo projevem a obrazem vnějšího světa a dění. Dle jeho názoru je umělec člověk, který se jako každý jiný nachází ve společnosti a je ovlivněn chodem dějin. Je tedy determinován společensky, fyziologicky atd.⁵ Do této teorie zapadá mnoho bádání, která se zabývají *Homérskou otázkou*. Například Thomas Blackwell ve svém výkladu v roce 1735 představil, jakým způsobem byl autor řeckých eposů *Iliada* a *Odyseia* ovlivněn klimatem, prostředím, jazykem a velkou úctyhodnou tradicí.⁶

Dále se ještě budeme problematikou *Homérské otázky* zabývat, protože už je mnoho století pevně spjata s analýzou obou eposů, a tudíž je základním výstupem k dalšímu bádání a analýze těchto řeckých básní. Jednotlivé přístupy, zabývající se existencí autora *Iliady* a *Odyseiy*, se snaží pomocí teorií o pozadí a souvislostech vzniku textů odkrýt jejich podstatu. A každá teorie, každé vysvětlení nám může poskytnout klíč k otázce, proč jsou tyto dva základní evropské texty psané tak, jak psané jsou.

⁴ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 17

⁵ MITOSEKOVÁ, Z., *Teorie literatury. Historický přehled*, s. 97

⁶ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 13

2.2 Vývoj *Homérské otázky*

2.2.1 Určení doby vzniku homérských básní a antické bádání po Homérově identitě

Vznik řeckých eposů *Iliady* a *Odyssey* se datuje na konec VIII. století nebo na začátek VII. století př. n. l. a obecně se připisují básníkovi Homérovi.⁷ Avšak nevíme téměř nic podstatného o jeho životě, neexistují žádné důkazy o jeho existenci.⁸ A již i staří Řekové nebyli jednotní v zařazení Homéra do určitého časového období. Hérododem je řazen do první poloviny IX. století př. n. l., a naproti tomu historik Theopompos ho spojuje se začátkem VII. století př. n. l. Moderní výzkum „homérskou dobu“ spojuje s podobným časovým úsekem – tato doba nepřekračuje rozmezí VIII. až VI. století př. n. l. Tento homérský věk procházel rychlými změnami a jednou z těch nejvýznamnějších byl zrod řeckého eposu. Vznik těchto epických básní byl podmíněn historickým vývojem. V této době se rozvíjí řecká námořní expanze v obchodním sektoru, ale také v kolonizační oblasti. Rozvoj lze nazvat hospodářskou revolucí, která přináší nové možnosti, vybízí k hloubavosti a vytváří takové prostředí v oblastech intelektu a morálky, až jsou tradiční náboženská poezie a mytologické hymny nahrazeny eposem. To celé podněcuje příchod někoho, koho staří Řekové nazývali „Básníkem“, tedy Homéra.⁹

Do současné doby přetrvává neshoda odborníků ohledně toho, zda Homér tyto dva eposy složil. Existují různé teorie uvažující o autorství těchto známých řeckých eposů, např. Homér složil oba dva eposy, jiná teorie tvrdí, že složil pouze jeden z nich, také se uvažuje o tom, že pouze upravil staré tradující se příběhy. Připouští se možnost, že Homér nebyl jediným mužem, mohli to být dva muži, celá skupina tehdejších zpěváků nebo autorem mohla být žena.¹⁰

Teorie zaměřené na otázku, kdo je vlastně Homér, se utváří až od 18. století. Starší tradice upřednostňovaly jediné autorství *Iliady* a *Odyssey*.¹¹ Přesto základy

⁷ BLOOM, H., *Homer's the Iliad*, s. 9

⁸ BLOOM, H., *Homer's the Odyssey*, s. 10

⁹ MIERAUX, Émile, *Život v Homérské době*, s. 7 – 10

¹⁰ BLOOM, H., *Homer*, s. 14

¹¹ BLOOM, H., *Homer*, s. 14

bádání po Homérově identitě leží již v Antice. V třetím a druhém století př. n. l. se v Alexandrii učenci zabývali nesrovnalostmi, které v homérských básních objevili. Jejich čtení těchto dvou hrdinských eposů se proměňuje, jsou více bdělí. Tím vzniká jakási první filologie. Odpověď na otázku autorství *Iliady* a *Odysseiy* postavili na předpokladu, že Homér nikdy nemluví o psaní a tak také neuměl psát. V dobách ústní tradice nebyly jeho básně uspořádány v jednotném díle. To se změnilo v šestém století v Athénách, když tyran Peisistratos nechal všechny části Homérových eposů uspořádat do komplexního celku.¹² I s tímto názorem zůstávali Řekové nadále věrní myšlence, že za oběma eposy stojí jeden autor i přes rozdíly v jazyce či v sociálních zvyklostech, vyskytujících se v dílech. Jazykový rozdíl obhajovali tvrzením, že si jsou jazyky obou básní podobné a jazyk *Odysseiy* navazuje na jazyk *Iliady*.¹³ Pohled na bohy v obou básních byl přijímán,¹⁴ protože se tato díla, kromě těch Hesiodových, stala hlavním zdrojem informací o nich.¹⁵

2.2.2 Homérská studia v 18. století – F. A. Wolf, analytici a unitáři, K. Lachmann a Ch. G. Heine

Stav, kdy byl přednostně uznáván pouze jediný autor eposů, se změnil, když se západní kultura stala post osvícenská. Začaly se řešit značné rozdíly mezi těmito dvěma díly. Obě básně se liší jak tónem, tak i rozsahem.¹⁶ Bylo zpochybněno autorství a rozvinul se názor, že tak rozsáhlé práce nemohl vytvořit jediný autor. První rozšířenou myšlenkou se stala teorie, že jádrem těchto dlouhých eposů jsou kratší básně, které byly složeny do jednoho dlouhého celku. Dílo mělo být poskládáno jedním editorem či mělo být výsledkem kolektivního úsilí. Takto by byly vysvětleny nerovnosti nacházející se uvnitř eposů. Ale skrze tuto teorii nastiňující možnost, že dílo vznikalo během dlouhého časového období, se ukázalo, že je to chybné. Nebyla schopna to prokázat ani jazyková analýza a metody spojené s historickým charakterem se neshodovaly

¹² SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 12

¹³ BLOOM, H., *Homer's the Iliad*, s. 9

¹⁴ Informace o bozích byly podstatné, protože mytické myšlení v životě antického člověka vysvětlovalo a poskytovalo smysluplnost každodenním zkušenostem. Cokoliv nezvyklého a nevysvětlitelného bylo připisováno konání bohů. VERNANT, J. P., *Počátky řeckého myšlení*, s. 68

¹⁵ BLOOM, H., *Homer's the Iliad*, s. 13,

¹⁶ BLOOM, H., *Homer*, s. 10

s výsledky jiných metod, takže tuto teorii o dlouhodobém vývoji řeckých textů také nepotvrdily.¹⁷

Jedním z prvních, kdo se zabýval *Homérskou otázkou* a kdo vyvolal revoluci svým tvrzením, byl významný filolog Friedrich August Wolf. V roce 1795 publikuje tento německý badatel ke svému připravovanému spisu *Homér Prolegomena*, ve kterých popisuje svůj náhled na *Homérskou otázku*. V tomto textu Wolf přinesl důkaz, že Homér nebyl znalý dovednosti psaní. S podporou mnoha vědeckých materiálů vytváří teorii, ve které tvrdí, že homérské eposy byly koncipovány tak, aby se udržovaly pouze v paměti. Jejich předání mezi dvěma rapsódy probíhalo jen ústní formou. Svou pevnou podobu eposy získaly až o staletí později. Tím autor zpochybnil jednolitost a nedělitelnost autenticity Homéra.¹⁸

Důsledky Wolfova bádání byly dalekosáhlé, protože svým vlivem vytvořil tradici, která nevzešla z Francie ani z Anglie, ale přímo od něj. Na jeho *Prolegomena* reagovali tvůrci jako Walter Scott, Friedrich Schiller či Johan Wolfgang von Goethe. Právě Goethe viděl ve Wolfovi jakéhosi osvoboditele od dogmatického vnímání jeho doby o Homérových znamenitostech, chybách, uměleckých pravidlech a přirozeném géniovi. A opravdu, Wolf z postu kritika a historika byl schopen odstříhnout autoritu Homéra od básní *Iliada* a *Odyseia*. Podle Nietzscheho měl moderní svět díky Wolfovu progresu šanci se na tyto dva řecké eposy podívat z historického hlediska. V devatenáctém století se homérská věda snaží postupovat vpřed pomocí inovativních prostředků a nějakou dobu se po vzoru Wolfa pokouší obejít bez Homéra. Výzkum se pokoušel pojmout jako bezprostřední výplod lidu, doby, společenství, přírodních sil a tradice. Ovšem čím více se stávala tato věda historičtější, tím více se začínala obracet nazpět k Homérovi. To básnictví, které se homérská věda té doby pokoušela vnímat skrz lid, dobu a tradici, se najednou zjevovalo skrze samotného básníka. V tuto chvíli se homérská věda začala ubírat cestou analýzy Homéra.¹⁹

¹⁷ BLOOM, H., *Homer's the Iliad*, s. 9

¹⁸ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 11

¹⁹ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 14 – 19

Pár desítek let po Wolfovi²⁰ se v rámci jazykové analýzy *Odyseie* a *Iliady* filologové rozdělili na dvě skupiny, a to unitáře a analytiky. Pomocí poznatků a argumentů z oblasti literatury a literární historie vzniká mnoho nových teorií, které velice podrobně rozebírají obě básně.²¹ Takové rozbory prováděli především analytici, unitáři zastávali názor, že homérské básně jsou produktem jednoho muže.²² Tedy v tomto období badatelé pracují s dvěma principy, a to s jednotou a mnohostí. Za jednotu díla odpovídá vždy jeden básník a naopak za mnohost díla nese odpovědnost lid, tradice, pěvecký cech atd.²³

Unitáři, zastávající jednotu jako to pravé a původní, vymýšlejí jakousi Pra-Ilias. Ta má být původní kratší básně, která se po dobu cvičení rapsódů prodloužila a rozrostla. Ovšem tuto nádhernou stavbu nemohly ani tyto přidané části zkazit. Analytici se staví do opozice proti unitářům. Podle jejich názoru nejdříve vznikaly malé hrdinské básně či eposy, které později nějaký epigon složil v jeden velký celek. Nějakou dobu dosahovali převahy unitáři,²⁴ ale časem řešení problému začalo stagnovat.²⁵

V době, kdy se unitáři pokoušeli prosadit, se Wolfova teorie stále nedala oslabit a měla své zastánce. Wolfův vliv se rozšířil na mladé německé badatele o eposech. Jedním z těchto badatelů byl Karl Lachmann, který se rozhodl Wolfovu teorii uplatnit na *Písni o Nibelunzích*. Tuto báseň rozložil na jednotlivé celky a tento čin silně působil zpětně na *Homérskou otázku*, protože jeho další krok v roce 1987 vedl k odhalení a popsání trhlin, které objevil v eposu *Iliada*. Tímto se měla tato báseň rozpadnout na 16 samostatných částí a Lachmann se tak projevil jako jakýsi dovršitel Wolfova díla. Způsob, kterým Lachmann přistupoval k analýze básně, byl romantický a zdánlivě z něho vyplýval exaktní důkaz, že báseň *Iliada* vznikala čistě přirozeně, jakoby vyrůstala sama ze sebe. Vztah jednotlivého k celku lze přirovnat například k činnosti včel, kde každý jedinec intuitivně sleduje nějaký záměr, avšak v celku se pozorovateli toto jeví jako záměrné konání inteligentní bytosti. Lachmann měl ve své době velký vliv na

²⁰ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 20

²¹ FISCHEROVÁ, S., *Odyseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 430 – 431

²² FISCHEROVÁ, S., *Odyseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 430 – 431

²³ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 19

²⁴ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 19 – 20

²⁵ BLOOM, H., *Homer's the Odyssey*, s. 11

badatelskou obec, avšak jeho pokus byl až násilný a jeho extrémně romantické závěry se ukázaly stejně nevyhovující jako neflexibilní unitářské názory a teorie.²⁶

Třetí badatelskou cestou té doby, zabývající se homérskou vědou vedle unitářů, analytiků a Wolfa, byla cesta filologického pozorování. Tato metoda, i přes svou oddanost idejím své doby, byla schopna nerušeně udržovat stabilitu svého bádání a sbírala zkušenosti přímo na samotných homérských eposech. Hlavním představitelem byl Christian Gottlob Heyne, Wolfův učitel, který se pokoušel vystoupit ze stínu svého žáka a získat vliv. A jako tento muž se i mnoho dalších, především velcí badatelé o starověku příští epochy, vydali touto badatelskou cestou. Tento směr byl systematický, nesměřoval k rychlým senzacím, šlo spíše o rozhlížení se, prozkoumávání drobných prací a střízlivé plánování nových možností. Pracovalo se s hypotézami, které byly obměnou teorie o Pra-Iliadě a umírněnými písňovými teoriemi. Ovšem pro badatele nebyly podstatné hypotézy samotné jako to, co přinášely pro prohloubení poznání homérského bádání.²⁷

2.2.3 Vývoj analýzy, ovlivněné vývojem společnosti na přelomu 19. a 20. století – Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff

V druhé polovině 19. století nastává epocha, která přináší vědě o starověku až nečekané obohacení, zároveň se zjemňují nástroje a techniky. Toto století se postupně proměňuje v moderní vědeckou „velkoprovizovnu“. Německá věda a bádání zkoumající starověk se přesouvají přímo do geografického centra a usazují se v Itálii a Řecku. V oblastech Řecka, Malé Asie a Egypta byly odkryty nové zdroje kulturního dědictví. Byla objevena města jako Trója, Kréta a Mykény a společně s nimi povstal i epický svět, který se v nich skrýval. Mezitím se také dotvářejí sesterské vědy klasické filologie a také vzniká celá řada nových věd v oblasti kultury a literatury. Zároveň vzniklo a plně se rozvinulo bádání o eposech.²⁸

Výzkum byl zaměřen na prozkoumávání jednoduchých improvizovaných písňových forem až po velký epos, byl tedy soustředěn na vývoj hrdinského eposu.

²⁶ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 20 – 21

²⁷ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 22

²⁸ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 23 – 25

Toto zkoumání nebylo soustředěno pouze na germánské národy, ale také na Finy, Srby, Rusy a jiné. Ovšem propojení analýzy a rozvíjející techniky často přinášelo rozpad eposů a často zanikal význam celku. Kromě rozvoje techniky se ono století, které je nazývané „historické“, vyznačuje dalšími dvěma charakteristickými znaky a ty ovlivňují samotné bádání: to, co je vytvořené, se považuje za to, co se skutečně stalo, a je snaha to dokazovat pomocí rekonstrukce vzniku daného díla. Druhým znakem je extrémní tíhnutí ke všemu individuálnímu, co je zahalené jakýmsi tajemstvím a dále je to jedinečné a neopakovatelné.²⁹

A právě tento sklon k individuálnímu se negativně projevil na homérské analýze. V této době se jednota básnického díla rozložila na pouhý mechanický vývojový proces. Homérova individualita byla rozkládána do malých jednotlivých pěveckých individualit. Každá z těchto individualit byla „jedinečná“, protože každá měla svůj vlastní svět, vůli, prožitky i styl. Avšak pokud se muselo autorství přisoudit jedné z těchto pěveckých individualit, vyhrála ta, která nejvíce odpovídala estetickému zaměření pozorovatele. Došlo k tomu, že po ztrátě jednotlivosti osoby tvůrce básní skoro zmizela i jednota homérského básnictví. A přes to překvapivě právě takové období přichystalo podmínky, při kterých měla nastat šance zajistit Homérovu osobu a také jednotu jeho díla.³⁰

Posun v homérské zkoumání nastal díky výzkumu, který začal odhalovat elementární rysy řecké historie, důsledkem bylo vyvrácení dříve „nerozbitné“ Wolfovy teorie. Důkazy ukazovaly, že Řekové jsou starším národem, než se původně předpokládalo. Při bádání se shromažďovaly řecké nápisy, které byly v rámci dějin řecké alfabety zařazeny do homérské doby. A tak bylo nezvratně dokázáno, že umění psát si Řekové osvojili ještě v dobách před Homérem. Schopnost psaní využívali především rapsódové se záměrem vytváření podkladů pro své přednesy, nikoliv kvůli rozšiřování počtu knih.³¹

²⁹ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 23 – 25

³⁰ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 23 – 25

³¹ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 25 – 27, 34

Dalším krokem v prohloubení poznání homérských eposů se stal fakt, týkající se Peisistratova údajného sesbírání a uspořádání homérských zpěvů. Východiskem této „vědecké“ legendy, která našla místo po boku moderních homérovských hypotéz, je nařízení vydané tímto řeckým tyranem. Nařízení se týkalo rapsódů a jejich střídajících se vystoupení, kteří měli v uspořádaném pořadí přednášet o Athénině svátku. A právě tato konkrétní skutečnost je podmíněná existencí celého eposu ještě před Peisistratem.³²

Třetí posun, který nastal v této oblasti, se týkal básníka jména a jeho samotné existence. Podle tradice nosil básník původně jméno Melésigenés a pojmenování Homér je pravděpodobně pouhá přezdívka. Význam jména Homér se už nevykládal jako „Člen cechu“ či „Pěvec“, ale chápal se jako „záruka“ nebo „rukojmí“. Bylo dokázáno, že Homér byl skutečný žijící člověk a informace o jeho pozemském životě se povedlo vyhledat ve starořecké legendě mluvící o potulném pěvci, která kolem básníka vznikla. Tyto nové poznatky ovlivnily vývoj analýzy, jejíž konstrukce byla rozlomena a následně prošla proměnou, ve které svůj směr namířila od mnohosti a rozmanitosti nazpět k jednotnosti. Znovu se začal jako jediný autor plánu básní uznávat Homér.³³

Jedním z hlavních představitelů, který se rozhodl zásadně ukončit rozkládání homérských básní na malé celky, byl Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff. Tento badatel původně silně směřoval k Lachmannově teorii, ale v průběhu svého výzkumu se přeorientoval. Během první světové války sepsal spis o *Iliadě*, ve kterém dokázal sledovat veškeré bohatství Homérových světů a stylů. Jako přeučtený lachmannovec měl ovšem tendenci se uchýlovat k přiřazování jednotlivých stylů, vyskytujících se v básních, k nějaké zvláštní osobnosti rapsóda, ale byl schopen při svém bádání neztrácet poezii z očí.³⁴

³² SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 25 – 27, 34

³³ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 25 – 27, 34

³⁴ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 25 – 27, 34

2.2.4 Proměna dosavadního paradigmatu bádání v homérské vědě – Milman Parry

Nový náhled na tuto problematiku vnesl při výzkumu pro svou disertační práci v roce 1928 Milman Parry, který zásadně proměnil dosavadní paradigma.³⁵ Parry svůj výzkum zaměřil na epiteta (např. Athéna jiskrných zraků). Výsledkem bylo zjištění, že pro jedno metrické schéma má autor básní připraveno právě jedno označení daného hrdiny nebo boha ve formě jména a epiteta a jiné metrické schéma naplňuje další forma jména a epiteta. Tento systém platí také pro homérský verš jako takový, protože obsahuje plno opakujících se frází, které mnohou být verbální či jmenné. Závěr vyplývající z tohoto formulového systému je, že homérský styl je dílem autora či autorů, kteří vycházejí z tradice a sledují dikci aoidů.³⁶ Parry ukazuje, že bardy nikdy nrecitovali takto dlouhý text z paměti, spíše improvizovali a každou recitací vytvářeli novou báseň.³⁷ Tento závěr, že vznik básní je založen na orální tradici, podporují i Parryho další zkoumání.³⁸

Postupně se k této teorii, že Homér napsal obě básně, ale vycházel z ústní tradice, přiklání mnoho učenců. Ústní poezie měla být klíčem konečné podoby jeho práce. Bylo souzeno, že *Iliada* byla zpívána ve výňatcích na panhelénských hrách. Ve výňatcích z důvodů délky básně, která byla cca třicetkrát delší než jiné texty, které se pěvci běžně učili nazpaměť.³⁹ Otázkou tedy je, v jakém kontextu básně k této tradici stojí. Jsou-li na jejím konci a jdou proti ní nebo jsou na jejím začátku. Moderní člověk je naučen o vztahu mezi tradicí a básněmi *Iliada* a *Odyseia* přemýšlet jako o začátku. Básně vnímáme jako tradiční, takové, které předkládají klasickou látku. Ale obě tyto básně se vyznačují jako inovativní a netradiční. V tradici jsou tedy zasazeny, ale pouze na ni reagují.⁴⁰

Systém vytvořený na jistých úkazech v textech básní jakoby podporoval teorii, že text vznikl až v dobách končící orální tradice, kdy se do Řecka dostává z Foiníkie písmo.

³⁵ FISCHEROVÁ, S., *Odyseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 430 – 431

³⁶ FISCHEROVÁ, S., *Odyseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 432 – 434

³⁷ BLOOM, H., *Homer's the Odyssey*, s. 12

³⁸ FISCHEROVÁ, S., *Odyseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 432 – 434

³⁹ BLOOM, H., *Homer's the Iliad*, s. 9 – 10

⁴⁰ FISCHEROVÁ, S., *Odyseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 444 – 445

Tento systém je založený na velkém množství hapax legomen, což jsou výrazy, které autor v básních uvádí pouze jednou a znovu se neobjevují. Dále se v textech vyskytuje plno neologismů, které zde mají podobu starého slova, ale ve svém základě jsou inovativní. Neologismy se také nacházejí ve spojení s homérskými přirovnáními, která se zde také nacházejí ve velkém množství. Tato přirovnání jsou pro pěvce běžná kvůli ozvláštňení scén příběhu, ale v mnohem menším počtu. Tato přirovnání jsou četnější v příběhu *Iliady* než *Odysseiy*, ale jsou zároveň provázána s dějem obou básní i mezi sebou navzájem.⁴¹

Na jedné straně tedy máme zastánce, kteří jsou přesvědčeni, že Homér je čistě propojen s orální tradicí a nezná písmo. Mezi tyto autory se řadí výše zmíněný Milman Parry. Dále jsou zde zastánci teorie, která tvrdí, že Homér je spjat pevně s pěveckou tradicí, avšak své básně/písně diktuje nějakému pisateli. A za třetí jsou představitelé zastávající teorii Homéra vyrůstající z orální tradice, který si ovšem rychle osvojil ababetu a umění psát. A proti Homérovi, který je zakotven pouze v orální tradici, stojí teorie, která naopak tvrdí, že Homér znal dosavadní tradici, ale pracuje s ní odlišným způsobem.⁴²

Nelze s jistotou určit, která z teorií nejvíce vypovídá o historické skutečnosti, učenci i nadále budou hádat možné Homérovy „tváře“ a vytvářet teorie o autorství epických básní *Iliada* a *Odysseia*.⁴³ Touhu po odhalení Homérovy totožnosti bude, jako jeden z motivů, pohánět nepřístupno, které nebylo prolomeno těmi nejstaršími mysliteli a ani žádným moderním autorem.⁴⁴

Víme, že Homér byl a i nadále je nahlížen jako praotec dramatických forem: tragédie a komedie. Jeho básně jsou silně zakotveny v řecké kultuře a mají na ni veliký vliv. Tento význam homérských básní viděl již Aristotelés, který ve své *Poetice* mluví o jejich dějové kompaktnosti a také o jejich snadném převedení na jevištní scénu. A i když podmínky (přítomnost lidské společnosti a zároveň i přírody) naplňuje spíše

⁴¹ FISCHEROVÁ, S., *Odysseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 446 – 447

⁴² FISCHEROVÁ, S., *Odysseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 447 – 448

⁴³ BLOOM, H., *Homer's the Odyssey*, s. 14

⁴⁴ FOWLER, R. *The Cambridge Companion to Homer*, s. 6

Iliada, tak přesto byla *Odyseia* i se svým sekundárním charakterem jako jeden z prvních textů klasické literatury zkoumána pomocí moderní literární teorie a jejích přístupů. Otázky kolem autorství vyvolávají mnoho otázek, ale i schopnost *Odyseiy* pomáhat nám utvářet naši imaginaci a naše kulturní hodnoty je podněcující a vede k dalšímu bádání.⁴⁵ Nemáme jistotu, že autor *Iliady* a *Odyseiy* je jeden a ten samý básník, přesto jsou na sebe tyto dvě básně vázány a je zásadní analýzu *Odyseiy* provádět v kontextu *Iliady*.

⁴⁵ FISCHEROVÁ, S., *Odyseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 428 – 429

3 *Odysseia* v kontextu vývoje

Homérské otázky

Oba řecké eposy jsou spolu sice těsně spjaty, ovšem cílem této práce je strukturální analýza básně *Odysseia*. Tato báseň má být druhým velkým epickým dílem básníka Homéra, je složena z 299 veršů a má mnohem složitější stavbu než jeho prvotní *Iliada*. O té se dá říci, že je primitivnější, například v jejím tématu, které je zaměřeno na válečnictví. Naproti tomu *Odysseia* je propracovanější, nachází se v ní mnoho rozmanitých situací a směrů – cestování, setkávání s bájnými tvory, návštěva podsvětí a mnoho dalších. Další výrazný rozdíl je ve spektru sociálních vrstev, od aristokratů po služebníky, pastýře, žebráky či námořníky, které se v příbězích nacházejí v mužském i ženském zastoupení. V *Odysseie* je toto spektrum velice rozmanité, naopak v *Iliadě* vystupuje a rozmlouvá převážně aristokracie a někdy služebnictvo.⁴⁶ Také se zde po celou dobu vypráví pouze o Řecích a Trójanech a oba tyto národy mají podobný způsob života. *Odysseia* je v tomto ohledu mnohem rozmanitější, protože Odysseus na své cestě navštíví mnoho národů (např. Fajáky), ale tyto národy nejsou Řekové. Ti se v příběhu objevují až při jeho návratu na rodnou Ithaku. Na těchto uvedených rozdílech je dobře rozpoznatelné, že je *Odysseia* mnohem nápaditější a rozmanitější než *Iliada*. Na základě svého provedení je mnohdy označována za předobraz evropského románu a sloužila jako vzor pro román Jamese Joyce *Odysseus*.⁴⁷ Na základě své charakteristiky je *Odysseia* velmi vhodná pro analýzu.

Kořeny interpretace a analýzy *Odysseie* leží v Antice. Již v Alexandrii ve třetím a druhém století př. n. l. si učenci všimli nesrovnalostí v obou básních - *Iliadě* i *Odysseie*. A tak se bádání zaměřuje na rozdíly mezi básněmi, jejich čtení se stává mnohem obezřetnější. Spolu s analýzou děl vzniká i *Homérská otázka*, tedy ptaní se po

⁴⁶ BOHÁČEK, K., *Moudrost Odysseova: Jak dospět v muže pod nadvládou žen?*, s. 4

⁴⁷ FISCHEROVÁ, S., *Odysseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 469

Homérově identitě.⁴⁸ I přes jazykové rozdíly a přes rozdíly sociálních zvyklostí, které se v dílech nacházejí, je mezi Řeky rozšířen názor o jediném autorovi eposů, a to o Homérovi.⁴⁹ Také však vzniká teorie o tom, že Homér nikdy nemluví o psaní a tak také neuměl psát, zároveň s tím vzniká legenda o uspořádání básní do celku tyranem Peisistratem.⁵⁰

Pro Řeky byly obě Homérské básně významné také tím, že vedle Hesiodových děl se stala hlavním zdrojem informací o bozích. Pohled na ně v těchto básních byl obecně přijímán.⁵¹ *Odysseia* je postavami bohů prodchnuta a lze v ní sledovat zasahování bohů do lidského osudu. Například Odysseovu návratu domů brání bůh Poseidón, kterého Odysseus rozhněval. Nejčastěji se v příběhu objevuje bohyně Athéna, která hlavního hrdinu provází a pomáhá mu na cestě zpět na rodnou Ithaku. Kromě bohů se objevují i jiné mýtické postavy, například nymfa Kalypsó, kouzelnice Kirké, Sirény, lidožraví obři, mořské obludy Skylla a Charyba a další.

Analýza se rozvíjí v 18. století a největší rozkvět zažila v 19. století. Dosavadní představu o jedinství autora rozbíjí Friedrich August Wolf, který přichází s důkazy o tom, že Homér neuměl psát a eposy byly sepsány až staletí po tom, co se básně přenášely z rapsóda na rapsóda pouze ústně. Výzkum se tedy v rámci této teorie pokouší básně zkoumat skrz lid, dobu a tradice, ale čím více se homérská věda stávala historickou, tím více ji to odkazovalo zpět k samotnému básníkovi, Homérovi. A tak se směr bádání ubírá cestou analýzy Homéra.⁵²

Po Wolfově teorii vznikají dvě skupiny filologů, v rámci jazykové analýzy *Iliady* a *Odysseiy*, unitáři a analytici. Unitáři zastávají postoj o jednotnosti díla, za kterou zodpovídá jeden básník.⁵³ Analytici provádějí rozboru obou básní pomocí poznatků a argumentů z oblasti literatury a literární historie.⁵⁴ Zastávají teorii mnohosti díla, za kterou nese odpovědnost lid, tradice, pěvecký cech atd. Vznik *Iliady* a *Odysseiy* je podle

⁴⁸ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 12

⁴⁹ BLOOM, H., *Homer's the Iliad*, s. 9

⁵⁰ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 12

⁵¹ BLOOM, H., *Homer's the Iliad*, s. 13

⁵² SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 14 – 19

⁵³ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 19

⁵⁴ FISCHEROVÁ, S., s. 430 – 431

nich založen na složení několika malých hrdinských eposů či básní nějakým epigonem do jednoho velkého celku.⁵⁵ Když se skrze tuto teorii zaměříme na *Odysseiu* a její strukturu, vidíme, že lze tento příběh rozložit do menších jednotlivých básní. Také ale vidíme, že nejde pouze o příběhy, které byly sesbírány, seřazeny a bez dalšího propracování vydávány za jeden ucelený epos.

S rozpadem a rozložením eposů na malé samostatné celky pracuje i Karl Lachmann, který se projevuje jako jakýsi dovršitel Wolfovy teorie. V roce 1987 tento badatel našel trhliny v eposu *Iliada*, tím se tato báseň rozpadla na 16 malých samostatných částí. Lachmann přináší exaktní důkaz vyplývající z jeho zkoumání o tom, že báseň vyplývá jakoby sama ze sebe a že vzniká čistě přirozeně.⁵⁶ Při bližším pohledu na *Odysseiu* můžeme stejně jako v *Iliadě* nalézt trhliny, a tím rozložit báseň na menší samostatné části. Tyto malé básně jsou na sebe navázané a přirozeně se vyvíjejí a gradují v jeden propracovaný celek.

Na přelomu 19. a 20. století dochází v bádání k následování všeho, co se vyznačuje individualismem, jedinečností a neopakovatelností. V této době není rozkládána pouze jednotnost básní, ale také autora. Homérova individualita byla rozložena do několika malých pěveckých individualit. Každá z těchto individualit byla „jedinečná“ a „osobitá“.⁵⁷ To znamená, že k jednotlivým celkům, na které se dá *Odysseia* rozložit, byl vždy přiřazen jiný autor. Toto spojení proběhlo na základě charakteru a stylu malé části *Odysseiy* a „osobitosti“ potencionálního pěvce.

Překvapivě z těchto podmínek výzkumu vyvstaly podmínky pro navrácení analýzy od mnohosti a rozmanitosti nazpět k jednotě. Jedním z hlavních představitelů, který se rozhodl zásadně ukončit rozkládání homérských básní na malé celky, byl Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff.⁵⁸

⁵⁵ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 19 – 20

⁵⁶ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 20 – 21

⁵⁷ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 23 – 25

⁵⁸ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 25 – 27, 34

4 Strukturální rozdělení

Odysseiy

4.1 Metodologická východiska

4.1.1 Narativní metoda zkoumání textu

Z předchozích dvou kapitol lze vyčíst, že vývoj přístupu k Homérovi, ale především k samotným eposům *Iliada* a *Odysseia*, je velice rozporuplný. Jak je výše ukázáno jedni obhajovali text jako jednotný a ucelený – řecká tradice, unitáři, aj. Druzí ho vnímali jako rozložitelný na menší části – analytici, K. Lachmann, M. Parry, aj. Představitelé druhé skupiny, vnímající příběh jako seskupení více celků, museli k analýze těchto dějových celků přistoupit metodami, pomocí kterých zkoumali dějovou strukturu. Příkladem je například Milman Parry, jehož výzkum pracuje s formulovou teorií skrze opakující se jména, epiteta, ale i fráze, které se v jednotlivých verších objevují znovu a znovu. Jeho analýza podporuje teorii, že básně vznikaly v rámci orální tradice.⁵⁹

Naproti tomu mnoho jiných vědců, co se týká formálních přístupů, shledalo produktivnější metodou naratologii, která má větší univerzalizační předpoklady než orální teorie. Záměrem této metody je zkoumání tzv. narativů, tedy vyprávění, jak mluvených, tak psaných. Naratologie předpokládá, že základem vyprávění jsou dva sociální subjekty, vypravěč a posluchač. A pokud je vyprávění stejně jako *Odysseia* ve formě textu, který je pro čtenáře pouhým záznamem, tak si na základě tohoto záznamu a situačního kontextu čtenář utváří představu o autorovi.⁶⁰ Proto je vhodné narativní metodu využít při zkoumání *Odysseiy*, protože analýza tohoto textu je již po tisíciletí

⁵⁹ FISCHEROVÁ, S., *Odysseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*, s. 432 – 434

⁶⁰ HÁJEK, M., *Čtenář a stroj*, s. 157, 160, 162

pevně propojena s *Homérskou otázkou*, jejíž tradici jsme řešili v předchozích kapitolách.

Naratologie má tři základní přístupy – strukturalistický, hermeneutický a interakcionistický. My využijeme strukturalistický přístup, pomocí kterého lze vytvořit obecnou strukturu událostí a postav, které tvoří dané vyprávění. A vedle toho také přístup hermeneutický, pomocí kterého se vyprávění interpretuje, neboli se hledá význam, který byl do daného vyprávění autorem vložen.⁶¹ Při další analýze textu využijeme narativní metodu s jejím strukturálním a hermeneutickým přístupem zároveň s využitím tzv. kruhové kompozice, kterou je zapotřebí vnímat v souladu se zápletkou *Odyseje*.⁶²

4.1.2 Kruhová struktura

Ač se může děj zdát lineární, při bližším pohledu je možné vidět, jak básník různorodě zachází s celkovým sledem událostí, kdy upozorňuje na jisté procesy na jedné straně a na straně druhé na jejich ukončení. Ale i když autor překračuje požadavky na jasnost v orální formě, tak nepřehlíží základní potřebu vypravěče vytvořit sekvenci, která se ve svém závěru navrácí zpět k výchozímu bodu. Výsledkem je cyklický děj, tedy vytvoření kruhové struktury.⁶³

Nejjednodušší formou kruhové struktury je vzor AB BA. Rozšíření tohoto vzoru je možné, když je navrženo více jednotlivých témat v příběhu, například ABCD DCBA, kdy druhá řada prvků tvoří rovnováhu v opačném pořadí než původní řada. Další možností je zdůraznění ústředního prvku ve vyprávění, kterým můžeme vytvořit kruhový rámeček ABCD E DCBA. Tyto formy kruhové struktury jsou v chiastické podobě, ale může nastat přemístění prvků a řada bude následovně vypadat AB AB. Řada může být opět v kontextu příběhu prodloužena ABCD... ABCD... A i zde je možné zvýraznění ústředního motivu, pak získáme řadu podobnou této: ABCD E ABCD. Homérský styl

⁶¹ HÁJEK, M., *Čtenář a stroj*, s. 151 – 156

⁶² COOK, E., *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*, s. 1

⁶³ KEITH, S., *The Shield of Homer – Narrative Structure in The Iliad*, s. 6 – 7

nabízí různé způsoby organizace jednotlivých sekvencí do koexistujících vzorů, které nejsou pouze volitelné, ale nezbytné pro pochopení básnickova umění.⁶⁴

Na základě této stručné definice lze zrekonstruovat základní kruhovou strukturu *Odysseiy*, podle které budeme pomocí narativní metody dále postupovat a jednotlivé body ještě podrobněji rozebírat. Model této struktury můžeme vidět na obrázku 1. Schéma je pro přehlednost barevně rozlišeno. Jednotlivé body jsou paralelně položené, tvoří rovnocenné protiklady. Na základě tohoto rozložení jsou body barevně označeny a v následujících kapitolách k nim budou náležející struktury barevně zvýrazněny odpovídajícími barvami.

A	Télemacheia
B	Nymfa Kalypsó
C	Odysseus u Fajáků
D	Odysseovo vyprávění
E	Nekyia
D'	Odysseovo vyprávění
C'	Odysseus u Fajáků
B'	Bohyně Pallas Athéna
A'	Ženiši

Obrázek 1 - Odysseia

⁶⁴ KEITH, S., *The Shield of Homer – Narrative Structure in The Iliad*, s. 8 – 9

4.2 *Télemacheia*

Celá báseň se v samotném textu dělí na tři hlavní části. Již na začátku nám *Odysseia* prozrazuje, že příběh se bude týkat konkrétního hrdiny a jeho životních útrap.⁶⁵ A přesto se první kratší epos, který otevírá celý příběh, zabývá Télemachem, synem hlavního hrdiny. První epos se tedy nazývá *Télemacheia* a je jedním z hlavních bodů ve výše zmíněné základní kruhové struktuře *Odysseiy*. Sama tato první část o Télemachovi je složena ze čtyř zpěvů.

4.2.1 Počáteční sněm bohů

První zpěv je započat sněmem řeckých bohů odehrávajícím se v sídle samotného Dia Olympského. Zde se řeší Odysseova cesta domů na rodnou Ithaku z Trójské války, protože se jako jediný z Řeků nedočkal návratu. Bůh Poseidáón (jediný na shromáždění chybí) mu v tom brání, protože Odysseus oslepil jeho syna - Kyklópa Polyféma⁶⁶. Nyní se však Odyssea, který je zadržován nymfou Kalypsó, zastává Pallas Athéna, Diova dcera. Rada bohů v čele s Diem rozhodla, že se Odysseus vrátí zpět do své vlasti. Také je rozhodnuto, že se Hermesiás vydá na ostrov Ógygie, aby toto rozhodnutí sdělil nymfě Kalypsó⁶⁷, a sama Pallas Athéna se setká s Odysseovým synem Télemachem a vyšle ho pátrat do Sparty a Pylu po jeho otci.⁶⁸

4.2.2 Situace na Ithace

V návaznosti na toto rozhodnutí se bohyně Athéna vypraví na Ithaku za Télemachem vypadající jako vládce Mentés, rodinný přítel, a jako host přichází do Odysseova sídla, kde nachází zarmouceného Télemacha. Ten hned, jak spatří cizince, je rozzlobený, že se o něj nikdo dříve nepostaral a strachuje se, aby halas ženichů návštěvníka nerušil. Sami ženiši se k nim každou chvílí ve večeřadle připojí. Po hodování se jim zachce hudby, a tak se v příběhu objevuje pěvec Fémios, který sice

⁶⁵ BOHÁČEK, K., *Vnější a vnitřní hrdina. Individualita u Homéra*, s. 20

⁶⁶ Tato událost je v příběhu podrobně popsána samotným Odysseem ve zpěvu IX. HOMÉR, *Odysseia*, 9. zpěv

⁶⁷ O předání rozhodnutí božské rady bohem Hermem nymfě Kalypsó je pojednáno v V. zpěvu. HOMÉR, *Odysseia*, 5. zpěv

⁶⁸ HOMÉR, *Odysseia*, 1. zpěv, verš 1 – 112

ženichům zpívá, ale velice nerad.⁶⁹ Télemachos si stěžuje příteli na nevděčné nápadníky své matky, kteří ničí jeho majetek a vyjídají jeho stáda. Po jeho řeči ho Athéna uklidňuje a povzbuzuje, že jeho otec je stále živý a brzy se navrátí zpět na rodný ostrov. Zároveň Télemachovi udílí pokyny, které má vyplnit, a následně se vydat na svou cestu do Sparty a Pylu, v kterých má pátrat po svém otci. Pokud zjistí, že je mrtev, má se vrátit, nasypat mu mohyly a provdat svou matku, ovšem pokud se dozví, že je Odysseus stále naživu, má na něho Télemachos ještě alespoň rok vyčkat.⁷⁰

Mezi tím se ženiši dál radovali na úkor Tělemachova majetku a vyčkávali na Pénélopeiu, která trpící na chvíli přišla do síně, aby požádala pěvce o jinou píseň, než tu o Odysseovi. Télemachos směle promluví a posílá matku zpět do jejích komnat. Nápadníci se dále radují a touží po královně.⁷¹

Druhý zpěv je znovu započat sněmem, tentokrát ale sněmem Ithackého lidu. Télemachos se směle ujímá slova a svému lidu sděluje své trápení, jak se zmenšuje jeho dědictví po otci a jak ženiši vyjídají jeho stáda, neznajíc zásady slušného chování. Ničí jeho majetek a on sám ještě nedospěl v muže, který by je ze svého domu vyhnal. Ženiši se ovšem brání, slova se ujímá jeden hlavní z nich, Antinoos. Ten obviňuje Télemacha z jejich očerňování. Nápadníci dále zdůrazňují i vinu královny, kdy Pénélopeia vymyslela lest, aby si nemusela mezi jednotlivými nápadníky vybrat. Prosila je o čas na spletení rouch, kterými by zakryla tělo, až starý Láertes zemře. Neodmítli její prosbu, ovšem následně zjistili, že to, co Pénélopeia přes den splete, v noci zase rozplete. Tudíž podle svého soudu jsou oni těmi poškozenými a navrhují, aby Télemachos matku vyhnal. To on odmítá. Je si vědom, že by ho za takový čin stihl hněv boží, ale také hněv a odplata jeho děda Íkara. Upozorňuje nápadníky, že oni jsou ti, kteří by měli cítit vinu a odejít z jeho domu, a pokud se tak nestane, počítat s trestem, který jistě bohové sešlou.⁷²

⁶⁹ Protože jsou nuceni sloužit ženichům, ale nevěnují jim svou loajalitu, nechá Odysseus pěvce Fémia a hlasatele Medóna naživu při své pomstě nad ženichy. HOMÉR, *Odysseia*, 23. zpěv

⁷⁰ HOMÉR, *Odysseia*, 1. zpěv, verš 113 – 327

⁷¹ HOMÉR, *Odysseia*, 1. zpěv, verš 328 – 444

⁷² HOMÉR, *Odysseia*, 2. zpěv, verš 1 – 219

Télemachos podává ženichům návrh. Už si nebude stěžovat jim ani nikomu jinému na stav ve svém domě, když mu poskytnou loď s posádkou, aby se mohl vydat pátrat po otci do jiných zemí. Navrch přidává, že když ve světě zjistí, že je Odysseus živ a zdrav, vrátí se domů a bude je snášet ještě alespoň rok ve svém domě, když naopak zjistí, že je Odysseus mrtev, vrátí se a podle zvyků mu nasype mohyly, přinese obětní dary a provdá matku. Za tento požadavek se postaví i Mentór, Odysseův druh, ale nápadníci se staví proti Télemachově cestě a mají proti tomu námitky. S tím je rozpuštěn sněm.⁷³

Télemachos odchází na pláž a vzývá boha či bohyni, který předešlého dne přišel do jeho paláce. Pallas Athéna k němu přichází, vypadajíc jako Mentór. Télemachos jí sděluje své trápení. Chce se vydat na cesty, které mu uložila, ale zpupní ženiši se mu v tom snaží zabránit. Athéna mu přislíbí svou pomoc. Rozhodne, že sama sežene loď i s posádkou a Télemachovi udělí pokyny k přípravám na cestu. Télemachos jde zpět do rodného domu, kde mu s přípravami pomáhá jediná služebná, Eurykleia. Když se dozví Télemachovy plány, začne ho přesvědčovat, aby nikam neodcházel. Syn Odysseův ji přesvědčuje, aby nic nesdělovala Pénélopeie, dokud neuběhne dvanáctý den nebo pokud na jeho nepřítomnost sama přijde. Po hodování Athéna stále v podobě Mentóra vyzývá Télemacha k cestě do přístavu, protože nastal čas vyrazit. Na břehu na ně čeká posádka s lodí, tu jim zapůjčil plavec Noémon. Plavci snesou zásoby do lodi a pak již započne Télemachova plavba po boku s bohyní v přestrojení za Mentóra.⁷⁴

4.2.3 Télemachos v Pylu

Třetí zpěv je věnován Télemachově návštěvě v Pylu, kde vládne král Nestor. Když Télemachos přistane u břehů Pylu, zrovna se konají obětní slavnosti pro boha Poseidáóna a úlitby bohům – tyto hody se společně se svatební hostinou ve Spartě, která se odehrává ve čtvrtém zpěvu, stávají ostrým kontrastem k hodování ženichů na Ithace.⁷⁵ Athéna povzbuzuje Télemacha, aby si šel promluvit s králem Nestorem. Ten se

⁷³ HOMÉR, *Odysseia*, 2. zpěv, verš 220 – 271

⁷⁴ HOMÉR, *Odysseia*, 2. zpěv, verš 272 – 434

⁷⁵ COOK, E., *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*, s. 13

svými syny právě chystá hody. Když spatří cizince, hned je vítají tak, jak se patří.⁷⁶ Athénu při hodech potěší úlitby bohům i jejich provedení. Když jsou splněna všechna práva hostů, ptá se hostitel, král Nestor, odkud Télemachos pochází a proč k nim přišel. Télemachos mu směle a pravdivě odpovídá a ptá se na osud svého otce.⁷⁷

V odpověď začne Nestor vyprávět o událostech Trójské války, o činech samotného Odyssea, kterého Istivostí nikdo nepředčil, o návratu Řeků z války a také o osudu krále Agamemnóna. Ovšem zklame Télemachovy naděje dozvědět se o osudu svého otce, protože neví, jestli Odysseus přežil nebo je mrtvý, sám ho naposledy viděl, když vypluli z Tróje k domovu, ale na moři se rozdělili. Nestor hledí na Télemacha a vidí v něm jeho otce, a proto mu přeje, ať při něm stojí bohyně Pallas Athéna stejně, jako v Troji stála a ochraňovala Odyssea. Pak Télemachovi radí, aby odjel do Sparty za králem Meneláem a u něj se ptal po otci.⁷⁸

Rozmluva mezi Nestorem a Télemachem se blíží k závěru a Pallas Athéna zdůrazňuje, že je příhodný čas jít spát. Télemachos se chystá zpět na svou loď, ale Nestor chce podle zvyků ubytovat své hosty ve svém domě.⁷⁹ Athéna ho chválí za jeho úmysly. Stále v přestrojení za Mentóra sdělí králi své úmysly přespat s posádkou na lodi a ráno odplout z Pylu, ale přikazuje mu vypravit Télemacha na cestu za králem Meneláem do Sparty. Dořekne svou řeč a vznese se k nebi podobna mořskému orlu. Král Nestor pochopí, že sama Pallas Athéna se jim zjevila a ochraňuje syna Odysseova. Přislíbí bohyni nejlepší kravku, která pro ni padne za oběť, hned druhý den ráno nechá král zvíře přivést, přijde zlatník a pozlatí kravce rohy, aby se bohyně z té krásy zaradovala. Jsou provedeny řádné obětní rituály a následují hody. Potom král dodrží

⁷⁶ „Homerské pohostinství se řídí neměnnými zákony.“ Cizinec budící dobrý dojem je vítán jedním členem rodiny, ten mu vezme kopí a za ruku ho odvede do megara. Návštěvník je usazen naproti krbu. Služka pak přinese vodu a mísu, aby si mohl umýt ruce. Následně je pohoštěn a až když se nají je „vyslýchán“ – je tázán na jméno, rodinu, vlast a účel cesty. Večer se mu připraví lůžko v předsíni, z které se vchází do megara. Host do svého odchodu žije životem hostitelské rodiny. Při jeho odchodu jsou mu darované přiměřené dary a je mu nabídnut poslední pohár – koná se úlitba a vzývají se bozi. Pokud je potřeba, stejně jako v Télemachově případě, vypraví ho hostitel na další cestu. A stejně jako král Nestor, poskytuje vládce svého syna do návštěvníkovy družiny jako doprovod. MIREAUX, É., *Život v homérské době*, s. 49 – 50

⁷⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 3. zpěv, verš 1 – 114

⁷⁸ HOMÉR, *Odysseia*, 3. zpěv, verš 85 – 403

⁷⁹ O normách pohostinství v *Odysseie* viz BETTENWORTH, A. *Gastmahlszenen in der antiken Epik von Homer bis Claudian*, s. 111 - 213

pokyny dané bohyní a vypraví Témachos na cestu do Sparty, kam ho doprovází Peisistratos, Nestorův syn.⁸⁰

4.2.4 Témachos ve Spartě

Čtvrtý zpěv je otevřen Témachovým nočním příjezdem do Lakedaimonu, ve kterém vládne král Meneláos. Ten ve chvíli příjezdu Odysseova syna slaví dvě svatby.⁸¹ Svatbu svého syna, který se ženil se spartskou dívkou, a své dcery, která se vdává za Achilleova syna. Od poddaného se král dozví o příjezdu dvou cizinců a podle zvyků je přijme ve svém domě. A tak se Témachos i Peisistratos připojí k hostině.⁸²

Meneláos začne cizincům vyprávět o strastích, které prožil během Trojské války, o svém návratu, o smrti jeho bratra Agamemnóna a nakonec mluví o Odysseovi, který se ještě jako jediný z válek nevrátil. Po vyslechnutí jeho řeči Témachos zaštká pro svého otce a Spartský král pozná, kdo je hostem v jeho domě. Do síně vstoupí také Helena, kvůli které probíhala Trójská válka. I ona pozná syna Odysseova. Peisistratos potvrdí jejich domněnku a všichni si slíbí, že víc si poví až ráno. Než jdou spát, vypraví ještě Meneláos i Helena o činech Odysseových.⁸³

Ráno Meneláos jde rovnou za Témachem, aby se ho zeptal na důvod jeho příchodu do Lakedaimonu. Témachos mu vypoví o svých starostech s ženichy, kteří si dělají nároky na ruku jeho matky, kteří rozhazují jeho majetek a také vyjídají jeho stáda. Svěřuje králi důvod své cesty a to, že se vydal pátrat po svém otci, žádá ho, aby mu vypověděl vše, co o osudu Odysseovu ví či slyšel. Meneláos se zhrozí nad neurvalými ženichy, kteří si činí nárok na to, co náleží Odysseovi, a modlí se za jeho návrat. Témachovi pak podrobně vypráví o své cestě domů z války v Tróji, o svém setkání s mořským starcem Próteem, který mu řekl vše o tom, jak se vrátit domů, také

⁸⁰ HOMÉR, *Odysseia*, 3. zpěv, verš 403 – 497

⁸¹ Nejenom, že se Témachos ocitá v paláci Meneláa a jeho ženy Heleny, jedněch z hlavních postav *Iliady*, ale také se zde slaví svatba, která propojuje *Odysseiu* a *Iliadu* v kontextu *Achilleova štítu*. Štít zobrazuje ideální stav všeho ve světě a má jednotlivé části. Jedna z částí zobrazuje sňatek a svatební průvod: „(...) v jednom byl sňatek a slavné svatební hody: nevěstu z ženské síně tím městem v průvod vedli, přičemž pochodně plály a zvučela svatební píseň.“ HOMÉR, *Ílias*, zpěv 18., s. 431 Tato souvislost posiluje zobrazení Lakedaimonského lidu jako ideální společnosti v kontrastu s ženichy na Ithace. Další výklad o *Achilleově štítu* viz SCHADEWALDT, W., *Homérova básnická ontologie*, s. 27 - 37

⁸² HOMÉR, *Odysseia*, 4. zpěv, verš 1 – 92

⁸³ HOMÉR, *Odysseia*, 4. zpěv, verš 93 – 295

o tom, že byl zabit jeho bratr Agamemnón a že Odysseus je živ, ale nemůže se vrátit zpět ze své cesty na rodnou Ithaku, protože ho na svém ostrově zdržuje nymfa Kalypsó.⁸⁴

Po skončení svého vyprávění král žádá Télemacha, ať u něj zůstane dalších jedenáct dní a až dvanáctý den ať se vydá zpět na cesty, avšak Télemachos se chce vrátit ke svým druhům do Pylu. Král mu přislíbí dary a mezitím se konají další řádné hody.⁸⁵

4.2.5 Ženiši plánují Télemachovu smrt

Prostředí čtvrtého zpěvu se mění a příběh se znovu odehrává na Ithace. Ženiši se bujaře baví na dvoře Odysseově, jen Antinoos a Eurymachos, kteří jsou považováni za vůdce nápadníků, sedí. K nim přistoupí plavec Noémón, který půjčil svou loď Télemachovi, a ptá se po své lodi. Jestli ženiši nevědí, kdy se Télemachos vrátí z Pylu, protože on svou loď potřebuje.⁸⁶

A tak se ženiši dozvědí o Télemachově odjezdu z ostrova, až potud byli přesvědčeni, že je někde na ostrově. Oba užaslí nápadníci se vyptávají na podrobnosti. Když je vyslechnou, zachvátí je vztek. Antinoos se ujme slova, Télemacha haní a poštvává proti němu i ostatní ženichy. Žádá po nich loď s posádkou, která by vyčkávala a zabránila Télemachově návratu z cest. Všichni radostně souhlasí.⁸⁷

Antinoovu řeč vyslechne i Medón, který se o jejich plánech rozhodne zpravit královnu. Přistoupí k ní a ve své řeči jí sdělí, že Télemachos odplul do jiných zemí, Pylu a Sparty, aby mohl pátrat po svém otci. A že když se stejnou zprávu dozvěděli ženiši, rozhodli se Télemacha zabít, aby již nikdy nespátral domov. Pénélopeia velice trpí po těchto zprávách. Po těchto událostech Eurykleia své paní konečně sdělí vše, co jí Télemachos řekl. Pénélopeia ve svém zármutku prosí bohyni Pallas Athénu o pomoc.

⁸⁴ HOMÉR, *Odysseia*, 4. zpěv, verš 296 – 586

⁸⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 4. zpěv, verš 557 – 639

⁸⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 4. zpěv, verš 618 – 678

⁸⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 4. zpěv, verš 640 – 702

Athéna ji vyslyší. Přichází za ní v podobě její sestry a povzbuzuje ji a uklidňuje, že se její syn vrátí domů. Pak na ni kouzlem sesílá spánek.⁸⁸

⁸⁸ HOMÉR, *Odysseia*, 4. zpěv, verš 673 – 847

4.2.6 Struktura *Télemacheiy*

Předchozí kapitola byla věnována prvnímu bodu základního strukturálního rozdělení *Odysseiy – Télemacheie*. Tento malý celek lze považovat za jeden menší ucelený epos, jehož struktura je symetricky rozložena. Předchozí kapitolu, která je zpracována pomocí naratologie tak, aby vystihovala cyklickou strukturu *Télemacheiy*, lze využít k dalšímu rozpracování tak, abychom v rámci tohoto popisu získali kruhovou řadu v následující podobě:

A	Božské shromáždění
B	Athéna povzbuzuje Télemacha
C	Trpící Pénélopeia
D	Télemachos odsuzuje ženichy, Antinoos odsuzuje Télemacha, Télemachos žádá o loď s posádkou
E	Noémon půjčuje Télemachovi loď
F	Město Pylos i Správná obětní hostina ve městě Pylu ii Příběhy o Odysseovi, Trójské válce, návratu Řeků z války, Agamemnónovi i Správná obětní hostina ve městě Pylu
F'	Město Sparta i Správná svatební hostina ve Spartě ii' Příběhy o Odysseovi, Trójské válce, návratu Řeků z války, Agamemnónovi i Správná svatební hostina ve Spartě
E'	Noémon se u ženichů ptá po své lodi
D'	Antinoos poštvé ženichy proti Télemachovi, žádá o loď s posádkou
C'	Trpící Pénélopeia
B'	Athéna povzbuzuje Pénélopeiu
A'	Božské shromáždění

Obrázek 2 - *Télemacheia*

Kruhová struktura, kterou jsme vyhledali, byla vytvořena pomocí vzoru Erwinga Cooka. Přesto tyto dvě struktury nejsou totožné. Rozcházejí se v bodech C a C'. Tyto

dva body má Cook dále rozpracované tak, že C a C' obsahují další části, jako je to u bodů F a F' na obrázku 2.⁸⁹ V naší struktuře *Télemacheiy* vidíme C a C' jako jednotné dále nerozvětvené body, protože v kontextu interpretace významu daného textu jsem spatřovala větší význam v tom nechat tyto body ucelené. Pénélopeino utrpení, které tyto dva body znázorňují, mají jistou vnitřní strukturu, jak ukazuje Cook, ovšem tato struktura není tak podstatná a výrazná pro pokračování vyprávění.

Obrázek 2 nám dále zobrazuje naprostou symetrii zobrazené kruhové struktury, která má chiastickou podobu: ABCDEF F'E'D'C'B'A'. Rámec *Télemacheiy* je tvořen počátečním a závěrečným bodem A a A'. Druhý z bodů A' je zároveň prvním bodem rámce u dalšího malého eposu, který tvoří *Odysseiu*, a tím je *Faiákeia*, jak uvidíme v následující kapitole.

Při použití strukturálního přístupu lze na obrázku 2 vidět, že každý jednotlivý bod má k sobě jiný paralelní bod. Tento paralelismus nespočívá pouze ve struktuře, a proto k textu přistupujeme i hermeneutickým přístupem a zaměřujeme se na jeho interpretaci. Takže každý bod ve struktuře na obrázku 2 má svou paralelu jak ve struktuře, tak ve vyprávění. Body znázorňují buď situaci, která se opakuje, např. A – A', B – B', nebo C – C', nebo situace, které mají stejný význam, např. D – D' nebo E – E'.

S využitím pouze hermeneutického přístupu se můžeme zaměřit na interpretaci *Télemacheiy* a jejího významu v celé básni. Jak již bylo řečeno výše, rámec tohoto malého eposu tvoří božské shromáždění, z kterého je možno vyčíst, že jako jediný z hrdinů Trójské války se domů ještě nevrátil Odysseus, protože ho na svém ostrově drží nymfa Kalypsó. Bohové rozhodnou o jeho návratu a bohyně Pallas Athéna se vydá na Ithaku, Odysseovu rodnou zem, za jeho synem Télemachem. Vyprávění o Télemachovi nám přibližuje situaci, která panuje v Odysseově paláci a je způsobena dlouholetou nepřítomností. Jeho věrná žena Pénélopeia je nucena ke sňatku, ke kterému se nechce odhodlat, a tak ženiši beze strachu z lidí či bohů⁹⁰ ničí Odysseovy

⁸⁹ COOK, E., *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*, s. 11 – 12

⁹⁰ Tento nerozum nápadníků lze přirovnat k opovázlivosti, kterou Zeus zmiňuje při sněmu. Lidé si touto opovázlivostí na sebe sami přivolávají neštěstí a pak neprávem ze svého žalu obviňují bohy. HOMÉR,

statky. A jeho syn Télemachos tomu musí jen bezmocně přihlížet. Athéna přichází za Télemachem v lidské podobě a jako host vidí veškeré poměry, které jsou v Odysseově domě nastoleny – host není řádně přivítán, ženiši bujaře hodují, berou maso ze stád, která jim nepatří, hody neprobíhají podle řádných postupů a stejně tak jejich námluvy. Athéna vnukne Télemachovi, aby vyplul do ciziny a pátral po svém otci. Télemachos poslechne a připlouvá nejdříve do Pylu a následně do Sparty. Tato dvě města jsou silným kontrastem k současné Ithace. Vše zde probíhá řádně – přijetí hosta, hostiny, úlitby i svatby. Výjevy z těchto Télemachových návštěv umocňují veškeré problémy vyskytující se na Ithace v době Odysseovy nepřítomnosti. A i když je opovážlivost nápadníků zřejmá, vygraduje ještě výš jejich plánováním Télemachovy smrti při jeho návratu z ciziny. Tento malý epos je završen dalším shromážděním bohů, na kterém si Pallas Athéna znovu stěžuje na Odysseovo uvíznutí na ostrově Ógygii a také na Télemachovo ohrožení života ze strany ženichů.⁹¹

Při pohledu na strukturu *Odysseiy* v kontextu interpretace *Télemacheiy* lze říci, že primárním účelem tohoto malého eposu je uvedení do problematiky, která se bude řešit v dalších samostatných malých eposech, které jsou ovšem vzájemně provázané, jak na úrovni struktury, tak i významu. Božské shromáždění nám předkládá, že příběh se týká hrdiny Odyssea a jeho uvíznutí na ostrově Ógygie. Pohled na Télemacha nám představuje problém vyvolaný Odysseovou nepřítomností. Na obrázku 1 je *Télemacheia* znázorněná paralelně s malým eposem, vypovídajícím o ženiších a Odysseově návratu, proto je zbarvena modře. Jejich postavení spočívá ve významu těchto eposů, kdy v *Télemacheie* je nastolen problém, který bude v části o ženiších vyřešen. Odysseův problém, propuštění nymfou Kalypsó a cesta na Ithaku, bude řešen v celé následující části o *Odysseových dobrodružstvích*, která se též skládá z menších eposů. Sice zde neexistuje paralela k božskému sněmu, ovšem tato část je rámcem obou částí – *Telemacheiy* i *Odysseových dobrodružství*.

Odysseia, 1. zpěv. Tuto skutečnost také zdůrazňuje Thomas Szlezák. SZLEZÁK, T., *Za co vděčí Evropa Řekům. O základech naší kultury v řecké antice*, s. 41

⁹¹ HOMÉR, *Odysseia*, 1. – 4. zpěv

4.3 Odysseova dobrodružství

Druhá část eposu už je zaměřena na Odyssea, jeho cesty a jeho nesnáze. Tato část se skládá z devíti zpěvů. V následujících kapitolách ovšem znovu uvidíme, že i tuto část lze rozdělit do menších úseků neboli malých eposů, které lze uspořádat do prstencové struktury.

4.3.1 Božské shromáždění

Začátek této části je znovu otevřen sněmem bohů, na kterém Pallas Athéna opakovaně vyjadřuje své znepokojení, že je Odysseus stále na ostrově nymfy Kalypsó, která ho tam drží svou mocí, a on je nešťastný, že se nemůže vrátit do své vlasti. Bohyně ostatní upozorňuje, že žádný další vládce už nebude takový, když bohové sami na tohoto skvělého muže zapomněli. Také upozorňuje na to, že Odysseův syn se objevuje v ohrožení života, protože ženiši na něj nastražili past a chtějí ho zabít. Zeus na tyto zprávy reaguje tím, že Athéně sděluje, že je sama dost silná, aby dovedla Télémachu v pořádku a bez úhony zpět domů, a zároveň posílá božího posla, Herma, za nymfou Kalypsó, aby jí sdělil jeho nezvratnou vůli, že se Odysseus vrátí zpět domů na rodnou Ithaku. Odysseova cesta bude podle Diovy řeči ještě náročná, ale po dvaceti dnech na moři se doplaví k Fajákům, kteří ho přijmou s otevřenou náručí, věnují mu dary, se kterými by se nevrátil ani z Tróje, a vypraví ho na cestu domů.⁹²

4.3.2 Nymfa Kalypsó

Bůh Hermés se vydá na svou cestu na zem, aby sdělil nymfě Kalypsó Diovo nezvratné rozhodnutí o Odysseově návratu na rodnou Ithaku. V podobě racka se vznáší nad mořem, než doletí na ostrov Ógygie, který patří nymfě a kde pobývá Odysseus. Hermés se těší pohledem na tu krásu, kterou ostrov poskytuje, a pak vchází do jeskyně, kde nachází nymfu Kalypsó. Ona ho okamžitě poznává, Odysseus v té chvíli s ní není - sedí na skále a pláče steskem po svém domově. Nymfa přijímá Herma jako hosta a ptá se ho na důvod jeho příchodu. Hermés jí sděluje, že přichází z vůle Diovy a tu bude muset naplnit i ona, protože Diovou vůlí jest, že musí propustit Odyssea, nejnešťastnějšího ze všech lidí, kterého drží svou mocí na svém ostrově. Jeho osudem není zemřít v její blízkosti, ale naopak spatřit znovu své blízké a svou rodnou zemi.

⁹² HOMÉR, *Odysseia*, 5. zpěv, verš 1 – 84

Nymfu vyděsilo toto rozhodnutí a vzedmul se v ní vztek, ale jak sám Hermés řekl, nebešťan se nesmí protivit Diově vůli, a tak Kalypsó slíbí, že vypraví Odyssea na cestu a poskytne mu rady, aby se bezpečně navrátil domů. Hermés odchází a nymfa, znajíc rozhodnutí nejvyššího z bohů, pospíchá Odysseovi oznámit, že ho propouští. Nachází ho stále sedícího na skále a tesknícího po domově. Utěšuje ho, že už nemusí být smutný, protože se vydá na cestu zpět. Posílá ho pokácet stromy, ze kterých by si postavil vor. Odysseus se zděsí, protože taková cesta se zdá být nemožná. A vychytrale žádá bohyni, aby se zapřísáhla, že mu tím vším nechce uškodit. Nymfa mu přísahá, že nic takového není její záměr, pak oba odcházejí do jeskyně. Ona se ho ještě naposled ptá, proč s ní nechce zůstat na jejím ostrově, když mu může dát nesmrtelnost. Odysseus si uvědomuje, že jeho žena je pouhá smrtelnice a že se nemůže rovnat bohyni, ale přesto, i kdyby ho bohové měli na moři zabít, se touží vydat na cestu, aby znovu spatřil Pénélopeiu a svůj rodný domov. Druhý den nymfa Odysseovi ukazuje, kde a jaké stromy má porazit, aby si postavil vor, dokonce mu poskytne všechno náčiní, které k tomu potřebuje. Čtvrtý den je vše hotovo a Odysseus má postavený vor z dvaceti kmenů. Pátý den opouští Ógygii i přes varování nymfy, že cesta bude velice náročná.⁹³

Nymfa mu také poradila, jakým směrem má plout, aby se dostal k lidu, nazývajícím se Fajáci. Sedmnáct dní se Odysseus plaví po moři a osmnáctého dne spatří v dáli fajácké hory. Současně v té chvíli se od Aithiopů vrací ten, který chyběl na božském sněmu, Poseidáón. Rozzloben, že bohové rozhodli bez něj, chce Odyssea ještě trápit, než dojde konce svých béd určených sudbou. Máchne trojzubcem a poštvě na plavce všechny živly. V tu chvíli jakoby existovalo pouze nebe a moře. Poseidáón roztříští Odysseův vor a ten pochopí, že nymfa mluvila pravdu, když mu řekla, že na moři zažije ještě těžké chvíle. Odysseus bojuje o život a křečovitě se drží zbytků voru. Zachrání ho bohyně mořská, Leukotheé. Radí mu, ať se pustí svého voru, sundá ze sebe šaty, které ho táhnou ke dnu, a půjčuje mu svůj svatý závoj, který si má uvázat kolem prsou. Takto má Odysseus bezpečně doplavat až ke břehům. Poseidáón na něj sešle ještě poslední

⁹³ HOMÉR, *Odysseia*, 5. zpěv, verš 85 – 302

vlnu a Odysseus začne plavat ke břehům. To už se bůh moře vzdálí, přichází Athéna, aby Odysseovi usnadnila plavání ve vlnách – utiší větry a zklidní hladinu před ním.⁹⁴

Odysseus takto plave dva dny a dvě noci. Když se konečně přiblíží k pevnině, zjistí, že připlaval k velkým útesům, přes které se nemůže dostat na břeh a které jsou nebezpečné. I v tuto chvíli ho chrání Pallas Athéna. Ve chvíli, kdy už to vypadá, že i přes svou sudbu zemře, je Odysseus zachráněn. Ucíť studený proud a doplave k ústí řeky. Vysílen se dostává na pevninu, a když se vzpomene, vhaduje zpět do moře roušku, kterou mu zapůjčila Leukotheé. V noci vstupuje na břehy Scherie, kde sídlí Fajácký lid. Aby nezmrznul nebo ho nesežrala divoká zvěř, nachází bezpečné místo v houští, kde usíná.⁹⁵

4.3.3 Odysseus u Fajáků

Athéna mezi tím, co Odysseus spí smrtelně vyčerpaný po svých útrapách na moři, navštíví Nausikau, fajáckou princeznu. Přichází k ní v noci v podobě její věrné družky a do snů jí našeptává, aby se hned zrána vydala k vodě prát svatební roucha. Potom se vzdálí, odchází na Olymp. Princezna ráno podle pokynů požádá otce o vůz, který jí král ochotně poskytne, a jede i se svými služebníky k široké řece prát. Po skončení práci čekají, až všechno na slunci uschne. Nejdříve se posadí na břeh řeky, aby se nasvačily, a pak si hrají s míčem. Při hře se už Nausikaá rozhoduje, že je čas vydat se na cestu zpět, ale Athéna chce, aby se Odysseus setkal s princeznou Nausikaou a ona byla tou, která ho dovede do sídla Fajáků. Rozhodne bohyně tedy, že Odysseus se v tu chvíli probere. Nausikaá při hře chybje a míč spadne do vody, dívky zavýsknou a probudí Odyssea. Ten po probuzení neví, kde se to ocitl. Vylézá z křoví, vypadajíc divoce. Přijde k dívkám, které, když ho spatří, se vyděsí a utečou, jediná Nausikaá zůstane a čeká, až cizinec přijde blíž. Odysseus neví, jestli má začít dívce objímat kolena nebo na ni mluvit pouze z dálky, aby ji nevyděsil. Rozhodne se pro druhou možnost. A tak ji z dále prosí o šat, kterým by se mohl zahalit, a o radu, kudy se dostat do města. Nausikaá mu odpoví, že se nachází u Fajáckého lidu, jemuž vládne král Alkinoos, který je jejím otcem. Rozhodne se Odysseovi pomoci. Pošle ho se umýt a k tomu mu poskytne oděv.

⁹⁴ HOMÉR, *Odysseia*, 5. zpěv, verš 274 – 393

⁹⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 5. zpěv, verš 394 – 493

Když se Odysseus vrátí čistý a oblečen, nastává kontrast mezi tím, jak ho Nausikaá spatřila poprvé a teď, kdy je podoběn bohům. Princezna se rozhodne ho zavést za svým otcem, králem Alkinoem. Před svým odjezdem domů dá Odysseovi pokyny, jak se dostat ke králi a královně.⁹⁶

V sedmém zpěvu se Odysseus v sadě topolů, ve kterém podle pokynů vyčkává, modlí k Pallas Athéně. Mezi tím Nausikaá dorazí do paláce, kde se chystá večeře. Odysseus se pomalu vydá k městu. Při své cestě je zahalen mlžným oparem, který na něj seslala Athéna, aby ho Fajácký lid nezatěžoval otázkami. Odysseus osloví mladou dívku nesoucí dříví, za kterou se převlékla Athéna, a ptá se jí, kudy se jde k vládci města. Mladá dívka mu přislíbí, že ho dovede k sídlu krále Alkinoa, ale radí mu, ať nikoho z lidí, které potkají, neoslovuje. Po cestě ho nikdo nespatri, Athéna si to nepřeje a nechává kolem svého svěřence mlhu. Když ho dovede ke vchodu do paláce, stejně jako Nausikaá mu radí, ať nejdříve pozdraví a svou pozornost věnuje královně Arété, která je milována svým mužem i dětmi, ale také svým lidem je velice vážená. Pokud Odysseus dokáže získat její přízeň, šťastně se nakonec navrátí domů. Odysseus v noci přichází do Alkinoova paláce. Fajáčtí vůdci právě vykonávají oběť pro boha Herma, než se rozejdou před spaním.⁹⁷

A tak Odysseus vstoupí do vládcova domu a stále zahalen božskou mlhou přistoupí ke královně a obejmě její kolena.⁹⁸ V té chvíli z něj bohyně Athéna sejme ochranou mlhu a všichni Odyssea spatří. Hledí na něj a on prosí o pomoc a přijetí. Pak klesne na kolenou do prachu u ohně. Starší z fajáckého lidu vybízí krále, ať přijme cizince, jak se patří. Král vstane a za ruku odvede hosta a usadí ho do nejkrásnějšího křesla. Host je přijat podle všech zvyků. Jsou mu umyty ruce a je mu přineseno jídlo a pití.⁹⁹

Král Alkinoos se rozhodne vykonat ještě jednu úlitbu, a to nejvyššímu z bohů, Diovi. Potom, co jsou úlitby provedeny, vybízí král své hosty ve večeřadle, aby se vydali

⁹⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 6. zpěv, verš 1 – 331

⁹⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 7. zpěv, verš 1 – 147

⁹⁸ „Stává se, že příchozí je neznámý člověk bez spojení s rodinou svého hostitele, člověk, který byl nucen uprchnout z vlasti, trosečník jako Odysseus, (...). Pak přichází jako prosebník, objímá kolena paní nebo pána domu, přednese svou prosbu a sedne si do popela u krbu. Načež probíhá pohostinský ceremoniál podle tradičních zvyklostí.“ MIREAUX, É., *Život v homérské době*, s. 50

⁹⁹ HOMÉR, *Odysseia*, 7. zpěv, verš 120 – 206

k domovu. Vybízí je, aby druhý den přišli znovu i s ostatními staršími města, aby společně pohostili cizince, provedli oběti a následně vypravili hosta na cestu domů. Všichni v síni souhlasí a rozejdou se do svých domovů spát. Když všichni odejdou, zůstane v síni Odysseus s králem a královnou. Královna se ptá po tom, kdo cizinec je a odkud k nim přichází. Odysseus jim vypráví, že se k nim připlavil z ostrova Ógygie, kde ho držela nymfa Kalypsó, ale svou totožnost neprozrazuje. Po jejich rozpravě vládkyně poručí služkám, aby hostu připravily lůžko v předsíni.¹⁰⁰

Osmý zpěv je zaměřen na celodenní hodování na Odysseovu počest. Den je započnut Alkinoovým a Odysseovým příchodem na sněmoviště fajáckého lidu. Mezi tím Pallas Athéna, vypadajíc jako hlasatel, svolává sněm fajáckého lidu. Když se dostavili všichni na sněmoviště, podivovali se, když spatřili Odyssea – Athéna ho zalila božským světlem, aby se zdál větší a silnější, než ve skutečnosti byl, aby se všem zalíbil, vzbudil úctu a respekt, a také proto, aby zvítězil v hrách, ke kterým má později dojít. Král promluví a vyzývá muže, aby přišli k němu a vyslechli si hosta, aby mu pomohli s návratem domů. Plavci připraví loď a běží zpět k fajáckému paláci, kde se chystají hody. Na hostinu je přiveden i pěvec, který zpívá o Odysseovi a jeho sporu s Achillem. Když Odysseus uslyší tento zpěv, začne pod pláštěm naříkat a jediný, kdo si toho všimne je Alkinoos. Král pěvce zastaví a všechny vyzve k hrám. Při těchto hrách je Odysseus neurvale vyzván jedním z účastníků k zapojení se do her. Odysseus vyprovokován se chopí disku a hodí ho ze všech mužů nejdále. Pak promluví ve svém hněvu a nabádá ty, kteří ho chtějí ještě vybidnout, ať tak učiní, protože on se ve hrách také vyzná. Král svým slovem uklidní situaci a vybidne své poddané k tanci, aby Odysseus měl o čem vyprávět, až se vrátí do svého paláce. Znovu přijde pěvec, vypráví o bozích, o tom, jak Áres a Afrodíte se stali milenci a jak tím potupili Héfaista. Odysseus pěvce požádá, aby pěl příběhy z Trójské války, a když uslyší tyto písně, znovu se rozesmutní a znovu si toho všimne pouze král Alkinoos. Požádá pěvce, aby přestal se svým přednesem, a položí Odysseovi otázku: kdo vlastně je?¹⁰¹

¹⁰⁰ HOMÉR, *Odysseia*, 7. zpěv, verš 175 – 336

¹⁰¹ HOMÉR, *Odysseia*, 8. zpěv, verš 1 – 586

4.3.4 Struktura první části Odysseovy návštěvy u Fajáků

Předchozí popis událostí odehrávajících se v části, ve které se Odysseus nachází nejdříve na cestě z ostrova Ógygie a následně u Fajáků, nám poskytuje pevný základ k rekonstrukci další kruhové struktury. Na obrázku 3 vidíme strukturu, na které je zeleně zvýrazněna první část, která náleží k první polovině *Faiákeiy*, o které pojednáváme v předchozí kapitole. Jak je patrné z obrázku 3, tato struktura se částečně liší od struktury *Télemacheiy*. Ale stejně jako u struktury *Télemacheiy* i zde nám za vzor k vyhledání kruhové struktury sloužil hotový model od Erwina Cooka. Zároveň, stejně jako v předcházejícím případě s *Télemacheiou*, i v této struktuře se v určitých bodech rozcházíme.

Cook ve svém modelu struktury tohoto malého eposu naprosto vynechává část, ve které vystupuje Nausikaá.¹⁰² V naší struktuře, jak je znázorněno na obrázku 3, je tato část zařazena kvůli jejímu významu. Nausikaá je první, s kým se Odysseus na ostrově setkává, koho prosí o pomoc a kdo ho neodmítne a pomoc mu poskytne. Paralelním bodem k této události je F', jehož význam spočívá v Odysseově projevení vděčnosti královně Aretě za přijetí a hoštění v paláci. Tato scéna se však odehrává až v druhé polovině malého eposu.

¹⁰² COOK, E., *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*, s. 15

Dříve, než se dopracuji i k této části, se budu věnovat dalšímu malému eposu, který obsahuje Odysseovo vyprávění o jeho cestách a útrapách. Tento postup vyplývá přirozeně z uspořádání jednotlivých malých eposů, které tvoří *Odysseiu*, kdy do jednoho malého eposu, v tomto případě *Faiákeiy*, je vložen další malý epos, jako například zde epos vyprávějící o Odysseových dobrodružstvích. Tento vložený epos je ve struktuře na obrázku 3 zobrazený jako samostatný bod CH, zvýrazněný fialově, ale je charakteristický právě tím, že se bude dále rozvětňovat.

A	Božské shromáždění
B	Cesta boha Herma na zem
C	Odysseus se vydá na cestu z ostrova Ógygie
D	Poseidáón ničí Odysseovu loď
E	Odysseus se v noci dostává na ostrov Scheria
F	Odysseus prosí princeznu Nausikau
G	Odysseus v noci vstupuje do fajáckého paláce
	i Fajáci provádějí úlitby bohu Hermovi
	ii Fajáci provádějí úlitby bohu Diovi
H	Fajáci na Odysseovu počest hodují celý den
CH	Odysseus vypráví svá dobrodružství
H'	Fajáci na Odysseovu počest hodují celý den
	i' Příprava obětí Diovi
G'	Odysseus v noci opouští palác
	ii' Pontos připravuje úlitby Diovi
F'	Odysseus se zavazuje Aretě, odchází
E'	Odysseus a Fajáci odplouvají v noci, Fajáci se vrací zpět
A'	Poseidáón si stěžuje
B'	Cesta boha Poseidáóna na zem
C'	Fajáci připlouvají zpět
D'	Poseidáón ničí jejich loď

Obrázek 3 - Faiákeia

4.3.5 *Odysseovo vyprávění*

4.3.5.1 *Kikoni a Lótofágové*

Devátý zpěv je otevřen Odysseovou řečí, ve které přiznává, kým je a odkud pochází a jak moc touží po své domovině. Po tomto úvodu začne vyprávět o svém osudu a své cestě z Tróje a o strastech, které ho a jeho muže při této plavbě potkaly. Od Íllia se doplavili ke kikonskému městu Ismaru. Potom, co Kikony porazili, chtěl Odysseus odplout, ovšem jeho muži neuposlechli. Ti z Kikonů, kteří prchli, si přivedli posily a Achaje porazili. Odysseus a jeho muži byli nuceni po porážce rychle odplout na svých lodích. Pak museli ustát bouři, kterou rozpoutal Zeus, a když už mysleli, že z nejhoršího vyvázli, zahnal je vítr k neznámým břehům. Doplavili se k břehům Lótofágů. Lidu, který se živí pouze bylinami. Neublížili Odysseovým mužům, naopak nasýtily je květy lótosu. Tento plod způsobil, že ten, kdo ho ochutnal, zapomněl na domov svůj a chtěl zůstat s Lótofágy. Odysseus musel své muže násilím dovést zpět na loď a ostatním nařídil rychle odplout a zachránit se.¹⁰³

4.3.5.2 *Kyklopeia*

Dalším krajem, do kterého připluli, byla země Kyklópů. Do této země se dostali v noci nezpozorováni. Ráno zabili kozy, které k nim z kopců seběhly, a celý den pili a hodovali na břehu u svých lodí. Druhý den ráno se Odysseus rozhodl vydat se svými druhy na průzkum krajiny, ostatní plavce nechal u lodí. Vešli do jeskyně obrovského muže, kterého viděli již dříve z dálky a který zde žil se svými stády. V té chvíli, kdy Odysseus vstoupil do sluje se svými dvanácti druhy a měchem vína, byl obr se svými stády na pastvách. Odysseovi muži chtěli nabrat zásoby a hned se vrátit k lodi, ale Odysseus se rozhodl počkat, až se obyvatel jeskyně vrátí, chtěl ho spatřit na vlastní oči. Kyklóp Polyfémos se vrátil z pastvy, a aniž by si jich všiml, pokračoval ve své denní rutině, až nakonec vstal a balvanem jim zahradil jedinou cestu ven z jeskyně. Až po své vykonané práci se k nim otočil a promluvil na Odyssea a jeho druhy. Ptal se jich, kdo jsou a odkud přicházejí. Odysseus se odváží mu odpovědět: Achajové jsou, lid bojující s Agamemnónem v Trójské válce, vracející se po moři zpět domů. Upozorňuje obra, že jsou jeho hosty, aby se tedy k nim choval podle pohostinského práva, jinak ho stihne

¹⁰³ HOMÉR, *Odysseia*, 9. zpěv, verš 1 – 105

trest boží. Kyklóp mu skočil do řeči, protože on se hněvu bohů nebojí, popadl dva z Odysseových mužů a začal je požírat. Najezený obr usnul a Odysseovi a jeho druhům nezbývalo nic jiného, než v hrůze čekat na svítání. Ráno obr vstal, vykonal část své denní práce a znovu popadl dva z lidí, aby je sežral. Přes den, když byl obr na pastvách se svými stády, vymyslel Odysseus lest. Večer se Polyfémos vrátil do své sluje, vykonal poslední ze svých denních úkolů a opět sežral dva Odysseovy druhy. Přiblížil se k němu Odysseus a nabídl mu silného vína, které obrovi zachutnalo. Opilý se Odyssea ptá na jeho jméno, Odysseus se mu lstivě představí jako Nikdo a dál ho opíjí vínem. Na to Polyfémos usne a Odysseus se svými muži vytáhne dřevěný kůl, který si nachystali a použijí ho k vypíchnutí obrova jediného oka. Ten začne bolestí řvát a k jeho sluji se sbíhají další obři a ptají se, kdo ho vraždí či mu ubližuje a on odpovídá: Nikdo. Když to ostatní Kyklópové slyší, rozejdou se. Obr odvalil balvan od vchodu do jeskyně a rukama východ hlídal, aby mohl Odyssea chytit, ale ten vymýšlí další plán. Sváže k sobě berany a pod ně schová své druhy. Ráno, když jdou zvířata na pastvu, tak vynesou s sebou i ukryté lidi.¹⁰⁴

Po svém útěku se rychle vracejí k ostatním plavcům, kteří zůstali u lodí. Odysseus utne jejich nářek nad ztracenými druhy a rychle odplouvají. Když se dostávají kus od břehu, rozhodne se Odysseus na obra posměšně pokřikovat. Obr se rozzlobí, ulomí kus skály a hodí ho po Odysseově lodi, kterou mine pouze o kousek. Vlny zanesou loď zpět ke břehu. Posádka i s Odysseem se snaží, vystrašená, dostat co nejrychleji pryč. Ale ve chvíli, kdy se znovu dostávají na širé moře, se Odysseovi znovu zachce na obra pokřikovat. Jeho druhy se ho pokusí umlčet, ale on se nenechá. Posmívá se obrovi a zároveň mu vyradí, kdo ho doopravdy oslepil. Polyfémos zaúpí, protože pochopí, že se vyplnila stará věštba – příchod Odyssea, který ho zbaví zraku. Kyklóp začne vzývat svého otce, boha Poseidáóna. Prosí ho, aby nedovolil doplout Odysseovi domů na rodnou Ithaku, či pokud mu je souzeno na rodný ostrov doplout, tak ať se tak stane až

¹⁰⁴ HOMÉR, *Odysseia*, 9. zpěv, verš 106 – 465

po létech, kdy připluje sám jako psanec bez své posádky na cizí lodi. A bohové ho vyslyší.¹⁰⁵

4.3.5.3 Aiolie a Laistrygoni

V desátém zpěvu se Odysseus při svém putování dostává na Aiolii, plovoucí ostrov, kde vládne Aiolos. Celý měsíc ho zde vládce zdržuje a vyptává se na boje v Tróji, ale když chce Odysseus vyplout, ochotně ho vypraví na další cestu. Jako dar mu věnuje měchy se zkrocenými mořskými větry, kterým vládne. Do plachet jim vžene západní vítr, a tak Odysseus se svými druhy pluje devět dní a devět nocí, až se přiblíží k rodným břehům. Desátého dne usne. Jeho muži měchy otevřou, protože se domnívají, že je v nich zlato a stříbro. Vypuštěné větry způsobí bouři, která je zaneše zpět ke břehům Aiolie. Proto se vydá Odysseus znovu za vládcem Aiolosem. Všichni v paláci jsou jejich návratem překvapeni a tak přiznává Odysseus, co se stalo, a prosí Aiolose znovu o pomoc. Vládce však znovu Odysseovy prosby o pomoc nevyslyší. Označí ho za prokletého bohy a vyhání ho ze svého ostrova, i přes Odysseovy nářky.¹⁰⁶

A tak se Odysseus vydal na cestu bez jeho pomoci. Po šesti dnech a šesti nocích se se svými druhy doplavil do země Laistrygonů, kde zažil obrovské strasti. Potom, co zakotvili, poslal Odysseus tři muže na výzvědy. Ti potkali statnou dívku, která je poslala do paláce svého otce. Tam se zděsili, když našli Antifatéovu ženu, děsivou a vysokou jako hora. Ta zavolala svého muže ze sněmoviště. Vládce přišel do svého domu a rovnou sežral jednoho z mužů. Zbylí dva se dali na útěk, běželi zpět k lodím. Z města se sbíhali Laistrygoni, spíše podobni Gigantům než lidem. Ozýval se řev a k lodím litaly balvany, a tak Odysseus se svými zbývajícími druhy rychle odplouval od těchto břehů.¹⁰⁷

4.3.5.4 Kouzelnice Kirké

Po těchto strastiplných událostech se nakonec doplavili na ostrov Aiaie, který obývá nymfa Kirké. Na březích ostrova vyčerpaní muži nejdříve odpočívají, dosyta se najedí, pak diskutují o průzkumu ostrova. Odysseus rozdělí své muže na dvě skupiny.

¹⁰⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 9. zpěv, verš 466 – 566

¹⁰⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 10. zpěv, verš 1 – 79

¹⁰⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 10. zpěv, verš 80 – 150

Jedné skupině velí on, druhé skupině velí Eurylochos, jehož skupina se vydá na průzkum, protože na ni padne los. Uprostřed ostrova najdou příbytek nymfy Kirké. Dojdou až k bráně, uslyší ženský zpěv a rozhodnou se zavolat na tu, jež slyší. Ve dveřích stane božská Kirké a zve je dál. Všichni, až na Eurylocha, poslechli, on jediný tušil, že se jedná o lest. Kirké dá mužům najíst otrávené jídlo a napít opojného nápoje, až zapomenou na domov a promění je ve vepře. Eurylochos utíká sdělit Odysseovi, že jeho muži vstoupili do domu k neznámé ženě či bohyni a už nevyšli ven. Odysseus se rozhodne za nimi vydat. Po cestě potká boha Hermesiáse, který mu prozradí, jak osvobodit Odysseovy druhy a věnuje mu kořen móly, který může vyhrabat pouze bůh. Zároveň poskytne Odysseovi rady, jak postupovat, aby se vyhnul Kirčině pasti a aby čarodějka propustila jeho druhy. Hermesiás se s Odysseem rozdělí a oba odcházejí. Odysseus přichází k bráně do Kirčina domu a stejně jako jeho druzi před tím ji volá. Čarodějka ho zve do svého domu. A stejně jako předtím připraví otrávené jídlo a smíchá čarovný nápoj. Čeká, až toto občerstvení na Odyssea zabere, ale ten se řídí radami, které mu udělil Hermesiás. Kořen móly brání tomu, aby ho Kirké očarovala. Ve chvíli, kdy na něj namíří svůj kouzelný prut, Odysseus vyskočí s taseným mečem, jako by ji chtěl zabít. Ona se vyděsí, ale jak předpověděl Hermesiás, zve Odyssea na své lože. On neodmítne, ale donutí ji nejdříve přísahat, že mu nijak neublíží a že propustí jeho druhy a zbylé pozve do svého domu.¹⁰⁸

Rok uléhá Odysseus po jejím boku, rok hodují u Kirčina stolu. Po této době za ním jeho muži přijdou a prosí, aby vzpomněl na svůj domov, aby se vydali zpět ke svým rodným břehům. Odysseus je vyslyší. Večer, když skončí jejich hody, ulehne na lůžku společně s bohyní a prosí ji, aby splnila svůj slib, který mu dala. Aby je vypravila na cestu, protože oni již nabrali síly pro svůj návrat domů. Vědma mu vyjde vstříc, nebrání v jejich odjezdu, ale sdělí mu, že než se vydá na Ithaku, bude muset odplout do Hádu, země mrtvých, kde musí vyhledat věštce Theiresia, jediného z mrtvých, jemuž zůstala paměť i po smrti. Ten mu poradí, jak se navrátit na rodnou Ithaku. Odysseus je po této

¹⁰⁸ HOMÉR, *Odysseia*, 10. zpěv, verš 151 – 405

zprávě celý zoufalý, nikdo se ještě neplavil do země mrtvých. Vědma ho uklidňuje a také mu radí, jak věštce přilákat a uctít, aby mu věštil.¹⁰⁹

4.3.5.5 Elpénórova smrt

Kirké a Odysseus skončí svou řeč. Mezitím se rozední a Odysseus volá své muže. Nejmladší z nich, Elpénór, se vzbudí na střeše, kde usnul, poplašený náhlým rozruchem zapomene na příkré schody a zřítí se z nich. Jeho duše míří do Hádu dříve než Odysseus a jeho muži. Ti v tu chvíli od Odyssea slyší tuto zlou zprávu, že před návratem domů se musejí nejdříve vydat v Hádovu říši.¹¹⁰

¹⁰⁹ HOMÉR, *Odysseia*, 10. zpěv, verš 466 – 551

¹¹⁰ HOMÉR, *Odysseia*, 10. zpěv, verš 523 – 574

4.3.6 Struktura první části *Odysseova vyprávění*

Kruhová struktura malého eposu, ze kterého se čtenář dozví o Odysseových příhodách na cestě z Tróje, je nejpřehlednější a nejstručnější ze všech struktur jednotlivých malých eposů, z nichž se *Odysseia* skládá. Odysseus vypráví o jednotlivých národech a mýtických stvořeních, se kterými se setkal, a tato setkání tvoří jednotlivé body struktury na obrázku 4. Na schématu také vidíme, že fialově je zvýrazněna pouze jedna polovina malého eposu. Tato náleží k první polovině eposu o Odysseově vyprávění, o kterém pojednávala předchozí kapitola.

Z téhož obrázku lze vyčíst, že jsme zrekonstruovali kruhovou strukturu: ABCDEF G F' E' D' C' B' A'. Všechny body jsou uspořádány v chiastickém schématu, kde zároveň každý bod má svůj paralelní protějšek, ale tak jako u druhého menšího eposu i zde se ve středu modelu nachází samostatný bod, který se dál rozvětjuje a má vlastní kruhovou strukturu. Tímto bodem je G, které je na obrázku 4 zvýrazněno oranžovou barvou a které označuje *Nekyiu*, tedy Odysseovu cestu do podsvětí.

A	Kikoni a Lótofágové
B	Kyklóповé
C	Aiolie
D	Laistrygoni
E	Vědma Kirké
F	Elpénórova smrt
G	Nekyia
F'	Elpénórův pohřeb
E'	Vědma Kirké
D'	Sirény
C'	Skylla a Charybda
B'	Trinakie – Héliova stáda
A'	Skylla s Charybdou a Nymfa Kalypsó

Obrázek 4 - Odysseovo vyprávění

4.3.7 Nekyia

Jedenáctý zpěv je započnut Odysseovým odjezdem z ostrova čarodějky Kirké. Míří ke břehům Okéanu, do říše mrtvých. Když připlují a najdou místo, které jim Kirké popsala, vedou s sebou obětního berana a ovci, aby mohli provést obětní rituál, který má přilákat mrtvé. Ti přijdou, ale Odysseus je k jamce s krví nepouští, protože první se musí napít věštec Theiresiás.¹¹¹

Jako první přichází jejich mrtvý druh, který zemřel těsně před odjezdem z Kirčina ostrova. Protože ještě neztratil paměť, promlouvá s Odysseem, aniž by se musel napít krve. Odysseus se ho ptá, jak se stalo, že odešel do Hádovy říše ještě před tím, než vypluli. Elpénór mu vypráví, co se odehrálo a prosí ho, aby jeho tělo pohřbil. Takto se Odysseus dovídá, že je čeká návrat k břehům ostrova Aiaie, kde přebývá nymfa Kirké. Potom, co Elpénór odchází, přijde Odysseova matka, kterou naposled viděl před svou cestou do Tróje, ale ani jí nedovolí se napít, protože stále nemluvil s Theiresiásem.¹¹²

Pak již konečně přichází věštec se zlatou holí. Napil se krve, kterou mu Odysseus připravil, protože jemu Persefoneia ponechala i po smrti jeho paměť, tak se mu po napití vrací schopnost věštit. A hned Odysseovi předpovídá o návratu do rodné země. Upozorňuje ho na úskalí, která je čekají, protože si nesmiřitelně rozhněval Poseidáóna. Nejtěžší zkouška je čeká na ostrově Thrinakie, kde nesmějí zabít jediné zvíře ze stád Heliových. Když to zvládnou, po těžkých zkouškách spatří rodnou Ithaku. Pokud ne, Odysseus i s muži zemřou, a pokud by se Odysseus jako jediný zachránil, dlouhá léta by nespátřil Ithaku a do své domoviny by se vrátil po těžkostech jako psanec a na cizí lodi. V paláci jeho na něj v takovém případě bude čekat zkáza v podobě ženichů, kteří budou ničit jeho statek a dělat si nároky na jeho ženu. Avšak i přes veškeré těžkosti se mu ženichy povede pobít.¹¹³

¹¹¹ HOMÉR, *Odysseia*, 11. zpěv, verš 1 – 47

¹¹² HOMÉR, *Odysseia*, 11. zpěv, verš 48 – 98

¹¹³ HOMÉR, *Odysseia*, 11. zpěv, verš 98 – 154

Věštec odchází a Odysseova matka se konečně může napít krve.¹¹⁴ Zvedne k němu zrak a hned pozná svého syna. Zděšeně se syna ptá, jestli je živ nebo jestli se teprve vrací z Trójských plání. On jí poví pravdu, že dosud nespátřil rodnou Ithaku, a že celou cestu ho stíhají strasti a těžkosti, pak se ptá, jak ona zemřela, jestli ještě vládne jeho rod a jestli se Pénélopeia znovu vdala. Matka mu vylíčí situaci na Ithace. Že stále vládne jejich rod, že Pénélopeia stále věrně čeká a že ona sama zemřela touhou po jeho návratu.¹¹⁵

Po Odysseově matce přicházejí slavné ženy, které bývaly matkami, ženami a dcerami velkých mužů. Odysseus vymýšlí, jak promluvit se všemi. Pomocí meče je nechá napít se krve postupně. Pak se jich ptá, kdo jsou a jaký měly osud. Setkal se např. s Týrou, Antiopou, Epikasté či Alkméné s Megarou, které byly matkou a ženou Hérakla, a mnoha dalšími.¹¹⁶

Příběh se vrací k Fajákům, kteří poslouchají Odysseovo vyprávění. Všichni mlčí po Odysseově vyprávění a první se po něm ujme slova královna Arété, která vychvaluje Odyssea a žádá pro něj více darů. S její řečí i jejím návrhem souhlasí Echenéos a po něm promluví sám král Alkinoos, který Odysseovi slibuje odjezd hned druhý den a k tomu mnoho darů. Odysseus s nimi souhlasí a ve své řeči projeví svou vděčnost. Král chválí jeho řeč a prosí ho, aby dovyprávěl příběh o svých strastech.¹¹⁷

A tak se Odysseus vrací ke svému vyprávění o svém osudu. Po tom, co se setkal s dušemi žen, přicházejí jejich slavní muži. Jako první k němu přistoupí Agamemnon. Odysseus se ptá, jaký ho potkal osud. Agamemnon mu vypráví, co ho stihlo, když se vrátil do svého paláce z Trójské války. Jak ho zabila vlastní žena se svým milencem,

¹¹⁴ Přízraky nacházející se v říši mrtvých jsou jako „bez duše“, po smrti si na nic nevzpomínají. To se mění, když se napijí krve a jejich psychické schopnosti se částečně obnoví. Přízraky znovu vnímají a komunikují. Protože v nich krev vyvolává vzpomínky na pozemský život, začnou být zvědaví a zoufalí, nevědí totiž, co se stalo s jejich blízkými. BARTOŠ, H., *Studie k homéřskému pojetí lidské psychiky a tělesnosti*, s. 19

¹¹⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 11. zpěv, verš 127 – 250

¹¹⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 11. zpěv, verš 223 – 334

¹¹⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 11. zpěv, verš 311 – 392

Aigisthosem. Po Agamemnonovi přicházejí další – Achilleus, duše Aianta, Mínóa, Óríóna či Sisyfa,¹¹⁸ aj.¹¹⁹

4.3.8 Struktura malého eposu *Nekyia*

Nekyia je jedním z malých eposů tvořící *Odysseiu*. Charakteristická je tím, že se nachází přímo ve středu *Odysseiy*, v jejíž struktuře je zvýrazněna oranžově. Její umístění do středu básně má především význam v její interpretaci. Toto umístění je v souladu i s námětem Hádu, do kterého se Odysseus se svými muži musí vydat, aby našel cestu domů. Musí sebrat svou veškerou vnitřní sílu a odhodlání, aby tuto cestu absolvoval. Lze říci, že je to cesta člověka do Hádu a zároveň do vlastního nitra. Odysseus se stává jiným a novým modelem¹²⁰ typu člověka oproti heroickým postavám, se kterými se Odysseus ocitl před branami Tróje a teď v říši mrtvých, potom co neblaze naplnili svůj osud. A ta skutečnost lidské konečnosti zároveň s dlouholetým utrpením umožňuje Odysseovi docenit hodnoty rodiny, zdraví a harmonického soužití v obci, což nejen posiluje jeho postavení coby dokonalého vládce,¹²¹ ale současně to posiluje jeho odhodlání se vrátit zpět do své vlasti i přesto, že ví o náročnosti cesty, která je ještě čeká.

Kromě vyprávění o Hádu se *Nekyia* skládá ještě z části eposu, který se dějem vrací k Fajákům. Tento úsek je zanesen v schématu na obrázku 5 v bodech C až C'. Celá kruhová kompozice *Nekyiy* vypadá následovně: ABCD E D'C'B'A'. Přesto, že tato struktura eposu také obsahuje jeden samostatný bod ve svém středu, tak tento bod E už se dále nerozvětluje a do struktury *Nekyiy* není vložen další epos, jako tomu bylo u *Faiákeiy*, ve které se Odysseus nachází u Fajáků a v malém eposu, ve kterém Odysseus vypráví svá dobrodružství. Druhý ze zmíněných menších eposů tvoří rámec *Nekyiy*. A když porovnáme strukturu zobrazenou na obrázku 5 se strukturou *Nekyiy* u Erwina Cooka, zásadní rozdíl je jeho zobrazení současně právě s rámcem tvořeným

¹¹⁸ Duše mrtvých přicházejí do Persefonina posvátného háje, kde s nimi Odysseus rozmlouvá. Ovšem pak spatří i některé, kteří zůstali v Hádově říši – Sisyfa, Mínóa, Óríóna, aj. V *Odysseie* ovšem není vysvětleno, jakým způsobem je byl schopen spatřit. KERÉNYI, K., *Mytologie Řeků*, s. 186

¹¹⁹ HOMÉR, *Odysseia*, 11. zpěv, verš 364 – 640

¹²⁰ „Odysseus, jako po něm hrdinové všech románů, sám sebe ztrácí, aby se našel; (...)“ ADORNO, T., HORKHEIMER, M., *Dialektika osvícenství*, s. 57

¹²¹ BOHÁČEK, K., *Moudrost Odysseova: Jak dospět v muže pod nadvládou žen?*, s. 4

z *Odysseova vyprávění*.¹²² S tímto Cookovým zobrazením kruhové struktury *Nekyiy* nesouhlasím. I přes to, že podsvětí také patří k *Odysseovu vyprávění*, je to výrazný, samostatný celek, jehož strukturu lze znázornit odděleně, a proto tyto dvě struktury analyzuji samostatně.

A	Odysseova plavba do Hádovy říše i Rozhovor s Elpénórem ii Odmítnutí rozhovoru s Antikleiou i' Rozhovor s Teiresiem ii' Rozhovor s Antikleiou
B	Rozhovory s dalšími mrtvými – matky, ženy a dcery řeckých hrdinů, včetně matky a manželky Hérakla
C	Arété chválí Odysseovu osobu, požaduje pro něj více darů
D	Echenéos souhlasí
E	Alkinoos slibuje více darů a loď s plavci pro Odyssea
D'	Odysseus souhlasí
C'	Alkinoos chválí Odysseovu řeč, požaduje další vyprávění
B'	Další rozhovory s mrtvými – řeckými hrdiny a Héraklem
A'	Odjezd z Hádu

Obrázek 5 - Nekyia

¹²² COOK, E., *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*, s. 9 – 10

4.3.9 *Odysseovo vyprávění, 2. část*

4.3.9.1 *Elpénórův pohřeb*

Ve dvanáctém zpěvu se po opuštění Hádu vrací Odysseus i se svými muži na ostrov Aiaie, kde přebývá vědma Kirké. Po příplutí čekají na rozednění, aby přinesli tělo jejich mrtvého druha, Elpénóra, z Kirčina domu. Uspořádají mu pohřeb, spálí ho v jeho zbroji, a pak mu nasypou hrob s kamenem, na jehož vrchol zabodli veslo – tak jak si Elpénór přál.¹²³

4.3.9.2 *Vědma Kirké*

Přichází za nimi vědma, která se dozvěděla o jejich návratu. Hostí je, aby nabrali síly a ráno mohli znovu vyplout. Když zapadne slunce a Odysseovi druzi ulehnu, odvede ho vědma pryč, aby si mohli promluvit. Ptá se ho na jejich cestu do Hádu a pak sama začne mluvit. Popisuje mu cestu, kterou se bude muset vydat, a radí mu, jak se vyhnout či překonat těžkosti, které ho mají potkat. První, co ho na cestě potká, budou Sirény, které k sobě vábí plavce svým zpěvem. Dále se dostane na místo, kdy bude muset proplout buď kolem Skyly nebo Charybdy. A nakonec příplují na ostrov Thrinakie, kde pase svá stáda Hélios. Zde je čeká nejtěžší zkouška, na kterou Odyssea upozorňoval již Teiresiás. Nesmí sníst jediný kus z těchto stád, jinak se nedostanou v pořádku do rodné země. Kirké skončí svou řeč a za svítání odchází pryč.¹²⁴

4.3.9.3 *Sirény*

Odysseus běží za svými muži a odplouvají z ostrova pryč. Odysseus své posádce prozrazuje, že je čekají jisté potíže, ale řekne jim zatím pouze o té první, a tou jsou Sirény. Upozorňuje je, že mohou uniknout jejich vábivému zpěvu, když dodrží to, co mu vědma poradila. A tak se chystají na proplutí kolem ostrova Sirén. Odysseus zalepí všem mužům na palubě uši voskem, aby neslyšeli vábení. Jenom on smí zpěv Sirén slyšet, ale aby nepodleh, musí ho muži přivázat pevně ke stěžni. Když Odysseus uslyší tu nádhernou hudbu, touží slyšet víc, ale muži plní jeho rozkazy a v tu chvíli utáhnou provazy kolem jeho těla ještě těsněji. A tak proplují kolem ostrova Sirén.¹²⁵

¹²³ HOMÉR, *Odysseia*, 12. zpěv, verš 1 – 27

¹²⁴ HOMÉR, *Odysseia*, 12. zpěv, verš 1 – 147

¹²⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 12. zpěv, verš 118 – 205

4.3.9.4 *Skylla a Charybda*

Hned potom, co překonají první překážku, spatří podivné páry nad vodou a vysoké vlny, které je vyděsí. Tentokrát Odysseus volí jinou taktiku a svým druhům zamlčí, jaké hrůzy a nebezpečí je čeká. Plují směrem ke Skylle, vyhýbajíc se Charybdě. Jímá je hrůza a čekají, co se bude dít dál. Skylla se nahne ze skály a vytáhne z paluby lodi šest Odysseových mužů, přesně tak, jak předpovídala Kirké. Sledují, jak obluda požírá jejich druhy a plují dál.¹²⁶

4.3.9.5 *Thrinakie, Héliova stáda*

Nakonec připlouvají k ostrovu Thrinakie, na kterém se pasou Héliova stáda a kde je čeká nejtěžší zkouška, ve které když neuspějí, zemřou. Odysseus myslí na varování věštce i vědmy Kirké, chce odplout od tohoto ostrova, aniž by přistáli u jeho břehů. Plavci si ale chtějí odpočinout a vznášejí protesty proti jeho rozhodnutí. Odysseus tedy souhlasí, že si na ostrově odpočinou než poplují dál, ale musejí mu nejdříve odpřísáhnout, že jedinou krávu nebo ovci z ostrova neporazí a budou jíst pouze zásoby, které jim poskytla Kirké. Muži vše odpřísáhnou a na břehu rychle připravují večeři. Během noci Zeus sešle na ostrov bouři, která jim brání v odplutí, a tak jsou nuceni zůstat. Během této doby, kdy zůstávají na ostrově, se stále živí ze svých zásob a Odysseus své plavce prosí a zapřísahá, ať nezabíjejí dobytek ze stád slunečního boha Héliá, který vše vidí a slyší. Dokud se živí vlastními zásobami, dodržují muži svůj slib, protože se bojí smrti, ale když zásoby dojdou, jsou mrzutí. Odysseus jednoho dne odejde, aby se modlil, a mezi tím Eurylochos poštvává muže proti Odysseovým rozhodnutím. Vzbouří se a zabíjejí krávy z posvátných stád Héliových. Hélios je rozezlen a prosí Dia, ať se pomstí na Odysseových družích.¹²⁷

Odysseus se vrací do tábora a již z dálky po vůni pozná, co se stalo. Zhrozí se. Jeho druhové již připravují hody, ale ještě když je maso na rožni, samo zabučí a kůže se začne sama pohybovat jako předzvěst boží zloby. Druhý den Zeus utiší větry a Odysseus s posádkou vyplují na širé moře. Když už jsou tak daleko, že nevidí žádnou

¹²⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 12. zpěv, verš 181 – 261

¹²⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 12. zpěv, verš 262 – 407

pevninu, zasáhne Zeus svým bleskem Odysseovu loď, aby potrestal jeho zpupné druhy.¹²⁸

4.3.9.6 *Návrat ke Skylle a Charybdě, záchrana nymfou Kalypsó*

Po moři jsou unášeny zbytky lodi a Odysseus se jedné části drží, aby přežil. On jediný dál ve vlnách bojuje o život, protože jeho druhy stihl trest, zemřeli a on jako jediný zatím přežil. Vítr ho zaneše až ke skalám Charybdy a Skyllly. Je blízko smrti, ale svým důvtipem se nakonec dostává pryč od obou příšer. Devět dní bloudí vyčerpán po moři, desáté noci je mořem donesen až k ostrovu Ógygie, kde přebývá nymfa Kalypsó, která ho zachrání a ujme se ho.¹²⁹

4.3.10 *Struktura druhé části Odysseova vyprávění*

A	Kikoni a Lótofágové
B	Kyklóповé
C	Aiolie
D	Laistrygoni
E	Vědma Kirké
F	Elpénórova smrt
G	Nekyia
F'	Elpénórův pohřeb
E'	Vědma Kirké
D'	Sirény
C'	Skylla a Charybda
B'	Trinakie – Héliova stáda
A'	Skylla s Charybdou a Nymfa Kalypsó

Obrázek 6 - Odysseovo vyprávění 2

Na obrázku 6 je zrekonstruována kruhová struktura malého eposu, ve kterém Odysseus Fajákům vypráví o svých strastech, které ho potkaly na cestě z Tróje. Na modelu je zobrazena struktura v podobě: ABCDEF G F'E'D'C'B'A'. Bod G je zvýrazněn oranžovou barvou, protože tvoří jádro tohoto malého eposu a také se rozvětňuje a je samostatným vloženým eposem, který pojednává u Odysseově cestě do Hádu. Fialově

¹²⁸ HOMÉR, *Odysseia*, 12. zpěv, verš 382 – 434

¹²⁹ HOMÉR, *Odysseia*, 12. zpěv, verš 407 – 453

jsou zvýrazněny části malého eposu, které tvoří rámec *Nekyiy*. V kapitole 3.4.6 byla na obrázku 4 fialově zvýrazněna pouze horní část schématu, protože tato kapitola byla zaměřena na první polovinu daného menšího eposu. Na obrázku 6 jsou zvýrazněny všechny části, protože jsme již uzavřeli celý malý epos a tato kapitola o něm pojednává jako o celku.

Když se zaměříme na strukturu na obrázku 6 a porovnáme ji s modelem vytvořeným u Erwina Cooka, opět jako v předchozích případech najdeme rozdíly mezi těmito schématy. Cook za prvé nepojímá tento malý epos jako samostatný celek, ale pouze jako rámec *Nekyiy*. Já souhlasím s tím, že tyto příběhy o mytických bytostech rámuji *Nekyiu*, ale zároveň je vnímám jako samostatný ucelený epos. Zásadní rozdíl pak lze najít v bodě A a A', které Cook ve svém modelu rozděluje na dva samostatné body. Tím proti sobě staví *Kikony* a *nymfu Kalypsó* a *Lótofágy* proti *Skylle* s *Charybdou*. Pokud bychom na epos pohlíželi pouze pomocí strukturálního přístupu, byl by Cookův přístup naprosto v pořádku. My ovšem text pouze nestrukturalizujeme, ale také ho zároveň interpretujeme, a v tom případě nám Cookův postoj nevyhovuje.¹³⁰

Proč je Cookovo řešení pro nás nevyhovující, zjistíme při výkladu a charakteristice Kikónů, Kalypsó, Lótofágů a Skyllou s Charybdou. Kikóni žijí v kraji Thrákii. Je to první místo, kam Odysseus připluje po opuštění Tróji. Rozhodne se dobít Ismaru, hlavní kikónské město. Přeživší Kikóni přivedou posily, které se Odysseovi a jeho mužům pomstí a odeženou je pryč od jejich břehů. Po své cestě od Kikónů se Odysseus ocitne v mírumilovné zemi Lótofágů, kde hojně roste sladký lótos. Ten, kdo lótos ochutná, chce navždy zůstat v zemi Lótofágů. To se stane i Odysseovým druhům, které musí Odysseus násilím z ostrova odvézt. Během svých cest se Odysseus dvakrát ocitne v ohrožení života Skyllou a Charybdou. Skylla je mořská nestvůra, která má šest chřtánů a šest hlav, je divoká a žravá. Loví plavce z lodí, kteří jsou uvězněni mezi ní a Charybdou, přesně tak, jak se to stalo Odysseovi. Charybda je také mořská nestvůra, která třikrát denně nasává mořskou vodu a s ní i všechno živé i mrtvé.¹³¹ Potom, co se Odysseus zachránil před Skyllou a Charybdou, je vyčerpaný, moře ho donese až

¹³⁰ COOK, E., *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*, s. 9

¹³¹ *Slovník antické kultury*, s. 279, 314, 354, 566

k ostrovu Ógygie, na kterém žije nymfa Kalypsó. Ta se ho ujímá, nabízí mu, aby u ní zůstal a stal se jejím mužem, slibuje mu i nesmrtelnost. Snaží se ho zlákat svou božskou krásou a kouzelnou mocí. Obklopuje ho takovou krásou, že i bohové Odysseovi mohou závidět.¹³² Odysseus přesto touží po své ženě Pénélopeie a návratu na rodnou Ithaku.

Pomocí těchto charakteristik vidíme, proč se Cookův model Odysseova vyprávění nehodí pro naši interpretaci. Nymfa Kalypsó a Lótofágové jsou nebezpečím, ale toto ohrožení spočívá ve vyvolání tužeb, zatímco Kikóni, Skylla a Charybda jsou skutečným život ohrožujícím nebezpečím. Z toho důvodu nestavím *Kikóny* a *Kalypsó* paralelně proti sobě, a stejně tak ani *Lótofágy* se *Skyllou* a *Charybdou*. Interpretace poukazuje na vyváženost v struktuře při sloučení zmíněných témat. Proto preferuji provedení struktury, jak ji lze vidět na obrázku 6.

Obdobný problém jako s tématy *Kikónů*, *nymfy Kalypsó*, *Lótofágů* a *Skyllly* s *Charybdou* nastává také v bodech C a C'. Zde jsou proti sobě paralelně postaveny příběhy o *Aiolii* a *Skyllle* s *Charybdou*. V tomto případě nám charakter jednotlivých bytostí a míst nestačí, protože Aiolie je poklidné místo, kde se Odysseovi dostane přátelského přijetí. V této charakteristice není spojitost s popisem Skyllly a Charybdy. A proto si myslím, že propojovacím prvkem je zde motiv návratu, který se v *Odysseie* vyskytuje opakovaně.¹³³ Ovšem v těchto dvou případech je Odysseus vnějšími příčinami nucen k opakovanému návratu.¹³⁴ Zbylé body jsou také k sobě postaveny paralelně, avšak jejich provázanost je zřetelnější i při pohledu na schéma na obrázku 6 a není potřeba ji hledat hlouběji.

¹³² ZAMAROVSKÝ, V., *Bohové a hrdinové antických bájí*, s. 220

¹³³ SCODEL, R., *The story-teller and his audience*, s. 47

¹³⁴ „Návrat“ je stěžejním námětem *Odysseie*. Jedná se o návrat jednoho z achajských hrdinů z Trójské války. Tento motiv je zdůrazněn při vyprávění hlavního hrdiny o svých osudech, které jsou vloženy do série dalších „návratů“. CANFORA, L., *Dějiny řecké literatury*, s. 30

4.3.11 Druhá polovina příběhu o Odysseovi a Fájácích

V třináctém zpěvu Odysseus dovyprávěl příběh o svém osudu Fajákům, kteří ho hostí. Král Alkinoos všechny vybízí, ať přinesou pro Odyssea ještě další dary, a tak se rozejdou do svých domovů. Ráno se sejdou, provedou oběť Diovi a po celý den znovu hodují na Odysseovu cestu. Odysseus netrpělivě čeká, až se bude moci vydat na cestu k domovu, na kterou ho Alkinoos vypraví.¹³⁵

Po západu slunce Odysseus krále prosí, aby ho již propustil na cestu domů. Všichni včetně krále souhlasí, ale ještě před tím, než Odysseus odejde, chce král provést úlitby bohům. A tak Pontos míchá víno a připravuje úlitby Diovi. Odysseus svůj pohár podává královně. Děkuje jí, zavazuje se jí za přijetí do jejich paláce a odchází. Nastupuje na loď s fajáckou posádkou a v noci opouští Scheriu. Celou cestu spí Odysseus na přídi lodi a neprobudí se, ani když přistanou u břehů Ithaky. Fajáčtí plavci vynesou ho na břeh i s jeho dary a vydají se na cestu zpět.¹³⁶

Poseidáón je rozzuřený, protože nezapomněl, jak hrozil Odysseovi, proto žádá pro Fajáky trest za jejich počínání. Zeus Poseidáóna přesvědčuje, že bohové si ho váží a pokud tomu tak není u lidí, ať se pomstí. Bůh moře se rozhodne rozbít fajáckou loď a svalit na jejich město horu. Zeus ho zastaví a dovolí mu nechat zkamenět jejich loď, která se vrací od Ithaky, aby tím Fajáky vyděsil. A tak se stane. Fajáci ustrnou děsem a král Alkinoos si uvědomí, že se naplňuje staré proroctví a přísahá, že už Fajáci nebudou cizince vozit a nikdy víc jim pomáhat. A provedou oběti Poseidáónovi, aby si ho usmířili.¹³⁷

¹³⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 13. zpěv, verš 1 – 52

¹³⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 13. zpěv, verš 52 – 136

¹³⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 13. zpěv, verš 113 – 187

4.3.12 Strukturální reflexe příběhu o Odysseovi a Fajácích

A	Božské shromáždění
B	Cesta boha Herma na zem
C	Odysseus se vydá na cestu z ostrova Ógygie
D	Poseidáón ničí Odysseovu loď
E	Odysseus se v noci dostává na ostrov Scheria
F	Odysseus prosí princeznu Nausikau
G	Odysseus v noci vstupuje do fajáckého paláce
	i Fajáci provádějí úlitby bohu Hermovi
	ii Fajáci provádějí úlitby bohu Diovi
H	Fajáci na Odysseovu počest hodují celý den
CH	Odysseus vypráví svá dobrodružství
H'	Fajáci na Odysseovu počest hodují celý den
	i' Příprava obětí Diovi
G'	Odysseus v noci opouští palác
	ii' Pontos připravuje úlitby Diovi
F'	Odysseus se zavazuje Aretě, odchází
E'	Odysseus a Fajáci odplouvají v noci, Fajáci se vrací zpět
A'	Poseidáón si stěžuje
B'	Cesta boha Poseidáóna na zem
C'	Fajáci připlouvají zpět
D'	Poseidáón ničí jejich loď

Obrázek 7 - Faiákeia 2

V této fázi *Odysseiy* jsou již uzavřeny malé eposy s tématy *Télemacheiy*, *Odysseovo vyprávění*, *Nekyiy* a také *Faiákeia*, a proto lze zrekonstruovat celou kruhovou strukturu. Model struktury tohoto malého eposu, znázorněný na obrázku 7, má obě poloviny kruhové řady zvýrazněny zeleně právě proto, že tento malý epos byl v předchozí kapitole již završen. Jeho zrekonstruovaná struktura vypadá následovně: ABCDEFGH CH H'G'F'E'A'B'C'D'. V kapitole 3.4.4 je poukázáno na význam středového bodu CH, který je samostatným dalším eposem. Všechny ostatní body, ze kterých je struktura složena, mají své paralelní protějšky.

V kapitole 3.4.4, která je zaměřena na první polovinu kruhové struktury tohoto eposu, je zmíněn jeden rozdíl mezi strukturou vyobrazenou výše a mezi strukturou vytvořenou Erwinem Cookem. Tento rozdíl se týkal bodu F a F'. Bod F vypovídající o setkání Odyssea s fájáckou princeznou Nausikaou v Cookově modelu zcela chybí, zatímco bod F' je u něj zapracován v jiné podobě. Tento detail souvisí s další odchylkou od Cookovi struktury, která se od modelu na obrázku 7 liší ve zpracování úliteb bohům. Cook zapracoval úlitby pod bod F a F' společně právě s výskytem postavy královny Areté, kdy v bodě F Odysseus prosí Aretu o přijetí a v bodě F' jí za toto přijetí děkuje.¹³⁸ V kontextu interpretace textu jsem zvolila postavení Areté paralelně s Nausikaou a úlitby jsem zapracovala do bodu G a H', G', jak je zobrazeno na obrázku 7.

Dalším výrazným rysem modelu této kruhové struktury je, že body stále tvoří paralelní dvojice, ale v chiastickém modelu je pouze část od bodu E až E', zatímco začátek a konec modelu vypadají následovně: ABCD A'B'C'D'. Abychom tento jev mohli vysvětlit, musíme vzít v úvahu děj tohoto menšího eposu. Za prvé bohové a jejich konání zde rámuje dění na ostrově Scheria, takže lze říci, že možným důvodem tohoto jevu může být zdůraznění, že rozhodování a konání bohů je odlišné od toho lidského. Další možností je vzít v úvahu eventualitu, že vstup Poseidáóna v tomto bodě byl záměr, aby autor vyvolal napětí, protože sled motivů v pořadí ABCD A'B'C'D' vyvolává očekávání, že fájácká loď bude Poseidáónem zničena.¹³⁹

Tento výjev, kdy fájácká loď zkamení, má svůj interpretační význam. Když Poseidáón potrestá Fajáky a zničí jejich loď, zamezí tím přístup do jejich přístavu. Fájácká společnost je definována jako „blažený národ“.¹⁴⁰ V *Odysseie* je představena jako dokonalá společnost, národ, ve kterém jednotlivci nejsou tak efektivní,¹⁴¹ ale jako celek jsou soudržní a úspěšní¹⁴². Vše u nich probíhá podle náležitých zvyklostí, jsou

¹³⁸ COOK, E., *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*, s. 15

¹³⁹ COOK, E., *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*, s. 15 – 18

¹⁴⁰ *Encyklopedie antiky*, s. 190

¹⁴¹ Tuto skutečnost lze vidět například při fájáckých hrách, kdy jednotlivce z fájáckého lidu je Odysseus schopen přemoci. HOMÉR, *Odysseia*, 8. zpěv

¹⁴² Fájácká soudržnost se projevuje hned při příchodu Odyssea do paláce krále Alkinoia, když starší při pohledu na prosícího Odyssea povstanou a žádají, aby král cizince okamžitě přijal jako hosta ve svém domě. V tom okamžiku se projevuje jejich síla jako společnosti a jejich silně vyvinutý morální kodex. HOMÉR, *Odysseia*, 7. verš

ostrým kontrastem k současné Ithace a k chování ženichů. Je nám poskytnuta možnost nahlédnout do utopistické země, která se po Poseidáónově pomstě stane ztraceným rájem.

V *Télemacheie* byly čtenáři předeštny dva problémy, z nichž jeden je řešen právě v tomto malém eposu o Odysseovi a Fajácích. V *Télemacheie* se bohové rozhodli, že se Odysseus vrátí domů na rodnou Ithaku ke své rodině. Na začátku tohoto druhého malého eposu se Odysseus s pomocí zásahu bohů vydává na svou cestu, která je obtížná, protože jeden z bohů se na něj stále hněvá. Dostává se na ostrov k národu, který je kontrastem k situaci odehrávající se na Ithace a u kterého Odysseus vypráví o tom, jak jeho problémy vznikly. Jeho vyprávění se stává dalším samostatným malým eposem, který je vložený do středu vyprávění o Odysseovi a Fajácích. Král Alkinoos pomůže Odysseovi s návratem na Ithaku, za což Poseidáón Fajáky potrestá, a tím končí jeho hněv vůči Odysseovi. *Faiákeia* je mostem mezi *Télemacheiou* a *Odysseovou pomstou ženichům*, částí *Odysseiy*, ve které bude vyřešen druhý problém nadnesený v *Télemacheie* – ženiši ničí Odysseův majetek a touží po jeho ženě Pénélopeie.¹⁴³

¹⁴³ HOMÉR, *Odysseia*, 5. – 13. zpěv

4.4 *Odysseova pomsta ženichům*

Třetí a zároveň poslední část příběhu *Odysseiy* se zaměřuje na Odysseův návrat na rodnou Ithaku a také na jeho pomstu ženichům, kteří se snažili získat přízeň Pénélopeiy a přitom pustošili jeho statky. Tento úsek se skládá z jedenácti zpěvů, ale stejně jako v předchozích dvou případech, i zde lze příběh rozdělit do menších částí a uspořádat je do kruhové struktury.

4.4.1 Bohyně Pallas Athéna

Na začátku čtrnáctého zpěvu se Odysseus probouzí na pláži a nepoznává svou domovinu, kterou léta neviděl, a zároveň vše halí mlha, kterou na krajinu seslala Pallas Athéna. Je bezradný a myslí si, že se znovu ocitl v cizích krajích. Zoufale přemýšlí, jací zde asi žijí lidé, jestli jsou dobří či zlí. Začne pochybovat o moudrosti Fajáků a přemýšlí, kam prozatím ukryje svůj poklad.¹⁴⁴

Ve svém smutku chodí po pláži a potká mladíka, jehož podobu na sebe vzala bohyně Athéna. Odysseus k němu běží a ptá se, v jaké zemi se ocitl. Mladík mu odpovídá popisem Ithaky, jak on sám svou zemi vždy líčil. Když zjistí, že je zpět na rodné Ithace, zaraduje se, ale na sobě nedá nic znát a rozhodne se listivě pokračovat v přetvářce, takže předstírá, že je krétský kupec. Athéna se přemění v dívku a žádá ho, aby zanechal svých listí, a ona sama prozrazuje svou identitu. Sděluje mu, že za ním přišla, aby mu pomohla skrýt dary, poskytnout radu a sdělit, jaká je současná situace na Ithace. A přes to všechno je Odysseus skeptický a pochybuje o tom, že je opravdu zpět ve své rodné zemi. Aby uvěřil, rozhodne se Pallas Athéna zvednout mlhy ležící na krajině a ukázat mu, že je opravdu zpět na Ithace.¹⁴⁵

Pak ukryjí Odysseovy dary do jeskyně a radí se, co dál. Odysseus se dozvídá, že už tři roky ženiši pustoší jeho dům, zatímco se snaží získat přízeň jeho ženy Pénélopeiy. Úpí, protože neví, jak by mohl sám ztrestat takové množství mužů, kteří se usadili v jeho paláci. Athéna mu slibuje svou přízeň a pomoc v této záležitosti a přesvědčuje ho, že vše dopadne dobře. Radí mu, aby zatím nikomu neprozrazoval, že se navrátil

¹⁴⁴ HOMÉR, *Odysseia*, 14. zpěv, verš 187 – 218

¹⁴⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 14. zpěv, verš 219 – 376

zpět, a posílá ho k nejvěrnějšímu poddanému, který mu zbyl – Eumaios, pastevec prasat. A aby ho nepoznal, odebírá Odysseovi podobu. Tak odchází Odysseus k ohradám vypadajíc jako žebrák a Pallas Athéna se vydá za Télemachem, aby ho přivedla v pořádku zpět ze Sparty a Pylu.¹⁴⁶

4.4.2 Ženiši

4.4.2.1 Eumaios

V patnáctém zpěvu se Odysseus podle Athéniných pokynů vydá za pastýřem vepřů, který mu ze všech poddaných zůstal nejvěrnější. Při příchodu k ohradám na Odyssea zaútočí pastevečtí psi.¹⁴⁷ Eumaios je odežene, a aniž by poznal svého krále, uctivě ho přivítá a zve svého hosta do chaty, aby ho mohl pohostit. Přijme cizince ve svém domě a připravuje mu jídlo, mezi tím vypravuje o svých strastech – jak se jeho pán ztratil v cizině, jak ženiši pustoší Odysseovy statky, jak se dvoří Pénélopeie, aniž by dodržovali náležitě zvyklosti, a o svém přesvědčení, že už se Odysseus nikdy domů nenavrátil. Odysseus při Eumaiově řeči myslí na pomstu, kterou chce vykonat nad ženichy. Po pastevci se ujme slova. Přesvědčuje ho, že jeho pán je naživu a že se vrátí do svého paláce a ke svému lidu. Pastýř se nenechá jen tak přesvědčit a ptá se Odyssea na jeho původ. Odysseus podle Athéniných rad nepřiznává svou identitu a Eumaiovi poví, že na Ithaku přichází z Kréty. Po skončení Odysseova vyprávění pastýř stále není přesvědčen o králově návratu, ale pak již se navrácí jeho pomocníci a chystá se jídlo. Odysseus je spokojený, jak přívětivě ho jeho poddaný přijal, i když si myslí, že je pouhý žebrák.¹⁴⁸

Šestnáctý zpěv začíná, jak Athéna přichází za Télemachem. Zjeví se mu, aby mu připomněla domov a otce, aby mu řekla, že je čas se vrátit. Upozorňuje ho, že ženiši na něho číhají, aby ho zabili dříve, než přirazí k Ithackým břehům. A proto mu řekne, jak přesně má postupovat, aby se v pořádku dostal na Ithaku. Musí proplout kolem ženichů v noci a držet se daleko od ostrova, nechá se vysadit u prvního výběžku Ithaky

¹⁴⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 14. zpěv, verš 351 – 438

¹⁴⁷ Tito psi, kteří nepoznávají Odyssea, vytvářejí kontrast k věrnému Odysseovu psu Argovi, který svého pána poznává i v podobě žebráka, když se konečně vrací po dlouhých dvaceti letech zpět domů. HOMÉR, *Odysseia*, 18. zpěv

¹⁴⁸ HOMÉR, *Odysseia*, 15. zpěv, verš 1 – 533

a do přístavu pošle pouze loď s posádkou, pak se rovnou vydá k Eumaiovi, pastýři vepřů. Hned ráno se Télémachos rozloučí se svým hostitelem, králem Meneláem. Ten i se svou ženou Helenou mu poskytnou dary a propouští ho k domovu s přáním, aby se Odysseus navrátil a ztrestal ženichy. Télémachos se i s Peisistratem vydává na cestu zpět k městu Pylu, kde vládne král Nestor. Když se přiblíží k hradbám Pylu, prosí Télémachos Peisistrata, aby ho odvezl rovnou k lodi, aby se již nemusel zdržovat. Na lodi Télémachos připravuje úlitby Athéně, v tu chvíli k němu přichází věštec Theoklymenos. Télémachos vyslyší jeho prosby a vezme ho na svou loď, aby s nimi odplul na Ithaku. Vyplouvají.¹⁴⁹

Příplutí k břehům Ithaky proběhlo v noci a klidně. Za rozbřesku vyskákali plavci i Télémachos z lodi a připravili si jídlo. Pak Télémachos své posádce poručil, aby doveslovali do přístavu a svému nejlepšímu plavci Peiraiovi nařídil, ať zatím hostí věštce Theoklymena a sám se vydal podle Athéniných příkazů k ohradám pastevece Eumaia.¹⁵⁰

4.4.2.2 Setkání Odyssea s Télémachem

Sedmnáctý zpěv je zaměřen na setkání otce a syna. Když Odysseus s Eumaiem připravují snídani, k ohradám přichází někdo, na koho psi neštěkají, protože ho poznávají. Odysseus si toho všimne a chvíli potom, co na příchod někoho dalšího upozorňuje pastýře, vchází do dveří chaty Télémachos. Pastervec radostně vítá syna svého pána a zve ho dál, aby ho pohostil. Télémachos vstupuje a nepoznává svého otce, protože ten je dosud v jiné podobě, kterou na něj seslala bohyně Athéna. Odysseus mu chce přenechat své místo u ohně, ale Télémachos ho zarazí a nechá žebráka sedět na lepším místě. Když se najedí, ptá se Télémachos na hostův původ. Dozvídá se Odysseův smyšlený příběh o tom, že pochází a přichází z Kréty. Hoch lituje cizincova osudu a uvažuje nad tím, že ho nemůže ani pozvat do svého paláce, aby se o něho postaral, protože jsou tam stále ženiši, kteří by ho mohli hanit. Pak Télémachos posílá Eumaia se vzkazem ke své matce, aby vyřídil, že se jí syn vrátil z ciziny. Když Eumaia odejde, zjeví se Odysseovi Pallas Athéna, ale pouze jemu, Télémachos ji nevidí.

¹⁴⁹ HOMÉR, *Odysseia*, 16. zpěv, verš 1 – 327

¹⁵⁰ HOMÉR, *Odysseia*, 16. zpěv, verš 480 – 557

Promění Odyssea zpět a řekne mu, aby si šel promluvit se svým synem, protože je čas, aby zjistil, kdo je tím cizincem. Télemachos se bojí na Odyssea podívat, je přesvědčený, že před ním stojí bůh. Odysseus mu řekne pravdu o tom, že je jeho otcem, který se konečně vrátil domů. Když syn konečně otci uvěří, vítají se a společně plánují pomstu na ženiších. Télemachos vypráví otci o nápadnících i jejich množství a má o otce strach, protože je velice smělý v plánech pobít ženichy, ale on ho uklidňuje tím, že je ochraňují samotní bohové. Odysseus se rozhodne, že se do svého domu nejdříve vrátí v podobě starého žebráka. Télemachos ho má přijmout a musí prozatím snášet hanění svého otce ženichy. Zapřísáhne Télemacha, aby nikomu jinému nesvěřil Odysseův návrat na Ithaku. Syn otci navrhuje, že s pomstou začnou, až dá Zeus Odysseovi znamení. A ještě dlouho plánují.¹⁵¹

Mezi tím se Eumaios blíží k paláci, kde má královně předat vzkaz od Télemacha, nikomu jinému se nemá o jeho návratu z Pylu zmiňovat. Ovšem Télemachovi plavci, kteří přistanou s lodí v přístavu, vyšlou za královnou také posla. Ten se dostává do paláce dříve než Eumaios a vzkaz o Télemachově návratu sděluje Pénélopeie i před služkami. Přichází i Eumaios a vyřizuje vše, jak mu bylo poručeno, a vrací se ke svým stádům.¹⁵²

A tak se i nápadníci dozvídají, že Télemachos připlul zpět na ostrov. Jsou přesvědčeni, že ho musel domů dovést nějaký bůh, protože na něj dnem i nocí číhali. Ve strachu, že by se proti nim mohl vzbouřit Ithacký lid, kdyby jim Télemachos řekl o jejich záměru ho zabít, se znovu rozhodují, že se musejí Télemacha zbavit a opět plánují jeho vraždu. Jejich řeč vyslechne Medón, hlasatel, který jde hned sdělit královně, na čem se ženiši usnesli. Pénélopeia se vydá za svými nápadníky. Promlouvá s nimi a oni ji přesvědčují, že Télemachovi ublížit nechtějí. Snaží se ji uchlácholit, ale zároveň myslí na to, že ho zabijí.¹⁵³

Osmnáctý zpěv začíná jitem v Eumiově chatě. Odysseus má opět vzhled starce, ve kterého ho Athéna znovu proměnila. Télemachos se připravuje na cestu domů a dává

¹⁵¹ HOMÉR, *Odysseia*, 17. zpěv, verš 1 – 345

¹⁵² HOMÉR, *Odysseia*, 17. zpěv, verš 318 – 345

¹⁵³ HOMÉR, *Odysseia*, 17. zpěv, verš 318 – 481

Eumaiovi pokyny, aby přivedl žebráka do města, kde si může něco vyžebrať. Odysseus souhlasí a Télemachos odchází do paláce za svou matkou. A mezi tím, co se Télemachos vítá s matkou a vypráví jí o své cestě, Eumaios plní rozkazy svého pána a vede starého žebráka do města, aby si něco vyžebrať. Po cestě potkají pastevce koz, Melantheuse, s dalšími dvěma muži. Všichni tito poddaní již zapomněli na svého pána, ztraceného v dálkách, a věrně slouží ženichům. Melantheus se Odysseovi vysmívá, chová se k němu neuctivě a nakonec ho i nakopne. Odysseus uvažuje, jestli ho má rovnou potrestat, ale pak se rozhodne mlčet.¹⁵⁴

Když dojdou až k Odysseovu domu, řekne mu Eumaios, aby se rychle rozhodl, jestli vejde do domu sám a pokusí se něco vyžebrať, anebo jestli má nejdříve vkročit do večeřadla on. Apeluje na Odyssea, vypadajícího jako žebrák, aby se rozhodl rychle, jinak si ho ženiši všimnou, jak venku stojí a zbíjí ho. A mezi tím, co takto rozmlouvají, si jediný, kdo je na dvoře, všimne a pozná Odyssea. Je to pes Argo, kterého Odysseus sám vychoval, než odjel do Tróje. Pes svého pána pozná, ale už nemá sílu ho přivítat. Umírá po tolika letech, kdy na něj věrně čekal.¹⁵⁵

První do paláce vstupuje Eumaios. Na Télemachův pokyn si bere židli a sedá si vedle něj. Za chvíli vstupuje do večeřadla Odysseus jako žebrák a usedá na prahu. Télemachos mu posílá chléb a vzkazuje, aby ženichy obešel sám a žebrať u nich. Když všichni dojedí, je vybídnut i Athénou, aby se vydal kolem stolu a žebrať u ženichů. Má poznat, kdo je jakého charakteru, ale ani ten nejlepší neunikne trestu. Každý z ženichů mu něco dá, jediný nápadník, Antinoos, se rozlítí. Haní cizince a odmítá mu cokoli dát a nakonec po žebrákovi hodí podnožku, kterou ho zasáhne do zad. Ostatní ženiši s Antinoovým chováním nesouhlasí a upozorňují ho, že by cizinec mohl být převlečený bůh, který pozoruje lidské skutky. Když se o událostech v hodovní síni dozví Pénélopeia, zavolá si Eumaia a přikáže mu, aby k ní přivedl cizince. Odysseus jí vzkáže,

¹⁵⁴ HOMÉR, *Odysseia*, 18. zpěv, verš 1 – 279

¹⁵⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 18. zpěv, verš 254 – 335

aby na promluvu počkala do setmění, protože nechce pobouřit ženichy. Eumaios vyřídí vzkaz a odchází z paláce do polí.¹⁵⁶

4.4.2.3 Tulák Íros

V devatenáctém zpěvu přichází do Odysseova paláce další žebrák, kterému ženiši říkají Íros. Aniž to tuší, chce Odyssea vyhnat z jeho vlastního domu. Začne mu nadávat, spílat a vyhrožovat. Žebráci se mezi sebou začnou hádat. Antinoos si toho všimne a vybízí ostatní ženichy, aby spor mezi žebráky rozdmýchali. Slibují výherci, že s nimi bude jíst a žádný jiný žebrák už na dvůr nebude moci vstoupit. Odysseus si podkasá šat a všichni vidí jeho silné tělo. Nápadníci nemohou uvěřit, jaké tělo takový starý muž má, Íros si uvědomí, že nemá žádnou šanci. Antinoos si všimne tulákova strachu, začne ho hanit. Žebráci se mezi tím připraví k boji. Odysseus se rozhodne protivníka nezabít, aby se neprozradil. Ušetří Írovi ránu, po které se skácí k zemi a už nevstane. Odysseus ho popadne za nohu a vyveče ven, kde ho opře o zeď. Všichni se vrací do večeřadla a ženiši začnou Odyssea vítat ve své společnosti, přinesou mu jídlo, které slíbili jako výhru. Odysseus je v odpověď na jejich bujarou zábavu, která nezná hranic, upozorňuje, že jednoho dne se vrátí pán domu a ztrestá je.¹⁵⁷

Mezi tím Athéna vnukne Pénélopeie nápad sejít do mužské síně. Královna se rozhodne promluvit se svým synem. Jedna ze služek odchází pro její doprovod a v tu chvíli Athéna sesílá na královnu spánek, během kterého zvýrazní její krásu. Služebné probudí královnu svým příchodem, ta si nasadí roušku a vstupuje do hodovní síně. Všichni nápadníci, když ji spatří, po ní touží. Ona na jejich touhu reaguje vytýkáním. Vyčítá jim jejich chování při námluvách, které je naprostým opakem toho, jak by mělo probíhat.¹⁵⁸ Odysseus vidí svou ženu poprvé od svého návratu z Tróje a je okamžitě okouzlen její řečí, kterou z nápadníků vymámila dary. Potom, co dary obdrží, odchází Pénélopeia zpět do svých komnat. Ve večeřadle se znovu rozpoutá zábava.¹⁵⁹

¹⁵⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 18. zpěv, verš 311 – 606

¹⁵⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 19. zpěv, verš 1 – 161

¹⁵⁸ „V době hérójské, známé z Homéra, kupoval si ženich nevěstu od otce za dary, věno, např. dobytek, peníze, zlato apod., nevěsta si však přinesla hojnost šatstva a šperků.“ *Slovník antické kultury*, s. 570

¹⁵⁹ HOMÉR, *Odysseia*, 19. zpěv, verš 133 – 309

Služebné přicházejí do mužské síně kvůli světlu. Odysseus s nimi rozmlouvá a při tom zjistí, že jedna z nich není věrná své paní, protože se stala milenkou Eurymacha, jednoho z ženichů.¹⁶⁰ Když ženiši odcházejí spát, ve večeřadle zůstává pouze Odysseus a Témachos. Otec synovi nakáže odnést a schovat zbraně, které ve večeřadle jsou. Po tom, co Témachos splní Odysseův požadavek, odchází. Odysseus pak čeká v síni na Pénélopeiu.¹⁶¹

4.4.2.4 *Rozhovor s Pénélopeiou*

Královna přichází i se svými služebnými, které uklízejí mužskou síň po tom, co zde ženiši hodovali. Odysseus se znovu střetává se služebnou Melanthó, Eurymachovo milenkou, která se již při prvním setkání k němu chovala zlobně a teď se to opakuje. Vynadá žebrákovi a vyhání ho pryč. Pénélopeia zaslechne její řeč a je rozzlobená na svou služebnou, která věděla, že si chce královna s cizincem promluvit. Pénélopeia zve hosta, ať si k ní přisedne. Ptá se ho, z jakých krajů pochází. On se snaží vyhnout této odpovědi, chválí její krásu, moudrost a věhlas a prosí ji, aby se ho ptala na něco jiného než na to, odkud pochází. Královna mu odpovídá, že vše, za co ji chválí, je pryč. Teď má pouze starosti, protože je nucena ke sňatku, který ona sama nechce. A i přes cizincovy prosby se znovu ptá, odkud pochází. Odysseus se znovu uchyluje ke své lži, že pochází z Kréty. Vypráví svůj smyšlený příběh, ale podává ho tak, aby byl podobný jeho skutečnému osudu. A protože při svém vyprávění tvrdí, že hostil samotného Odyssea při jeho cestě do Tróje, ptá se královna na podrobnosti, aby zjistila, jestli tulák před ní říká pravdu. Odysseus své ženě podrobně popíše šaty, které měl na sobě, a jmenuje i muže, který ho doprovázel, a ona pláče, protože ví, že je to pravda. Host ji vyzývá, aby přestala plakat, slibuje jí, že Odysseus už je blízko rodné zemi a že se k ní brzy navrátí.¹⁶²

4.4.2.5 *Eurykleia*

Pénélopeia i přes cizincovu řeč nevěří v manželův návrat, ale i tak je vděčná za tulákovu řeč. Rozkáže služebným umýt mu nohy a připravit mu lůžko a na ráno koupel a čisté šaty. Odysseus ji prosí, aby ho nechala spát mimo lůžko a mytí jeho nohou aby

¹⁶⁰ HOMÉR, *Odysseia*, 19. zpěv, verš 310 – 428

¹⁶¹ HOMÉR, *Odysseia*, 20. zpěv, verš 1 – 71

¹⁶² HOMÉR, *Odysseia*, 20. zpěv, verš 51 – 307

se zhostila nejstarší služebná. Pénélopeia zavolá Eurykleiu. Ta při pohledu na žebráka běduje nad osudem svého pána a projevuje pochopení nad cizincovým přáním, aby mu nohy umyla stará služebná, protože mladé služebnice by se mu mohly posmívat. Eurykleia během své práce nahmatá pánovu jizvu,¹⁶³ kterou získal při lovu a kterou stařena dobře poznává.¹⁶⁴ Služebná chce radostně vítat svého pána a sdělit tuto skutečnost své paní, ale král ji zapřísahá, aby nikomu v paláci neprozradila, kdo doopravdy je, ani královně. Služebná přísahá, že bude mlčet.¹⁶⁵

4.4.2.6 Pokračování rozhovoru s Pénélopeiou

Potom, co mu stařena domyje nohy, se Odysseus posadí zpět vedle Pénélopeiy a pokračují v rozhovoru. Pénélopeia se obrací k cizinci a vypráví mu svůj sen, který byl naplněn věštbou, že se její muž brzy vrátí a ztrestá zpupné ženichy. Tulák královnu přesvědčuje, že je to jistě znamení, ale ona tomu nechce uvěřit. Pak mu řekne o svém záměru vyhlásit zápas pro ženichy. Kdo z nich jako první natáhne velký Odysseův luk a prostřelí oka dvanácti seker, toho si vezme a s tím odejde z Odysseova paláce. Host reaguje radou, ať na nic nečeká a souboj vyhlásí, protože Odysseus se k ní stejně vrátí dřív, než kterýkoliv ženich napne luk a sám sekyry prostřelí.¹⁶⁶

Na začátku dvacátého prvního zpěvu uléhá Odysseus ke spánku, aby strávil svou první noc ve svém paláci po návratu, ale nemůže usnout, stále přemýšlí nad svou pomstou. Snaží se vymyslet, jak začít a vyhrát boj s ženichy, když je jich taková přesila. Přichází k němu Pallas Athéna a hovoří s ním. Zklidňuje jeho obavy a slibuje mu, že vyhraje, protože ona ho ochraňuje v každém nebezpečí, pak na něj sesílá spánek. Během jeho spánku se probouzí Pénélopeia, která je nešťastná, a začne se v zoufalství modlit, až její nářek za svítání probouzí Odyssea. Vstane a odchází na dvůr, kde se modlí k Diovi a prosí ho o znamení. Zeus ho vyslyší a náhle zahřmí za noci jasné. Hned na to uslyší Odysseus hlas služebné ve mlýně, která také zahřmění slyšela. Přestane na

¹⁶³ Informace o širším významu Odysseovy jizvy viz AUERBACH, E., *Mimesis*, s. 10 – 26

¹⁶⁴ „Odysseus (...) se v latině jmenuje *Ulysses* či *Ulixes*; toto slovo je pravděpodobně odvozeno od *oulos* „zranění“, a *ischea*, „stehno“ – a vztahuje se k ráně způsobené kančím klem, kterou stará chůva poznala, když se vrátil na Ithaku. Bylo běžné, že královu smrt způsobil kanec, který mu rozerval stehno kly, avšak Odysseus zranění nějak přežil.“ GRAVES, R., *Řecké mýty*, s. 1011

¹⁶⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 20. zpěv, verš 308 – 511

¹⁶⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 20. zpěv, verš 482 – 604

chvíli pracovat a pronáší věštecká slova, že hřmění na jasné obloze musí být znamení, a svoji prosbu k bohům, aby to byl nápadníků poslední den v Odysseově paláci. A tak Odysseus ví, že nastal den, kdy ztrestá ženichy.¹⁶⁷

Ráno, když se vše v paláci probouzí, se Odysseus na dvoře setkává s Eumaiem, který s ním vlídně promlouvá, a mezi tím se k nim přiblíží Melantheus, který se rozhodl být loajální ženichům. Opět se začne tulákovi vysmívat. Vtom se k nim připojí ještě třetí pastýř, Filoitios, který přihnal krávu, a ptá se Eumaia na tuláka, odkud pochází. Pak k žebrákovi přistoupí a chová se k němu přívětivě. Přizná mu, že mu připomněl samotného Odyssea, a zoufá si, že se jeho pán ještě nevrátil do svého paláce, ale věří v jeho návrat a ztrestání roztahovačným ženichů. Odysseus z jeho řeči pozná, že našel druhého věrného poddaného a radostně mu slíbí, že bude u toho, až se ten den Odysseus navrátí a ženichy pobije.¹⁶⁸

Přicházejí ženiši a usedají ve večeřadle. Télemachos chce, aby byl žebrák s nimi v síni, a posílá mu stejné porce jídla a pití jako pánům. Žádá ženichy, aby se k cizinci chovali uctivě, protože je jeho hostem a on je královským dědicem a je to jeho přání. Ženiši žasnou nad Télemachovo smělostí, chtějí ho zabít, ale Zeus jim neseslal znamení. Probíhají hody a Pallas Athéna chce prohloubit Odysseovu nechuť vůči ženichům, a tak je vyprovokuje k posměchu. Jeden ze ženichů začne žebráka hanit a vyvrcholí to, když po něm hodí kravským hnátem. Télemachos se hosta zastane a ženichy odsuzuje, i když je jeho řeč rozumná, ženiši se mu vysmějí, protože jim Athéna zastře mysl. Jejich rozum je pomatený a oni se chovají jako blázni. Tupili a posmívali se jak Télemachovi, tak i jeho hostům. Télemachos čeká na otcovu pomstu. Atmosféra graduje, blíží se ženichů nevyhnutelný konec. Mezi tím vešla do síně Pénélopeia.¹⁶⁹

4.4.2.7 Odysseův luk

Na začátku dvacátého druhého zpěvu Athéna pobízí v duchu Pénélopeiu, aby ženichům předložila dvanáct seker a Odysseův luk, a tím zahájila zápas a jejich konec. Královna odchází do horních síní, kde se kromě pokladů nachází i Odysseův luk, jež byl

¹⁶⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 21. zpěv, verš 1 – 135

¹⁶⁸ HOMÉR, *Odysseia*, 21. zpěv, verš 111 – 246

¹⁶⁹ HOMÉR, *Odysseia*, 21. zpěv, verš 220 – 394

darem od jeho Lakedaimonského přítele, Ífita. Pénélopeia nejdříve pláče a až pak schází i s lukem zpět do hodovní síně. Ženichům oznámí, že budou zápasit o její ruku. Kdo z nich natáhne Odysseův luk a prostřelí s ním dvanáct seker, s tím odejde. Eumaios pak odnáší sekery i luk ženichům.¹⁷⁰

První, kdo se rozhodne zkusit napnout luk, je sám Télemachos. Jeho pocity z matčina rozhodnutí jsou rozporuplné. Na jednu stranu je šťastný, že by se mohl ženichů zbavit, na druhou stranu se mu nelíbí, že by matka odešla s jiným mužem. Popadne luk, aby se mohl pokusit ho napnout, ženichům říká, že pokud se mu to povede, bude to znamenat, že oni odejdou a matka s ním zůstane v paláci, kterému on bude moci konečně vládnout. Třikrát se mu jeho záměr nepovede, ale napočtvrté k tomu má blízko. On, syn Odysseův. Ovšem v poslední chvíli se podívá na otce a ten ho pohledem zarazí, proto luk pokládá a odchází si sednout.¹⁷¹

Ženiši se ujímají luku a zápas mezi nimi začíná. Během neúspěšných pokusů ženichů s lukem odcházejí ze síně oba věrní pastýři. Odysseus se vydá za nimi, aby je zastavil. Ptá se jich, jestli by stanuli svému králi po boku v boji proti ženichům, kdyby se teď vrátil. Oba pastýři se začnou modlit za návrat jejich pána. Odysseus jim proto sděluje, kdo doopravdy je, a jako důkaz jim ukazuje svou jizvu, podle které ho poznala i stará služebná, Eurykleia. Vítají ho, radostně vykřikují a on je zarazí, aby nikdo nepoznal, co se děje. Potom jim uděluje pokyny, kterými se mají řídit, aby se jim podařilo zvítězit nad ženichy. Potom se jako první vrátí do mužské síně a až za ním vcházejí pastýři.¹⁷²

Odysseus si sedne na lavici a vyčkává. Nikomu z ženichů se doposud nepovedlo natáhnout luk. Zbývají už pouze Eurymach a Antinoos, aby zkusili své štěstí, ale dohodnou se, že počkají až na druhý den. Odysseus, jako ten tulák, za kterého ho považují, se ozve a chce sám vyzkoušet, jestli je schopen luk napnout. Ženiši protestují, nejhlasitěji se proti žebrákovi projeví Antinoos. Pénélopeia se cizince zastává. Slibuje mu plášť, boty a samotný luk, když se mu povede napnout luk. Proti tomu se ohradí

¹⁷⁰ HOMÉR, *Odysseia*, 22. zpěv, verš 1 – 110

¹⁷¹ HOMÉR, *Odysseia*, 22. zpěv, verš 82 – 139

¹⁷² HOMÉR, *Odysseia*, 22. zpěv, verš 140 – 246

Télemachos, že pouze on má právo na to někomu luk udělit, a pošle matku do jejích komnat. Pénélopeia odchází, ve svých komnatách pláče a Athéna na ni sesílá spánek. V mužské síni Eumaia plní Odysseovy příkazy a nese k němu jeho luk i přes protesty nápadníků. Pak odchází za Eurykleiou a upozorňuje ji, že žádná ze služebných nesmí opustit ženské síně. Druhý pastýř, Filoitios, jde mezi tím zavřít vrata, aby nikdo neunikl. Odysseus si prohlíží luk, zkoumá, v jakém je po těch letech stavu. Ženiši se mu posmívají, ale on si hraje s tětivou tak, jak nikdo z nich předtím, a oni v tu chvíli už vědí, že je něco jinak. Zeus sešle Odysseovi znamení a on bez námahy natáhne luk a prostřelí dvanáct sekyr.¹⁷³

4.4.2.8 Zabití ženichů

Dvacátý třetí zpěv je otevřen Odysseovým prvním malým vítězstvím nad nápadníky, kdy nikdo z ženichů nebyl schopen jeho luk natáhnout a on, právoplatný pán domu, se jeho natažením legitimoval. Vysype zbytek šípů před sebe a první z ženichů, koho zasáhne, je Antinoos. Tím začíná vraždění ženichů, Odysseova pomsta. Všichni ženiši jsou zhrozeni tím, co se právě odehrálo. Křičí na žebráka, že svým skutkem si vysloužil smrt. Odysseus jim odpovídá výčtem jejich skutků, kterých se dopustili a které konali, aniž by se báli trestu ze strany lidí či bohů, ale teď nadešla chvíle, kdy se jim pomstí on, protože se konečně navrátil z Tróje. Ženiši jsou zděšení. Slova se ujímá Eurymachos, který se snaží vymluvit a veškerou zodpovědnost háže na Antinoa, který už je mrtvý. Slibuje králi, že mu všichni vše splatí. Avšak Odysseus se nedá uchlácolit, je rozhodnut je pobít. Dojde ženichům, že neujdou královu hněvu, Eurymachos navrhuje uprchnout. Je druhým, kterého Odysseus strelí svým šípem. Následuje Amfinomos, kterého Télemachos probodne oštěpem. Télemachos stane po boku svého otce a navrhuje, že dojde pro zbroj, aby byli i s pastevcí chráněni. Odchází pro zbroj a Odysseus zatím pobíjí své nepřátele. Když mu dojdou šípy, obléká si zbroj, kterou mu přinesl jeho syn. Télemachos ovšem zapomněl zavřít dveře od místnosti, kde je uložena zbroj, a pastýř koz, Melantheus, vyzbrojuje ženichy. Odysseus dá svým věrným pastýřům rozkaz, aby chytili zrádce. Jdou a splní jeho přání, pak mu znovu stanou po boku. Boj vypadá strašlivě, protože oni čtyři stojí sami proti všem, ale v tu

¹⁷³ HOMÉR, *Odysseia*, 22. zpěv, verš 247 – 434

chvíli se k nim připojuje Pallas Athéna v podobě Mentora. Odysseus tuší, že je to sama bohyně, zato ženiši jí vyhrožují. Ona znovu zkouší Odysseovu odvahu, a tak se prozatím vznesla jako vlaštovka ke stropu a vyčkává. Ženiši jsou přesvědčeni, že jsou v převaze, a boj se znovu vyhrocuje. Nakonec Athéna pozvedá pod stropem svůj strašlivý štít a ženiši jsou zděšeni. Pobíhají vyděšeně po síni a umírá poslední z nich. Odysseus neměl s nikým slitování, kromě pěvce Fémia a hlasatele Medóna, kterých se zastal Télémachos. Odysseus je posílá ze síně pryč a stojí nad stydnoucími těly mrtvých ženichů.¹⁷⁴

Odysseus posílá Télémachu pro služebnou Eurykleiu. Když přichází, ptá se jí Odysseus na ženy, které u něho v paláci slouží a které mu přestaly být věrné. Eurykleia jde pro tyto otrokyně, aby je přivedla. Odysseus mezi tím rozkáže Télémachovi a pastýřům, aby dohlédli na to, že ženy umyjí krev v síni po svých milencích a pak budou zabity. A tak se stane. Ženy odnášejí těla mužů ze síně, kterou pak umývají od jejich krve. Když je vše uklizené, Télémachos s pastevcem odvedou ženy ke stodole, kde je oběsí. Pak přivádějí zrádce Melanthea, kterého rozsekají na kusy, a tím je celá pomsta završena. Odysseus k sobě znovu volá Eurykleiu. Chce, aby přinesla oheň a síru, které zahánějí kletby. Sám pak vykouří síň paláce i dvůr, což je poslední očistující prvek od ženichů, potupy a těžkostí. Přichází zbytek žen, které zůstaly věrné. Poznávají ho a vítají. Odysseus je opět právoplatným a uznávaným pánem domu.¹⁷⁵

4.4.2.9 Shledání Odyssea a Pénélopeie

V posledním dvacátém čtvrtém zpěvu běží Eurykleia vzbudit svou paní s radostnou zprávou, že se její muž vrátil domů a že pobil všechny ženichy. Pénélopeia se na ní zlobí, že si vymýšlí, a nevěří jí to, co jí o Odysseovi říká. Královna je přesvědčena, že se stařena pomátla, ale ta ji vytrvale přesvědčuje. Pénélopeia radostně vyskočí z postele a začne se oblékat, pak ovšem znovu zapochybuje, protože přeci není možné, aby pobil ženichy sám, když jich v paláci bylo tolik. Služebná popravdě sděluje, že neví, jak toho

¹⁷⁴ HOMÉR, *Odysseia*, 23. zpěv, verš 1 – 380

¹⁷⁵ HOMÉR, *Odysseia*, 23. zpěv, verš 381 – 501

dosáhl, ona ho spatřila až potom, co je pobil. Pénélopeia je stále nevěřící, ale rozhoduje se, že sejde dolů do síně.¹⁷⁶

Pénélopeia schází dolů do hodovní síně a usedá naproti Odysseovi. Kouká na něj a stále v něm vidí cizince, neví, jestli má uvěřit, že je to Odysseus. Po všech strastech a těžkostech, které Odysseus prožil, teď pouze tiše sedí a čeká, co mu řekne jeho žena, která ho nepoznává. Ticho prolomí Télemachos a vyčítá matce, že je krutá ke svému muži, když ho nevíta doma. Pénélopeia odpovídá, že je zmatená, ale že se s Odysseem sami navzájem poznají, protože mají svoje malá společná tajemství. A tak se Odysseus rozhodne zatím všechny poslat do lázni se umýt. Když sám vyjde z koupele umytý, dodá mu Athéna znovu božského vzhledu. Posadí se v síni naproti své královně, jako sedával kdysi. Káže služebné, ať mu chystá lože, protože jeho žena ho stále nevíta doma. Pénélopeia reaguje a se lstí, které předtím využíval Odysseus, poroučí služebné, ať vynese lůžko králi ven z jejich společných komnat. Odysseus se rozzlobí nad tím, že by snad jeho žena mohla zapomenout na to, že jejich lůžko, které sám zhotovil, nejde z komnat vynést. Tím Odysseus ujišťuje svou ženu o svém návratu, protože pouze on mohl vědět tuto skutečnost o jejich společném loži.¹⁷⁷

Nastává chvíle, kdy konečně i Pénélopeia, ta nejvěrnější ze všech, radostně vítá Odyssea doma a ve svém náručí. Omlouvá se mu, že tak dlouho nevěřila v jeho návrat, protože se jí to zdálo jako moc veliké štěstí, ale teď už nepocituje žádnou nejistotu. Athéna se rozhodne pozdržet východ slunce a Odysseus s Pénélopeiou společně odcházejí do své ložnice, ve které spolu usínají na společném loži. Jsou znovu nalezeni, znovu propojeni, jako by nebylo dlouhých dvaceti let, které strávili odloučení.¹⁷⁸

4.4.3 Strukturální rozdělení části o *Odysseově návratu*

Tato kapitola je zaměřena na kruhovou strukturu poslední části *Odysseiy*, jejíž obsah je zaměřen na Odysseův návrat na rodnou Ithaku a jeho pomstě ženichům. Zrekonstruovaná struktura na obrázku 8 je zvýrazněna modře, protože v celkové struktuře *Odysseiy* je postavena paralelně k *Télemacheie*, jelikož se v tomto malém

¹⁷⁶ HOMÉR, *Odysseia*, 24. zpěv, verš 1 – 103

¹⁷⁷ HOMÉR, *Odysseia*, 24. zpěv, verš 80 – 232

¹⁷⁸ HOMÉR, *Odysseia*, 24. zpěv, verš 198 – 299

eposu vyřeší problém, který je v *Télemacheie* předložen. Tento problém, který vznikl jako odezva na Odysseovu mnohaletou nepřítomnost, se týká ženichů, jejich ničení Odysseova majetku a jejich touze po jeho ženě Pénélopeie.

Struktura zrekonstruovaná k malému eposu o *Odysseově návratu* je nejdelší ze všech struktur, které byly až doposud zmíněny. Na obrázku 8 je vidět kruhová struktura vypadající následovně: ABCDEFGHChIJKL M L'K'J'I'F'G'H'CH'E'D'C'B'A'. Všechny body jsou stejně jako ve všech předchozích schématech uspořádány paralelně, každý bod má svůj ekvivalentní protějšek, kromě bodu M, který tvoří jádro eposu. Stejně jako v případě struktury u *Faiákeiy* i zde je narušené chiastické pořadí bodů, a to v případě bodů FGHCh F'G'H'CH'. Jedním z možných vysvětlení porušení chiastického rozložení u *Faiákeiy* byl autorův možný záměr vyvolat napětí.¹⁷⁹ Při uplatnění hermeneutického přístupu zároveň s přihlédnutím k námi zrekonstruované kruhové struktuře lze předpokládat, že stejné vysvětlení, jako v případě *Faiákeiy*, lze aplikovat i na tento malý epos o *Odysseově návratu*. Význam bodů FGHCh lze vyložit jako situaci, kdy nápadníci nevěří, že se Odysseus vrátí, Odysseus v přestrojení za žebráka má možnost rozpoznat pravý stav poměrů v jeho domě,¹⁸⁰ do kterého se vrací jako cizinec. Výraz celé této situace se může jevit až skoro bezúspěšně, ovšem body F'G'H'CH' se stávají k popsaným událostem opakem, který graduje k odhalení Odysseovy pravé identity.

Při interpretaci malého eposu vypovídajícího o *Odysseově návratu* a jeho boji s ženichy, je příběh zakončen scénou, ve které Odysseus spolu s Pénélopeiou odchází do jejich společného lože. Během celé práce jsem využívala překlad *Odysseiy* od Vladimíra Šrámka, který záměrně vynechal další jeden a půl zpěvu,¹⁸¹ který nalezneme např. v předkladu od Otmara Vaňorného či Miloslava Okála, a báseň s touto úpravou rozdělil do úseků tak, aby měla odpovídajících dvacet čtyři zpěvů.

¹⁷⁹ COOK, E., *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*, s. 15 – 18

¹⁸⁰ online

¹⁸¹ Miloslav Okál ve své studii poukazuje na skutečnost, že dvacátý čtvrtý verš nemusí být původním textem *Odysseiy*. Toto tvrzení je podepřeno skutečností, že gramatik Aristarchos kritizuje dvacátý čtvrtý zpěv, ale k dispozici má pouze 34 veršů. Zatímco dvě stě let před tím má Aristotelés k dispozici 60 veršů a ve svém spisu *Rétorika* naopak tento zpěv chválí, viz ARISTOTELÉS, *Rétorika III.*, 1417a, (citované české vydání, s. 204 – 205). Tvrzení je také odůvodněno nesrovnalostmi v textu, např. když Hermés nejdříve vede duše mrtvých ženichů do podsvětí a jejich pohřbení proběhne až následovně. OKÁL, M., *Problematika Homérských básní a ich ohlasy u nás*, s. 412

Kdybychom pracovali s jiným překladem, například Otmara Vaňorného, závěr příběhu by neodpovídal naší zrekonstruované struktuře, protože příběh v tomto překladu pokračuje. Potom, co Odysseus s Pénélopeiou stráví společnou noc, potom, co si vypoví vše, co se během těch dvaceti let stalo, se za rozbřesku Odysseus i s Télemachem a věrnými pastýři vydá za svým otcem Láertem. Tato část příběhu je v překladu Vaňorného součástí dvacátého třetího zpěvu.¹⁸² Na začátku dvacátého čtvrtého zpěvu bůh Hermeiás odvádí duše zemřelých ženichů do říše mrtvých, kde se setkávají s mrtvými hrdiny, se kterými rozmlouval také Odysseus při své pouti do Hádu. Setkávají se s Achilleem a také s Agamemnonem a vyprávějí jim, jak zemřeli. Ve svém příběhu shrnou veškeré dění od námluv Pénélopeiy až po jejich zabití Odysseem. Agamemnon, jehož osud se v *Odysseie* několikrát opakuje, reaguje:¹⁸³

„Zchytralý Odyssée, ty blahý Láertův synu,
opravdu velikou cnost má manželka, kterou jsi pojal.
Jaký to šlechtný duch byl v rozvážné Pénélopeii,
rozence Íkariově! Jak na něho myslila stále,
na svého manžela z mládí! – A proto se neztratí nikdy
pověst o jejích cnostech, a bohové vzněcovat budou
o moudré Pénélopeii vždy u lidí líbezná písň.
Ne jak Tyndareovna, jež špatné si smyslila skutky,
zabivši manžela z mládí! (...)“¹⁸⁴

Agamemnonův osud je v *Odysseie* kontrastem k osudu Pénélopeiy a Odyssea. Pénélopeia zůstala rozvážná a po celou dobu nepřítomnosti svého muže mu zůstala věrná, zatímco Klytaimnéstra se svým milencem Aigisthem připravila svému manželovi smrt. Agamemnonova řeč tento kontrast ještě podtrhuje a zdůrazňuje.

Po úseku věnovaném rozhovoru v podsvětí se děj obrací zpět k Odysseovi, který přichází k domu svého otce. Télemacha s pastýři posílá připravit jídlo a sám odchází na

¹⁸² HOMÉR, *Odysseia*, zpěv 23., s. 431 – 433

¹⁸³ HOMÉR, *Odysseia*, zpěv 24., s. 434 – 440

¹⁸⁴ HOMÉR, *Odysseia*, zpěv 24., s. 440

vinici najít svého otce Láerta. Najde ho pracujícího pod hrušní, v ohybných hadrech, sešlého věkem i steskem po synovi. Odysseus cítí žal nad stavem svého otce, ale i přes to k němu přistoupí a představí se mu pod smyšlenou identitou. Přetvářka mu nezůstane dlouho, je natolik dojatý, že objímá svého otce a sděluje mu svůj návrat. Otec požaduje důkaz o tom, že je Odysseus tím, kým tvrdí. Odysseus mu dokazuje svou identitu a otec ho radostně vítá doma. Vydají se do domu za Télémachem. Mezi tím již lid zjistil, co se stalo v Odysseově domě, a sejde se na sněmovišti. Jedna polovina lidu zastává názor, že je zapotřebí Odysseovu pomstu přejít bez odezvy, protože ani oni nic nepodnikli, když ženiši vyjídali jeho zásoby a pustošili jeho majetek. Druhá polovina chce odplatu za Odysseovo chování. Pallas Athéna sleduje vývoj událostí na Ithace a rozmlouvá o něm s Diem. Zeus navrhuje, aby dali lidem zapomenout na ty tíživé události, které by jim bránily žít na Ithace v poklidu dál. A přesto, že část ithackého lidu proti Odysseovi povstane, Athéna stojí po jeho boku a zarazí další vraždění Achajců. Odysseus na Ithace vládne dál.¹⁸⁵

V překladu u Otmara Vaňorného či Miloslava Okála je čtenáři poskytnut alternativní závěr ke zpracování Vladimíra Šrámka. Při práci s překlady Vaňorného nebo Okála bychom byli nuceni část kruhové struktury zrekonstruovat v jiné podobě. Tyto úpravy by zasáhly strukturu malého eposu o *Odysseově návratu* a také celkovou strukturu samotné *Odysseiy*. V takovém případě by vznikl větší paralelismus mezi malým eposem o *Odysseově návratu* a *Télemacheiou*. Například shromáždění bohů by v takovém případě mohlo tvořit rámec celé *Odysseiy*. Ale ani přes tuto skutečnost nehrozí rozpad naší dosavadní strukturální interpretace, jelikož i tak je naplněna funkce malého eposu o *Odysseově návratu*. Funkcí tohoto malého eposu bylo vyřešení jednoho z problémů, které byly předloženy v *Télemacheie*. Jeden problém je vyřešen v části o Odysseově cestě zpět na Ithaku, druhý z problémů je vyřešen právě v malém eposu o *Odysseově návratu*.

¹⁸⁵ HOMÉR, *Odysseia*, zpěv 24., s. 441 – 452

A	Odysseus se probouzí na Ithacké pláži, sám
B	Odysseus se setkává s Eumaiem, nepoznán
C	Athéna jde za Télemachem, aby ho poslala zpět na Ithaku
D	Spravedlivý únik před smrtí, Télemachos připlouvá zpět
E	Setkání Odyssea a Télemacha: začátek konce ženichů
F	Pénélopeie je přinesen vzkaz
G	Ženiši se chtějí zbavit Télemacha, plánují vraždu
H	Odysseus v přestrojení potká dva nevěrné poddané
CH	Odysseus jako cizinec přichází do svého domu
I	Hanění ženichy
J	Íros, neloajální žebrák
K	Odysseus poprvé po svém návratu spatří Pénélopeiu
L	Rozhovor s Pénélopeiou
M	Odysseus je poznán nejstarší služebnou v paláci, Eurykleiou
L´	Rozhovor s Pénélopeiou
K´	Odysseus poprvé po svém návratu stráví noc ve svém domě
J´	Setkání s pastýři, dva loajální poddaní
I´	Hanění ženichy
F´	Pénélopeia přináší Odysseův luk
G´	Télemachos se chce zbavit ženichů, chce natáhnout luk
H´	Odysseus odhalí svou identitu dvěma nejménějším poddaným
CH´	Odysseus natáhne luk, přiznání svého návratu
E´	Konec ženichů
D´	Spravedlivé potrestání nevěrného služebnictva
C´	Eurykleia jde pro Pénélopeiu, posílá ji za Odysseem
B´	Odysseus se setkává s Pénélopeiou, poznán
A´	Odysseus ulehá do svého lože s Pénélopeiou

Obrázek 8 – Ženiši

5 Reflexe *Odysseiy*

5.1 Malé eposy *Odysseiy*

Tato diplomová práce nám ukázala především jeden konkrétní fakt, a to ten, že *Odysseia* je báseň složená z příběhů, jsou to vyprávění ve velkém vyprávění. Télemachos slyší příběhy – většinou o Odysseovi od Nestora v Pylu nebo Meneláa ve Spartě. Odysseus líčí svá dobrodružství Fajákům a při jeho návštěvě v podsvětí slyší příběhy, např. od své matky, Agamemnóna a jiných. Athéna mu v lidské podobě vypráví příběhy sama o sobě, které jsou zčásti pravdivé a zčásti lživé. Odysseus v přestrojení za žebráka vypráví lživé příběhy o svém původu. A během příběhu vypráví i postupně několik pěvců – slyšíme například příběh o Áreovi a Afroditě.¹⁸⁶

V jednotlivých kapitolách jsme interpretovali primární příběhy, které jsou základem, jež tvoří strukturu *Odysseiy*. Ke každému malému eposu byla zrekonstruovaná kruhová struktura. Tyto struktury se staly nástrojem, s jehož pomocí bylo možné provést reflexi každého z těchto malých eposů. V příloze je pak vytvořené schéma z těchto struktur, které složené dohromady představují strukturu *Odysseiy*.

Tato diplomová práce ovšem není zaměřená pouze na strukturální stránku básně, ale zároveň také na její interpretaci. A právě především pomocí strukturálního a hermeneutického přístupu narativní metody byla ukázána propojenost jednotlivých malých eposů. Tuto skutečnost předložil již Aristotelés ve svém spisu *Poetika*, ve kterém Homéra vyzdvihuje jako ideálního autora básnictví, protože vyniká ve všech podstatných rysech tvorby básně, jako je například sestavení částí tvořících děj. Ten má být celistvý a jednotlivé části musí být seskupeny tak, aby nešla žádná z těchto částí přeložit či zcela vypustit. Charakter malých eposů, z nichž se *Odysseia* skládá, je, že odehrál-li se jeden, nutně následoval další nebo bylo možné tušit, že bude

¹⁸⁶ SILK, M., *The Odyssey and its explorations*, s. 41

pravděpodobně následovat další, a přesto byla *Odysseia* sestavena kolem jednotného děje.¹⁸⁷

První důkaz této celistvosti a provázanosti vidíme v kapitole 4.2.6, ve které je řešena struktura *Télemacheiy*, ale také její význam. Epos nám nastiňuje dva problémy, které budou v další části vyprávění řešeny – Odysseus držený na ostrově Ógygie nymfou Kalypsó a situace na ostrově Ithaka, kterou způsobila Odysseova dlouholetá nepřítomnost. Zároveň je v příběhu *Télemacheiy* podstatné rozhodnutí bohů o Odysseově návratu do rodné vlasti. Aby mohla být vyřešena nastalá situace na Ithace, je zapotřebí Odysseův návrat, a proto po *Télemacheie* následuje *Faiákeia*, která popisuje Odysseovu cestu domů, na kterou se může vydat, protože bohové v *Télemacheie* rozhodli, že ho nymfa Kalypsó musí propustit ze své moci. Ovšem při jeho cestě se mu mstí bůh Poseidáón, a tak Odysseus ztroskotá na březích ostrova Scheria, kde žijí Fajákové. Ti přijmou Odyssea jako svého hosta. Přislíbí mu svou pomoc při návratu do vlasti, ale žádají ho, aby jim vyprávěl o svém osudu. A tak začíná třetí malý epos, který čtenáři objasňuje, proč se Odysseus ještě nevrátil do svého paláce po skončení Trójské války, proč se na něj hněvá bůh Poseidáón a proč potřebuje pomoci s návratem na Ithaku. Čtvrtým malým eposem tvořícím strukturu *Odysseiy*, je *Nekyia*. V té se Odysseus vydá do říše mrtvých. Tato cesta symbolizuje nejtěžší zkoušku v životě člověka, setkává se se samotnou smrtí. Lze říci, že *Nekyia* má katarzující účinek na Odyssea, ale zároveň i na čtenáře. Je vrcholem Odysseovy cesty. Tento epos je podstatný v Odysseově zkušenosti, která zdůrazňuje důležitost lidského života a jednání a dodává Odysseovi odhodlání při návratu domů i přes uvědomění si obtížnosti tohoto počínání. Příběh se pak stáčí nazpět. Odysseus dovypráví o svých útrapách, Fajáci mu pomohou dokončit cestu zpět na rodnou Ithaku a zároveň je ukončen Poseidáónův hněv vůči Odysseovi. Odysseovým návratem začíná poslední malý epos, který je součástí kruhové struktury *Odysseiy* a který pojednává o Odysseově pomstě ženichům. Tento poslední malý epos je paralelně postaven k *Télemacheie* a řeší problém v ní předestřený, a to situaci na Ithace, která nastala kvůli Odysseově dlouholeté nepřítomnosti.

¹⁸⁷ ARISTOTELÉS, *Poetika*, 1451a10 – 1451a38, 25 – 35 (citované české vydání, s. 65)

A	Télemacheia
B	Nymfa Kalypsó
C	Odysseus u Fajáků
D	Odysseovo vyprávění
E	Nekyia
D´	Odysseovo vyprávění
C´	Odysseus u Fajáků
B´	Bohyně Pallas Athéna
A´	Ženiši

Obrázek 9 -Odysseia

5.2 Strukturální zařazení Kalypsó a Pallas Athény

Na obrázku 9 vidíme výše popsanou a rozvedenou kruhovou strukturu *Odysseiy*. Všechny menší eposy, z nichž se *Odysseia* skládá, jsou provázány a nelze některý z nich vynechat, to bylo ukázáno pomocí naší interpretace. Jediné body, které do tohoto rozboru nebyly zatím zařazeny, jsou body B a B´. Jsou to části příběhu, u kterých nerekonstruuji kruhovou strukturu, ale jsou podstatné ve svém významu. Nymfu Kalypsó a bohyni Pallas Athénu řadím do struktury *Odysseiy*, protože jsou podstatnými aktérkami v příběhu o Odysseovi. Nymfa Kalypsó je tou, která Odysseovi bránila v návratu na rodnou Ithaku i přesto, že po tom tolik toužil. Žil u ní sedm let a z jejího ostrova se dostal pouze proto, že zasáhli bohové. Ona mu nabízela nesmrtelnost, mládí, život s bohyní, život v ráji. A i když Odysseovi nabízela vše, po čem by obyčejný člověk mohl toužit, on se chtěl pouze vrátit domů. A tím, kdo se zasloužil o jeho návrat, byla bohyně Pallas Athéna. Ona byla tím rozumovým prvkem. Ochraňovala Odyssea a pomohla mu s návratem na Ithaku. Obě představitelky jsou významným prvkem příběhu a tvoří k sobě navzájem antipól.

V příběhu se nacházejí i další části, úseky či eposy, u kterých by se také dala zrekonstruovat jejich struktura, např. *Kyklópeia* či příběh o *Héliových stádech* a pravděpodobně i další. Ale protože je *Odysseia* strukturálně náročná a menších celků se v ní nachází mnoho, mohlo by se stát, že při dalším rozvíjení struktur by se badatel

„ztratil“ a příběh by byl roztříštěn, stejně jako v případě homérských analytiků či Karla Lachmanna.

V této kapitole je předloženo několik témat z *Odysseiy*, které by bylo možné obsáhleji rozpracovat. Tuto možnost nelze provést v této diplomové práci z důvodu jejího rozsahu.

5.3 Naše interpretace a Homérská otázka

I v této kapitole se nachází jedno téma, které má potenciál k dalšímu rozpracování, ale rozsah této diplomové práce to neumožňuje, stejně jako v předešlých případech. Bylo řečeno, že je podstatné interpretovat *Odysseiu* v kontextu druhé homérské básně, *Iliady*. V nezbytných případech jsem k tomu přistoupila i během mé práce, ale není možné v šířce této práce vystihnout vše, co lze k tomuto tématu napsat. Proto si myslím, že se otevírá možnost k dalšímu vědeckému bádání.

Máme-li krátce na závěr provést obecné srovnání *Iliady* a *Odysseiy*, vidíme jejich rozdílnost. Například řecká tradice znala mnoho příběhů z válek. Jedním z nám nejznámějších je Trójská válka, vyprávěná v básni *Iliada*.¹⁸⁸ Ovšem řecká tradice si vyžaduje i jiné příběhy a tyto potřeby naplňuje právě *Odysseia*. Zároveň přesto, že jsou oba eposy v mnoha ohledech rozdílné, mají i něco společného. Oba si půjčily materiál z jiných příběhů, aby rozšířily své vlastní příběhy.¹⁸⁹

Interpretace *Odysseiy* v této diplomové práci ukazuje, že v básni se pravděpodobně nachází velké množství staršího materiálu, např. příběhy o mytických bytostech. Tyto příběhy, které byly ve formě pevných, celistvých, ustálených básní či eposů, byly upraveny. Obsah, který se nehodil, byl odstraněn a příběhy pak byly dotvořeny novějšími eposy v jeden velký epos. I přesto, že není důkaz, dá se předpokládat, že možnost jednoho básníka, který vytvořil *Iliadu* a *Odysseiu*, by mohla

¹⁸⁸ Dalšími příklady, kromě *Iliady*, jsou tzv. *Trójské kykly*, které obsahují příběhy, např. *Aithiopsis*, *Malá Ilias*, *Dobytí Illia*, *Návraty*, *Télegoneia*. OKÁL, M., *Problematika Homérských básní a ich ohlasy u nás*, 397 – 398. Další informace lze dohledat viz RENGAKOS, A., ZIMMERMANN, B., *Homer – Handbuch*, s. 149 – 154

¹⁸⁹ SCODEL, R., *The story-teller and his audience*, s. 46 – 48

být reálná. Tento autor by dal vzniknout básni, která by celkově byla jeho, ale zároveň by byla dílem všech.¹⁹⁰

¹⁹⁰ SCHADEWALDT, W., *Z Homérova světa a díla*, s. 34

6 Závěr

Tato diplomová práce byla zaměřena na strukturální interpretaci eposu *Odysseia* od antického autora Homéra. Práce byla zahájena bádáním o homérských studiích a jejím vývoji, a také o teoriích zaměřených na tzv. *Homérskou otázku*. Tyto teorie se zabývají Homérovou existencí a identitou. S tímto pátráním se zároveň rozvíjí analýza textů, připisovaných Homérovi, *Iliady* a *Odysseiy*. Shrnuté a představené jsou zde například teorie F. A. Wolfa, analytiků, unitářů, K. Lachmana, U. Wilamowitze či Milmana Parryho. Základním rozdílem těchto teorií je, že někteří vnímali Homérovy texty jako ucelené a nedělitelné, stejně jako je samotný básník, druzí byli zastánci názoru, že tak rozsáhlá díla nemohl vytvořit jediný autor.

Před samotnou interpretací eposu *Odysseia* jsem tento text představila v kontextu zmíněných teorií. Badatelé se častěji zabývali analýzou *Iliady* a *Odysseia* byla upozaděná. Potom, co jsem teorie homérských studií aplikovala na *Odysseiu*, přešla jsem k strukturální interpretaci tohoto textu.

Na začátku kapitoly věnující se struktuře *Odysseiy*, jsem nejdříve určila metodologické postupy, které jsem chtěla uplatnit. Pomocí naratologie a jejích hermeneutických a strukturálních přístupů jsem interpretovala malé eposy, z kterých je *Odysseia* zkomponovaná, a zároveň jsem zrekonstruovala struktury těchto malých částí. To celé se stalo základem k interpretaci *Odysseiy* jako celku.

V závěru se zamýšlím nad promyšleným a propracovaným zpracováním *Odysseiy*, jejíž menší eposy jsou navzájem provázané i přesto, že o nich jde uvažovat jako o samostatných celcích. Na tuto skutečnost poukazoval již Aristotelés, pro kterého byl Homér ideálním vzorem antických básníků. Následně znovu krátce rekapituluji jednotlivé malé eposy, abych ukázala právě jejich pevné propojení. S jistotou se dá říci, že *Odysseia* jsou příběhy v příbězích. Při četbě básně je snadno rozeznatelné, které z příběhů pravděpodobně už existovaly, ale byly sloučeny dohromady s novými texty. Ovšem jak jsem již naznačila, nebylo to náhodné sloučení, ale velice propracovaná

záměrná fúze, což dokazuje strukturální analýza v této diplomové práci. Neposkytují důkaz o Homérovi jako skupiny lidí nebo pouze jediné osoby, ale mohu tvrdit, že představa jednoho básníka, který vytvořil svou vlastní báseň, která zároveň patří všem, protože podklady pro její tvorbu byly starší, není nereálná.

7 Resumé

This diploma thesis was focused on the structural interpretation of the epic the *Odyssey* written by the ancient author Homer. The work began with a research on Homeric studies and their development and also with theories focused on the so-called Homeric question. These theories are dealing with Homer's existence and identity. At the same time with this search is developed an analysis of texts attributed to Homer, the *Iliad* and the *Odyssey*. For example, the theories of F. A. Wolf, analysts, unitarians, K. Lachman, U. Wilamowitz and Milman Parry are summarized and presented here. The main difference between these theories is that someone perceived Homer's texts as coherent and indivisible, just like the poet did. On the other hand, there were analysts who did not believe that such extensive works could have been created by a single author.

I presented the text of the epic the *Odyssey* in the context of these theories before I started interpreting it. The researchers were more likely to analyse the *Iliad* and the *Odyssey* was neglected. After applying the theory of Homeric studies to the *Odyssey*, I moved on to a structural interpretation of this text.

At the beginning of the chapter devoted to the structure of the *Odyssey*, I first identified the methodological procedures that I wanted to apply. I have interpreted the small epics of which the *Odyssey* is composed, and at the same time I have reconstructed the structures of these small parts by using narratology and its key hermeneutic and structural approaches. All this became the basis for the interpretation of the *Odyssey* as a whole.

In the end, I think about the thoughtful and elaborate processing of the *Odyssey*, whose smaller epics are connected together even that they can be considered as separate units. This fact was already pointed out by Aristotle, for whom Homer was an ideal example of ancient poets. Then I briefly recapitulate the individual small epics, so I can show their tight connection. It is safe to say that the *Odyssey* are stories in

stories. While reading the poem, it is easily recognizable which stories have probably already existed, but they have been merged together with new texts. However, as I have already indicated, it was not a random merger, but a very elaborate intentional fusion, what is proved in the structural analysis in this diploma thesis. I do not provide evidence if Homer is a group of people or just one person, but I can claim that the idea of one poet creating his own poem, which simultaneously belongs to everyone, because the basics for its creation were older, is not unrealistic.

8 Zdroje

8.1 Pramenné zdroje

ARISTOTELÉS. *Poetika*. Překlad Mráz, Milan. Praha: OIKOYMENH, 2008. ISBN 978 – 80 – 7298 – 131 – 1

ARISTOTELÉS. *Rétorika*. Překlad Kříž, Antonín. Praha: Petr Rezek, 2010, ISBN 80 – 86027 – 32 – 5

HOMÉR. *Ílias*. Překlad Vaňorný, Otmar. Praha: Městská knihovna v Praze, 2018. ISBN 978 – 80 – 7587 – 955 – 4

HOMÉR. *Odyseia*. Překlad Šrámek, Vladimír. Praha: ACADEMIA, 2012. ISBN 978 – 80 – 200 – 2187 – 8

HOMÉR. *Odyseia*. Překlad Vaňorný, Otmar. Praha: Městská knihovna v Praze, 2018. ISBN 978 – 80 – 7602 – 289 – 8

8.1 Příručky

CANFORA, Luciano. *Dějiny řecké literatury*. Praha: KLP, 2009. ISBN 978 – 80 – 86791 – 71 – 5

GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. Praha: Levné knihy, 2004. ISBN 80 – 7309 – 153 – 4

HÁJEK, Martin. *Čtenář a stroj. Vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2014. ISBN 978 – 80 – 7419 – 161 – 9

KERÉNYI, Karl. *Mytologie Řeků I. Příběhy bohů a lidí*. Praha: OIKOYMENH, 1996. ISBN 80 – 86005 – 14 – 3

RENGAKOS, Antonios, ZIMMERMANN, Bernhard. *Homer – Handbuch*. Stuttgart: J. B. Metzler'sche Verlagbuchhandlung und Carl Ernst Poeschel Verlag, 2011. ISBN 978 – 3 – 476 – 02252 – 3

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. Bohové a hrdinové antických bájí. Praha: Nakladatelství BRÁNA, s.r.o., 2005. ISBN 80 – 7243 – 266 – 4

Encyklopedie antiky. Praha: ACADEMIA, 1973. ISBN 21 – 003 – 73

Slovník antické kultury. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1974. ISBN 25 – 119 – 74

8.2 Monografie

ADORNO, Theodor W., HORKHEIMER, Max. *Dialektika osvícenství*. Praha: OIKOYMENH, 2009. ISBN 978 – 80 – 7298 – 267 – 7

AUERBACH, Erich. *Mimesis*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80 – 204 – 0738 – 3

BETTENWORTH, Anja. *Gastmahlszenen in der antiken Epik von Homer bis Claudian*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2004. ISBN 3 – 525 – 25252 – 8

BLOOM, Harold [editor]. *Homer. Bloom's Major Poets*. New York: Chelsea House Publisher, 2001. ISBN 0 – 7910 – 5938 – 3

BLOOM, Harold [editor]. *Homer. Bloom's Modern Critical Views*. New York: Chelsea House Publisher, 2007. ISBN 0 – 7910 – 9313 – 1

BLOOM, Harold [editor]. *Homer's the Iliad*. New York: Chelsea House Publisher, 2005. ISBN 0 – 7910 – 8240 – 7

BLOOM, Harold [editor]. *Homer's the Odyssey*. New York: Chelsea House Publisher, 2007. ISBN 0 – 7910 – 9299 – 2

COOK, Erwin, F. *Structure as Interpretation in the Homeric Odyssey*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014. ISBN 978 – 07 – 4868 – 010 – 8

CRYSTAL, David, CRYSTAL, Ben. *The Shakespeare Miscellany*. London: Penguin Book, 2005. ISBN 978 – 0 – 14 – 192811 – 1

FOWLER, Robert [editor]. *The Cambridge Companion to Homer*. Cambridge: University Press, 2004. ISBN 0 – 5210 – 1246 – 5

MIREAUX, Émile. *Život v homérské době*. Praha: Odeon, 1980. ISBN 01 – 048 – 80

MITOSEKOVÁ, Zofia. *Teorie literatury. Historický přehled*. Brno: Host, 2010.

SCHADEWALDT, Wolfgang. *Z Homérova světa a díla- Stati a pojednání k homérské otázce*. Praha: OIKOYMENH, 2019. ISBN 978 – 80 – 7298 – 255 – 4

SZLEZÁK, Thomas. A. *Za co vděčí Evropa Řekům. O základech naší kultury v řecké antice*. Praha: OIKOYMENH, 2014. ISBN 978 – 80 – 72 – 98 – 496 – 1

STANLEY, Keith. *The Shield of Homer. Narrative Structure in the Iliad*. Nex Jersey: Princeton University Press, 1993. ISBN 0 – 691 – 06938 – 7

VERNANT, Jean – Pierre. *Počátky řeckého myšlení*. Praha: OIKOYMENH, 1995. ISBN 80 – 85241 – 45 – 5

8.3 Články a studie

BARTOŠ, Hynek. *Studie k homérskému pojetí lidské psychiky a tělesnosti*. In: *E-LOGOS* [online]. Praha: Prague University of Economics and Business, 2003, 10(1) [cit. 2021-03-29]. ISSN 1211 – 0442 Dostupné z: <https://e-logos.vse.cz/pdfs/elg/2003/01/03.pdf>

BOHÁČEK, Kryštof. *Moudrost Odysseova: Jak dospět v muže pod nadvládou žen?*. In: *Ostium* [online]. Trnava: OZ Ostium, 2019, 15(3) [cit. 2021-03-29]. ISSN 1336 – 6556 Dostupné z: <https://ostium.sk/language/sk/moudrost-odysseova-jak-dospet-v-muze-pod-nadvladou-zen/>

BOHÁČEK Kryštof. *Vnější a vnitřní hrdina. Individualita u Homéra*. In: *Kuděj*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013, 14(2), s. 5 – 24. ISSN 1211 – 8109

FISCHEROVÁ, Sylva. *Odyseia jako ustavující dílo evropské kulturní tradice*. Studie in: HOMÉR. *Odyseia*. Praha: Academia, 2012. s. 427 – 475. ISBN 978 – 80 – 200 – 2187 – 8

OKÁL, Miloslav. *Problematika Homérských básní a ich ohlasy u nás*. Studie in: HOMÉR, *Odyseia*. Překlad Okál, Miloslav. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1986. s. 397 – 428 ISBN 72 – 062 – 86

SCODEL, Ruth. *The story-teller and his audience*. Studie in: FOWLER, Robert [editor]. *The Cambridge Companion to Homer*. Cambridge: University Press, 2004. s. 45 – 58. ISBN 0 – 5210 – 1246 – 5

SCHADEWALDT, Wolfgang. *Homérova básnická ontologie*. Studie in: REZEK, Petr [editor]. *Mýtus, epos a logos*. Praha: OIKOYMENH, 1991. s. 13 – 25. ISBN 80 – 85 – 241 – 07 – 2

SILK, Michael. *The Odyssey and its explorations*. Studie in: FOWLER, Robert [editor]. *The Cambridge Companion to Homer*. Cambridge: University Press, 2004. s. 31 – 44. ISBN 0 – 5210 – 1246 – 5

8.4 Elektronické zdroje

PUTNA, Martin C., *Homér 21* [online]. Praha: FSH UK, 2015, [cit. 2021-04-15]. Dostupné z:<http://www.fhs.cuni.cz/homer21/homer.html#homerskedeje>

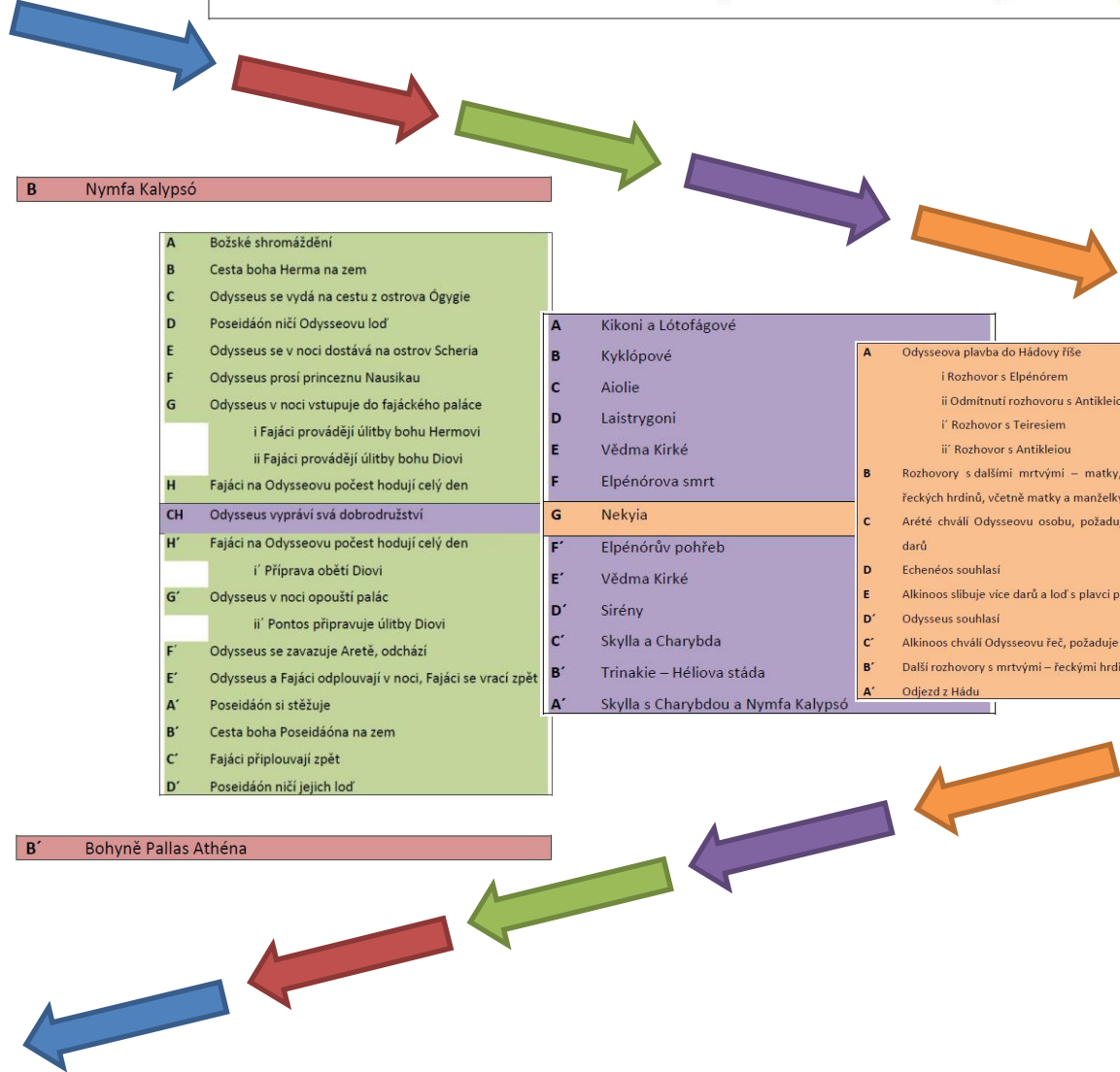
9 Seznam obrázků

Obrázek 1 - Odysseia.....	25
Obrázek 2 - Télemacheia.....	33
Obrázek 3 - Faiákeia.....	42
Obrázek 4 - Odysseovo vyprávění.....	48
Obrázek 5 - Nekyia.....	52
Obrázek 6 - Odysseovo vyprávění 2.....	55
Obrázek 7 - Faiákeia 2.....	59
Obrázek 8 – Ženiši.....	78
Obrázek 9 -Odysseia.....	81

10 Seznam příloh

Strukturální interpretace *Odysseiy* (volně vloženo)

Strukturální interpretace *Odysseiy*

A	Božské shromáždění
B	Athéna povzbuzuje Téletacha
C	Trpící Pénélopeia
D	Télemachos odsuzuje ženichy, Antinoos odsuzuje Téletacha, Télemachos žádá o loď s posádkou
E	Noémón půjčuje Télemachovi loď
F	Město Pylos i Správná obětní hostina ve městě Pylu ii Příběhy o Odysseovi, Trójské válce, návratu Řeků z války, Agamemnónovi i Správná obětní hostina ve městě Pylu
F'	Město Sparta i Správná svatební hostina ve Spartě ii Příběhy o Odysseovi, Trójské válce, návratu Řeků z války, Agamemnónovi i Správná svatební hostina ve Spartě
E'	Noémón se u ženichů ptá po své loď
D'	Antinoos poštvé ženichy proti Télemachovi, žádá o loď s posádkou
C'	Trpící Pénélopeia
B'	Athéna povzbuzuje Pénélopeiu
A'	Božské shromáždění

A	Télemacheia
B	Nymfa Kalypsó
C	Odysseus u Fajáků
D	Odysseovo vyprávění
E	Nekyia
D'	Odysseovo vyprávění
C'	Odysseus u Fajáků
B'	Bohyně Pallas Athéna
A'	Ženiši

A	Odysseus se probouzí na Ithacké pláži, sám
B	Odysseus se setkává s Eumaiem, nepoznán
C	Athéna jde za Télemachem, aby ho poslala zpět na Ithaku
D	Spravedlivý únik před smrtí, Télemachos připlouvá zpět
E	Setkání Odyssea a Téletacha: začátek konce ženichů
F	Pénélopeie je přinesen vzkaz
G	Ženiši se chtějí zbavit Téletacha, plánují vraždu
H	Odysseus v přestrojení potká dva nevěrné poddané
CH	Odysseus jako cizinec přichází do svého domu
I	Hanění ženichy
J	Íros, nelojální žebrák
K	Odysseus poprvé po svém návratu spatří Pénélopeiu
L	Rozhovor s Pénélopeiou
M	Odysseus je poznán nejstarší služebnou v paláci, Eurykleiou
L'	Rozhovor s Pénélopeiou
K'	Odysseus poprvé po svém návratu stráví noc ve svém domě
J'	Setkání s pastýři, dva lojální poddaní
I'	Hanění ženichy
F'	Pénélopeia přináší Odysseův luk
G'	Télemachos se chce zbavit ženichů, chce natáhnout luk
H'	Odysseus odhalí svou identitu dvěma nejmějším poddaným
CH'	Odysseus natáhne luk, přiznání svého návratu
E'	Konec ženichů
D'	Spravedlivé potrestání nevěrného služebnictva
C'	Eurykleia jde pro Pénélopeiu, posílá ji za Odysseem
B'	Odysseus se setkává s Pénélopeiou, poznán
A'	Odysseus ulehá do svého lože s Pénélopeiou

B Nymfa Kalypsó

A	Božské shromáždění
B	Cesta boha Herma na zem
C	Odysseus se vydá na cestu z ostrova Ógygie
D	Poseidón ničí Odysseovu loď
E	Odysseus se v noci dostává na ostrov Scheria
F	Odysseus prosí princeznu Nausikau
G	Odysseus v noci vstupuje do fajáckého paláce i Fajáci provádějí úlitby bohu Hermovi ii Fajáci provádějí úlitby bohu Diovi
H	Fajáci na Odysseovu počest hodují celý den
CH	Odysseus vypráví svá dobrodružství
H'	Fajáci na Odysseovu počest hodují celý den i Příprava obětí Diovi
G'	Odysseus v noci opouští palác ii Pontos připravuje úlitby Diovi
F'	Odysseus se zavazuje Aretě, odchází
E'	Odysseus a Fajáci odplouvají v noci, Fajáci se vrací zpět
A'	Poseidón si stěžuje
B'	Cesta boha Poseidóna na zem
C'	Fajáci připlouvají zpět
D'	Poseidón ničí jejich loď

B' Bohyně Pallas Athéna

A	Kikoni a Lótofágové
B	Kyklóповé
C	Aiolie
D	Laistrygoni
E	Vědma Kírké
F	Elpénóra smrt
G	Nekyia
F'	Elpénórův pohřeb
E'	Vědma Kírké
D'	Sírény
C'	Skylla a Charybda
B'	Trinakie – Héliova stáda
A'	Skylla s Charybdou a Nymfa Kalypsó

A	Odysseova plavba do Hádovy říše i Rozhovor s Elpénórem ii Odmítnutí rozhovoru s Antikleiou i' Rozhovor s Teiresiem ii' Rozhovor s Antikleiou
B	Rozhovory s dalšími mrtvými – matky, ženy a dcery řeckých hrdinů, včetně matky a manželky Hérakla
C	Arété chválí Odysseovu osobu, požaduje pro něj více darů
D	Echenéos souhlasí
E	Alkinoos slibuje více darů a loď s plavci pro Odyssea
D'	Odysseus souhlasí
C'	Alkinoos chválí Odysseovu řeč, požaduje další vyprávění
B'	Další rozhovory s mrtvými – řeckými hrdiny a Héraklem
A'	Odjezd z Hádu